

GRONINGER MUSEUM

MAGAZINE FOTOGRAFIE / MODE / ARCHEOLOGIE / GESCHIEDENIS

Kinder vrienden

€2,-

Foto: Gea Schenk

Hallo,

Mijn naam is Florian. Ik ben 12 jaar oud en de zoon van de directeur van het Groninger Museum. Dit jaar is er een tentoonstelling voor kinderen. Dat hebben ze gedaan zodat het museum leuker wordt voor ons. Er zijn 11 kunstwerken te zien, waar je aan kunt zitten en boeiende dingen mee kunt doen. Het idee voor een Kinderbiënnale is bedacht in Singapore. Daarna ging het naar Dresden en nu is het hier, voor de eerste keer in Nederland.

Ik vind de kunstwerken die voor deze tentoonstelling zijn gemaakt heel erg leuk. Bijvoorbeeld het kunstwerk van Nou & Herkauw. Het is een camera die steeds een foto maakt van jou als je daarvoor staat. Dat doet die camera meerdere keren waardoor je zelf meerdere keren op de foto kunt. Met dit kunstwerk kun je veel experimenteren.

Een ander voorbeeld is van Wies Noest. Zij maakt een soort grote creaties waar ze lucht in pompt. Ze hebben allemaal leuke kleuren en grappige vormen. Je kunt er ook aan zitten en dat heeft een bijzonder effect.

De andere kunstwerken zijn allemaal ook heel spannend en als je die wilt zien dan moet je daar maar naartoe gaan. Sommigen waren eerst wat anders gepland, maar ze moesten aangepast worden om ze coronaproof te maken. Nu is elk kunstwerk coronaproof en kun je alles veilig bewonderen.

In dit magazine kun je veel lezen over de kunstenaars en de kinderambassadeurs. Er staat ook nog iets over de tentoonstelling van Alida Pott, over het Wall House en de Menkemaborg. Veel leesplezier.

Donna Ong, *Every world* (detail), knipsel 2019 © Fotograffiti

DE TOTSTAND- KOMING VAN DE KINDERBIËNNALE

MAN-YEE WOKEN KWANNIE TANG VAN STUDIO MAKY

BLIJF MAKEN, DOEN & VERWONDEREN

leuke doe-opdrachten
voor het hele gezin

48

KINDER DROMEN REALISEREN

EN VERDER

ONZE KINDERAMBASSADEURS
SUENNE TAN OVER DE KINDERBIËNNALE
KIJKEN DOOR DE OGEN VAN KINDEREN
DE TOUWSCULPTUREN VAN SANDRA DE GROOT
CHANTALLA'S ORKEST
'BEINGHERE' VAN WIES NOEST
ATELIERBEZOEK BIJ LAMBERT KAMPS
DE KOSMOTRONIKS VAN HARRY ARLING
AANRAAK GRAFFITI WERC
HET BAMBOE BOS VAN BERT SCHOEREN

10
12
18
26
30
34
40
44
64
66

88 Alida Pott & George Martens

DE BLIJHEID VAN KINDEREN

De totstandkoming van de Kinderbiënnale

DOOR STEVEN KOLSTEREN **BEELD** GEA SCHENK

“Ik hoop dat het verschillende mensen bij elkaar brengt. Hoe oud je ook bent, waar je ook vandaan komt: het gaat er om dat je samen een kunstbeleving hebt”, zegt projectassistente Lisse de Bie over de Kinderbiënnale. En projectleider Sander Daams vult aan: “En dat een duurzame relatie ontstaat tussen kinderen en ouders en het museum.” De Kinderbiënnale gaat dus over meer dan alleen kinderen, maar wat is het dan precies en wat is er zo belangrijk aan? Het kernteam van het Groninger Museum voor dit project bestaat uit Sander Daams en twee studentmedewerkers, Lisse de Bie en Rixt de Zwart. Zij lichten hun werkzaamheden toe.

De tentoonstelling bevat installaties van eigentijdse kunstenaars verspreid over 11 zalen en ruimtes, die speciaal (maar niet alleen) gericht zijn op kinderen. “Bijzonder is dat de kunstwerken uitnodigen tot fysieke interactie”, aldus Sander. “Verder is bijzonder aan dit project dat het Groninger Museum een samenwerking aangaat met de National Gallery in Singapore, waar een goede programmering voor de doelgroep van kinderen bestaat en dat de afdeling educatie leidend in de tentoonstelling is.” Dat betekent dat er niet alleen kunst op zalen is, maar dat er echt wordt samengewerkt met de doelgroep kinderen. Daarvoor zijn 30 Groningse

kinderambassadeurs geworven die een half jaar input geven. Een educatieve tentoonstelling is niet nieuw in de Nederlandse museumwereld, maar op deze schaal en in deze combinatie met kunstenaars en kinderen is dit een première voor Nederland. Wel bestond de Kinderbiënnale al eerder in Singapore en in Dresden en zo hoorde Sander er ook voor het eerst van.

Sterker: hij was er al mee bezig voordat hij officieel in dienst trad bij het Groninger Museum. Twee weken daarvoor ging hij namelijk al op dienstreis naar Dresden, in februari 2019, met collega's Steven Kolsteren, Geertje Smeding en Suze Oude Munnink van Stichting Kunst en Cultuur (K&C), die zich sterk maakt voor cultuuronderwijs. Ze waren onder de indruk: de afwisseling van mogelijkheden om te spelen met de installaties, kleurrijke omgevingen, het wow-effect. “We zagen kinderen helemaal losgaan.” De terugkoppeling zorgde ervoor dat het Groninger Museum er echt in ging geloven. In de zomer van 2019 vertelde hij er over aan Lisse, die op dat moment als medewerker infobalie gastvrouw was van de Groninger Museum caravan op het festival Noorderzon. Als student kunstgeschiedenis zocht ze een stage en zo was de verbinding gemaakt. Sindsdien is haar rol in het team gegroeid. Rixt, student communicatie, kwam daarna als stagiaire voor digitale toepassingen.

Toevallig was in die zomer van 2019 de tentoonstelling *Presence* van Daan Roosegaarde in het Groninger Museum. “Hier zagen we dat het werkt als kinderen echt iets kunnen doen: hun eigen lichaam gebruiken, met bolletjes en licht spelen. Het was niet de opzet van de kunstenaar, maar het werd een tentoonstelling voor kinderen die met hun ouders steeds terugkwamen. Dat was niet verwacht, maar we merkten dat we op de goede weg zaten met interactie en beleving”, legt Sander uit. “Ook zagen we dat we rekening moeten houden met het feit dat we een museum zijn. Sommige interactie was zelfs te heftig, overal lag piepschuim en lampjes waar je tegen aan kon schoppen gingen stuk.”

Verrassingseffect

Een half jaar later ging Sander naar Singapore om daar de Children’s Biennale te bekijken: dit is immers de bron. Hij was nieuwsgierig naar de achterliggende educatieve gedachten en ontmoette Suenne Tan van de National Gallery. “Het gebouw daar is heel groot en de installaties stonden in tussenruimtes, verspreid over het hele interieur, zoals in een gigantisch trappenhuis. Je moest echt zoeken met een boekje naar bijvoorbeeld de domes van Donna Ong, waar wij er in Groningen een van hebben overgenomen. Wat me het meest is bijgebleven is de professionaliteit, alles is daar heel goed geregeld, en de vriendelijkheid van de vrijwilligers die me van de ene naar de andere installatie begeleidden en enige uitleg gaven.”

In het Groninger Museum is de situatie anders. Hier, met als thema landschappen van verwondering, heeft elke zaal een eigen landschap om te ontdekken. Door de indeling van opeenvolgende zalen was er een bepaalde samenhang nodig, maar ook een verrassingseffect. Een uitdaging zowel inhoudelijk als in vormgeving. “Het kader is: je moet verrast kunnen worden,” geeft Sander aan. “Dat betekent dat we vaak keuzes moesten maken bij de selectie van kunstenaars en zelfs bij de totstandkoming van de werken: gaan ze niet teveel op elkaar lijken, met projecties bijvoorbeeld.” “We moesten de dynamiek bewaken”, vult Lisse aan. “Is er afwijking van materiaalgebruik: een goede wisselwerking tussen ambachtelijk en digitaal. Dat groeide langzaam organisch in het proces.”

Voor de afdeling educatie was het logisch om direct samenwerkingsverbanden te zoeken in dit nieuwe en omvangrijke project. In het begin was er K&C voor een selectie van basisscholen in de stad met cultuurcoördinatoren, die mee zouden willen werken om kinderambassadeurs te werven. Daarbij ging ook JINC een grote rol spelen. JINC beoogt kinderen van 8 tot 16 jaar die opgroeien in een omgeving met veel werkloosheid en weinig rolmodellen een goede start op de arbeidsmarkt te geven. Zij kennen zowel bedrijven als scholen goed en hebben ervaring met het selecteren. Sander kende JINC van eerdere samenwerkingen en organiseerde met hen *De baas van morgen* en bliksemstages in het

Naast deze samenwerkingsorganisaties zijn het vooral de dertig kinderambassadeurs die belangrijk waren voor de totstandkoming van de Kinderbiënnale

Groninger Museum. Zo konden diverse kinderen geworven worden. Zes andere kinderen, uit Oost-Groningen, werden bereikt via het IVAK, de culturele netwerkorganisatie van de gemeentes Delfzijl, Appingedam en Loppersum.

Min of meer door toeval kwam nog een andere organisatie in beeld: Stichting Move. Deze organisatie probeert bij minder kansrijke kinderen van tien tot zestien jaar talenten te ontwikkelen, onder meer door de inzet van studenten. Sander kende medewerker Djamilia Boulil die gastvrouw was geweest bij de eerder vermelde tentoonstelling van Daan Roosegaarde in het Groninger Museum. Hun didactische aanpak, normaal gericht op kijken, werd nu in het museum toegepast. Move begeleidde stagiaires Lisse en Rixt van het museumteam in een didactisch event *Move voor één dag*. De 30 kinderambassadeurs werden verdeeld in twee groepen onder leiding van Lisse en Rixt en twee medewerkers van Move. De kinderen ontdekten via een talentenquiz hun eigen talent, bijvoorbeeld onderzoeker of journalist en zochten daarna uit hoe ze daarmee iets voor een ander konden doen. “Ze interviewden medewerkers en bezoekers van het museum en mijn groepje kwam met een complimentenbox,” zegt Rixt. “De museumbezoeker kan er een compliment uitnemen om met een goed gevoel weg te gaan.” Deze complimentenbox komt ook bij de tentoonstelling van de Kinderbiënnale te staan. Sander roemt het didactisch niveau van Move en wat zij leerden aan de museumstagiaires, voor wie het hele vakgebied natuurlijk vrij onbekend was.

Als laatste kwam er een samenwerking met Up to Us, die jongeren in de leeftijd van zestien tot twintig jaar onderbrengt bij bedrijven. Zij leveren ‘artincentors’, die de kinderen en ouders bij hun bezoek gaan begeleiden, zoals de atelierjongeren in het atelier en eerder, gastvrouwen op de tentoonstelling van Daan Roosegaarde.

Kinderambassadeurs

Naast deze samenwerkingsorganisaties zijn het vooral de dertig kinderambassadeurs die belangrijk waren voor de totstandkoming van de Kinderbiënnale. De werving begon na de zomer van 2020. Lisse en Sander gaven uitleg in de klas en bekeken welke kinderen echt enthousiast werden. In samenspraak met de leerkrachten en de ouders kozen ze kinderen die ook daadwerkelijk een ‘contract’ tekenden voor een half jaar. De eerste gezamenlijke kennismaking in het museum was een doe-dag, maar ook een manier om de ouders te leren kennen en er bij te betrekken. Rixt beheert een speciale Whatsapp groep voor de ouders en hun rol is gaandeweg het project groter geworden. Tot aan de Kerst was het mogelijk met de kinderambassadeurs activiteiten in het museum te doen: een workshop met de vormgever, een brainstorm over het openingsfeest met de afdeling evenementen en een cursus rondleiden gegeven door de museumdocenten. Maar daarna liepen de contacten vanwege de beperkingen van Covid-19 digitaal en op afstand. “Daar moet je veel in investeren”,

vinden Rixt en Lisse. De lopende activiteiten van de kinderambassadeurs zijn te volgen op een speciale instagrampagina beheerd door Rixt, die ook de vormgeving van vragenlijsten en formats doet, in samenspraak met de vormgevers van het museum. Zo creëert zij ook een archief voor een volgende keer.

Sander, Lisse en Rixt gingen met steeds twee kinderambassadeurs op bezoek bij de kunstenaars van de Kinderbiënnale in hun atelier. Gelukkig merkten zij dat alle betrokken kunstenaars ervaring hadden in lesgeven en werken met kinderen. De deelnemers voelden zich op hun gemak en er was aandacht voor de interactiviteit. “Het kinderbiënnalegevoel is in het museum echt gaan groeien door de contacten met de kinderen”, aldus Lisse. Ook de collega’s van andere afdelingen moesten eraan wennen. Sander is erg blij met hoe iedereen naar elkaar toegegreerd is. Door de corona-maatregelen konden zij elkaar niet vaak in het echt zien, maar ze werden flexibel door steeds te schakelen.

“Je haalt er energie uit als je bedenkt hoe speciaal alles is en hoe grappig kinderen zijn”, aldus Sander, Lisse en Rixt. “Ik hoop dat de blijheid van kinderen ook in Groningen te zien zal zijn.” Want daar gaat het toch om: de speelsheid, het leuke, het al doende ontdekken. Dan komen de kunstbeleving en het leren vanzelf.

Onze Kinderambassadeurs

ANGELINA (8) CBM DE HORN
"Mijn oma zegt dat als je echt in jezelf gelooft, je heel veel kunt. Dus dat doe ik."

ANNA (8) CBM DE HORN
"Ik vind het leuk om nieuwe dingen te ontdekken en nieuwe mensen te ontmoeten."

BELEF (8) CBM DE HORN
"Mijn naam betekent 'erfenis' en 'gek.' Of dat klopt met wie ik ben? Dat kunnen mijn ouders denk ik beter vertellen"

EMILY (8) CBM DE HORN
"Jul zijn. Dat lijkt me leuk. Het als werken bij de politie. Of in het circus als turnster, want ik turn zelf ook."

EMILY-ZOE (8) CBM DE HORN
"Ik word blij van knutselen en mijn hondje Snowy."

EMILY (8) CBM DE HORN
"Ik geloof dat als ik mijn ogen sluit en mediteer, dat ik dan met engelen kan praten."

GIMAY (8) CBM DE HORN
"Soms heb ik een beeld in mijn hoofd en dat beeld probeer ik dan te tekenen. Fantasietekenen noem ik dat."

HAN (8) CBM DE HORN
"Ik vind het leuk om te tekenen. Ik teken dan graag 'kaurwi' poppetjes."

HANNA (8) CBM DE HORN
"Het beste team is het team dat het beste kan samenwerken. Daar gaat het uiteindelijk om."

HANNA (8) CBM DE HORN
"Mijn familie en vrienden zijn het allerbelangrijkst voor mij."

INDY (8) CBM DE HORN
"Somme kinderen hebben broers en zussen, ik heb mijn katten. Zij voelen als mijn broertjes en zusjes."

JASMIJN (8) CBM DE HORN
"Ik houd van gekko's. Gekko's zijn - het zit al in de naam - een beetje gek, net als ik."

JONATHAN (8) CBM DE HORN
"Later wil ik advocaat worden, dat vind ik een leuke baan."

EMILY (8) CBM DE HORN
"Ik wil mijn eigen broeken gaan maken. En die broeken, die moeten goed zijn."

EVELIEN (8) CBM DE HORN
"Manga ken je dat? Een tekenstijl die uit Japan komt. Samen met mensen op school teken ik in deze stijl."

NEESHA (8) CBM DE HORN
"Ik wil later zakenman worden, omdat vet veel mensen daar veel geld mee verdienen."

ROBINE (8) CBM DE HORN
"Later wil ik kinderboekenschrijver worden, ik vind het leuk om verhalen te schrijven."

SAM (8) CBM DE HORN
"Freek Vonk, ken je die? Hij is bioloog en de reden dat ik dat vak nu ook heel leuk vind."

SOLEEN (8) CBM DE HORN
"Ik word blij van dansen en zit veel op TikTok."

THIJS (8) CBM DE HORN
"Ik denk erover om dokter te worden. Maar als ik er dan lang over nadenk, voelt het ook als een grote verantwoordelijkheid."

Onze Kinderambassadeurs

JUDAH (8) CBM DE HORN
"Ik heb een doel: beter worden. Waarin? In basketbal."

JULIA (8) CBM DE HORN
"Ik houd van dieren. Ze zijn leuk en schattig. Vooral als ze slapen."

LENTE (8) CBM DE HORN
"Andere mensen blij maken, daar word ik blij van. Maar ik kan mezelf ook blij maken met mijn creativiteit."

MYRTHE (8) CBM DE HORN
"In mijn vrije tijd luister ik veel muziek, vaak luister ik naar Mia Boyka."

NEESHA (8) CBM DE HORN
"Boven de wolken. De wereld van boven, dat vind ik het aller mooist."

LINDE (8) CBM DE HORN
"Waarom werken en een hobby, als je ook van je hobby je werk kunt maken?"

MAYNARD (8) CBM DE HORN
"Ik ben het liefst bezig met elektronica. Ik kan een beetje programmeren en video's editen op mijn telefoon."

RASHAAN (8) CBM DE HORN
"Mijn opa is belangrijk voor me want we hebben hetzelfde bloed. Dat verbindt ons. Net als met de rest van de familie."

RAYAN (8) CBM DE HORN
"Mijn naam komt uit Marokko, het land waar mijn familie vandaan komt en nog steeds woont."

ROBINE (8) CBM DE HORN
"Later wil ik kinderboekenschrijver worden, ik vind het leuk om verhalen te schrijven."

NOAH (8) CBM DE HORN
"Ik denk erover om dokter te worden. Maar als ik er dan lang over nadenk, voelt het ook als een grote verantwoordelijkheid."

SERWAN (8) CBM DE HORN
"Bij ons in de buurt woont een hond die bang was voor mensen. Een naar weken heb ik geprobeerd om de hond gerust te stellen. En dat lukte!"

SHARON (8) CBM DE HORN
"Ik wil later zakenman worden, omdat vet veel mensen daar veel geld mee verdienen."

SOLEEN (8) CBM DE HORN
"Ik word blij van dansen en zit veel op TikTok."

SAM (8) CBM DE HORN
"Freek Vonk, ken je die? Hij is bioloog en de reden dat ik dat vak nu ook heel leuk vind."

ER IS NIET ÉÉN PARTIJ DIE HET EINDRESULTAAT BEPAALT

Suennen Tan over de Kinderbiënnale en een nieuwe rol voor kunsteducatie in musea

INTERVIEW STEVEN KOLSTEREN & SANDER DAAMS TEKST STEVEN KOLSTEREN

Suennen Tan, director of Audience Development and Engagement van de National Gallery in Singapore is verantwoordelijk voor het idee en de organisatie van de eerste Kinderbiënnale. In gesprek met Sander Daams, hoofd educatie van het Groninger Museum en diens voorganger Steven Kolsteren vertelt zij over de ontwikkeling van educatie waarbij de Kinderbiënnale een prominente rol speelt. Een nieuw inzicht over de rol van educatie in de toekomst voor musea, kunstenaars en publiek.

De National Gallery is gevestigd in twee monumentale gebouwen in het hart van de stad Singapore. Het museum verzamelt, onderzoekt en presenteert de kunst van Zuidoost-Azië. Tan benadrukt dat Singapore in het hart van die uitgestrekte regio ligt en een complex verzamelpunt is van diverse religies, gewoontes en talen, als het ware een smeltkroes waar allerlei interculturele ontwikkelingen ontstaan. Daarom focust de National Gallery zich op de dialoog tussen de kunst van Singapore, Zuidoost-Azië en de rest van de wereld, in plaats van op alleen maar presentaties te maken. Met de sociale rol en inclusie ontstaat zo een andere kijk op museumeducatie.

Keppel Centre

Dat klinkt mooi als beleidsstatement, maar hoe werkt dit in de praktijk? Tan werkte eerder voor kleinere musea en

toen zij in 2009 bij de National Gallery kwam, ontwikkelde ze haar visie van passieve observatie naar het aanzetten tot interactiviteit. Ze bepleitte bij het bestuur de komst van het Keppel Centre for Art Education, dat geopend werd in 2015. Niet alleen een atelier voor kinderen en families, maar een complete museumverdieping waar kunst en onderzoekend leren automatisch in elkaar overvloeien. Een groot succes, niet voor niets kreeg het Keppel Centre in 2018 de Children in Museums award. En het Centre kreeg een steeds belangrijker rol in het gehele museum. "Kinderen moeten zich ontwikkelen en tot bloei komen in een wereld die erg complex en onzeker is", stelt Tan ernstig. Daarom bedacht de Gallery een nog intensiever project, de Kinderbiënnale, waarvan de eerste plaatsvond in 2017. Hierbij waren kunstenaars nauw betrokken: zij schiepen bijzondere vormen van kunstbeleving. Het overkoepelende thema was spelen. "Een veilige omgeving, voor zelfonderzoek en creativiteit," zegt Tan. "Leren over jezelf, verbinden met anderen en de wereld om je heen leren begrijpen." Op basis van de opgedane ervaringen organiseerde zij twee jaar later, in 2019, een volgende Kinderbiënnale met als thema *Embracing Wonder*. "Steeds een stapje verder: meer sociale aspecten ontdekken op steeds grotere schaal en hoe kunstenaars daarop reageren."

De respons van de pers en bezoekers was groot. Het museum liet merken dat het kinderen serieus nam. Niet alleen kinderen, vooral ook de ouders waren erg enthousiast,

Suenne Megan Tan

benadrukt Suenne Tan. "Bij ouders kwam het kind weer naar boven, ik spreek uit eigen ervaring." Uit onderzoek blijkt dat 16% van de bezoekers meerdere keren terugkwam en 9 van de 10 waren heel positief. Het feit dat de Kinderbiënnale voor zowel kinderen als ouders goed werkte, maakte de Gallery ervan bewust dat kunst voor kinderen en volwassenen niet gescheiden hoeft te worden. "In de volgende edities ligt de nadruk nog meer op dat aspect. De Kinderbiënnale ontwikkelt zich tot een platform voor innovatie, van leren voor kinderen, ouders én voor kunstenaars."

De juiste snaar

Over de kunstenaars gesproken. Hoe betrok Suenne hen bij de Kinderbiënnales? Autonome kunstenaars houden zich meestal niet direct bezig met het denken in doelgroepen en maken, uitzonderingen daargelaten, zeker niet speciaal kunst voor kinderen. Daar had zij een verbluffend eenvoudige oplossing voor: beginnen bij wie je in huis hebt. Een team van museummedewerkers met verschillende expertises laten samenwerken met kunstenaars die ook docent zijn en ervaring hebben in lesgeven, voor verschillende leeftijdscategorieën. "Ze slaagden erin om de juiste snaar te raken", zegt Suenne. Ze konden meerdere lagen in hun installaties verwerken waardoor diverse prikkels aanwezig waren. Doel was om zo een pool van kunstenaars rondom het museum te creëren. Na twee Biënnales bestaat die groep uit ongeveer twintig personen. Zij geven het goede voorbeeld aan andere kunstenaars, "Elke editie wordt beter," stelt Suenne. "Niet per se gemakkelijker, want je moet steeds met nieuwe kunstenaars werken, maar we kunnen voortbouwen op de ervaringen van anderen."

Behalve werken met de deelnemende kunstenaars, is ook de samenwerking met de doelgroep kinderen een belangrijk onderdeel van de Kinderbiënnale. Waar in het Groninger Museum kinderambassadeurs via scholen zijn geworven, die actief meewerken met de makers en alle zaken rondom

Delia and Milenko Prvacki, *Big Hug*, National Gallery Singapore

de tentoonstelling, ging men in Singapore anders te werk. Ook hier werd eerst gekeken naar wie er al in huis waren geweest. In het Keppel Centre was natuurlijk al enorm veel kennis en ervaring opgedaan met families, die ook de doelstellingen en programma's van het museum goed kenden. Ze konden dus met enig gezag spreken met de organisatoren, die hun visie overbrachten aan de kunstenaars. Er werden zelfs maquettes en proefopstellingen gemaakt om bepaalde aspecten te testen, waar de families ook weer bij betrokken werden. De museummedeorganisatoren gaven er vanuit hun ervaringen commentaar op en de tentoonstellingsontwerper verwerkte alles weer en communiceerde met de makers van de kunstwerken. "Zo ontstond een andere manier van werken. Er zijn meerdere teams bij betrokken, er is niet één partij die het eindproduct bepaalt."

Nieuwe versie

Vier van de kunstenaars van de laatste Kinderbiënnale in Singapore doen mee aan de eerste Kinderbiënnale in Nederland, in het Groninger Museum. Van hen worden drie indrukwekkende installaties getoond in het Coop Himmelb(l)au paviljoen. De installaties zijn niet zomaar een op een overgenomen, want in de Nederlandse context zijn bepaalde zaken niet direct overdraagbaar. Daarbij komen de beperkingen van Covid-19, of beter: de voorzorgsmaatregelen. Zo is het aanraken in veel gevallen niet verstandig vanwege besmettingsgevaar en wordt daarom zoveel mogelijk vermeden, evenals het samenzijn in kleine ruimtes. Dat vormde een extra uitdaging voor de makers uit Singapore. Feitelijk moesten zij een compleet nieuwe installatie bedenken, met behoud van het oorspronkelijke concept. "Het is gemakkelijk om daarvoor weg te lopen, maar ze hebben voortreffelijke aanpassingen gedaan." Ze waren heel flexibel en hebben een versie 2.0 van hun kunstwerken voor Groningen gemaakt. Suenne is uiteraard heel benieuwd naar de reacties in Nederland, want dit sluit aan bij de wens van Singapore tot interculturele en internationale samenwerking.

Song-Ming Ang, *Chance Operations*, National Gallery Singapore

Op het moment dat de Kinderbiënnale te zien is in het Groninger Museum, presenteert de National Gallery in Singapore alweer de derde editie. De fysieke tentoonstelling start daar in september 2021, maar al in mei lanceren zij een digitale versie. Eigenlijk dus twee tentoonstellingen in één. Aan de acht deelnemers werd de uitdaging gegeven niet gewoon een digitale weergave van hun kunstwerk te presenteren, maar een andere versie ervan te maken. Met vier of vijf kunstenaars uit andere landen dan Singapore in Zuidoost-Azië ging het overleg ook grotendeels digitaal deze keer.

Digitaal of echt

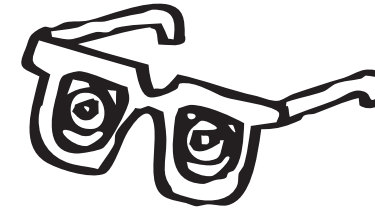
Stel er zou door pandemieën in de toekomst alleen een digitale versie bestaan? Daar zijn alle educatoren nog niet zeker van. Musea moeten wel meegaan in het toenemende digitale 'levenslang leren'. Een digitale versie is nu vaak nog een afgeleide van het echte werk. Meestal bieden musea die gratis aan, waarmee meteen de suggestie wordt gewekt dat het een noodoplossing is, een mindere versie. Kunst moet je niet alleen in het echt beleven, maar er is ook een sociaal aspect: samen genieten, erover praten. "De technologie is daar geen oplossing voor. Mensen zitten al de hele dag achter een scherm, je wordt er doodmoe van. In educatie

spreken we over vooraf, tijdens en erna," zegt Suenne. "Digitaal leren is zeker wel van toepassing bij vooraf en erna, maar het in het echt beleven moet voorop staan."

Met de activiteiten in het Keppel Centre en de Kinderbiënnales ontwikkelde de National Gallery op heel natuurlijke wijze een nieuw museaal educatie concept. Educatie in musea wordt anders, mede doordat er op dit moment minder bezoekers tegelijk kunnen komen. "We maken een fundament voor een volgende generatie van educatoren", stelt Suenne Tan. Toeval wil, dat in de herfst waarschijnlijk in drie musea tegelijk een Kinderbiënnale plaatsvindt. In Singapore, in de Staatliche Museen in Dresden (hun tweede maal) en in het Groninger Museum. Dat lijkt toch minder een toeval, want de visie op vernieuwende educatie van de musea komt sterk overeen. "We willen heel graag delen", aldus Suenne Tan. Zouden er over de hele wereld straks in musea kinderbiënnales kunnen verschijnen? Families en kinderen zijn immers overal. Aangepast aan de lokale omstandigheden: met de actieve deelname van kunstenaars, publieksdoelgroepen en museummedewerkers komt de droom snel dichterbij de werkelijkheid.

Met dank aan Lisse de Bie

KIJKEN DOOR DE OGEN VAN KINDEREN

Kunstenaarsechtpaar Hazel Lim-Schlegel en Andreas Schlegel en hun dochter Hanna

DOOR STEVEN KOLSTEREN

"Voor de Kinderbiënnale in Singapore werden we uitgenodigd als stel. Maar ook omdat we een dochter hebben die in de leeftijdscategorie van de doelgroep valt. Ze heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de totstandkoming van ons kunstwerk." Aan het woord is Hazel Lim-Schlegel vanuit Singapore. Samen met haar partner Andreas Schlegel, een Duitse kunstenaar die nu in Singapore woont en werkt, maakte zij de installatie *The Oort Cloud and The Blue Mountain* voor de Kinderbiënnale in 2019, die in aangepaste vorm nu in het Groninger Museum te zien is.

De installatie in Singapore bestond uit een bont geheel van gekleurde vormen op de vloer met aan een schuine rand voorwerpen die leken op grote knoppen, met diverse kleuren en texturen. Ze zagen er erg aantrekkelijk en speels uit. Het waren ook grote knoppen, want je kon er op drukken. Daarmee zette je bovenaan de wand andere kleurrijke vormen in beweging. Er was een ventilator met kleuren die constant ronddraaide. Wie de knoppen aanraakte, kon lichtjes doen oplichten van links naar recht en omgekeerd, "een beetje als ping pong", lacht Hazel. Er was ook een module die het geluid van kloppen op hout liet horen. Je kon zo een compositie maken van een fantasielandschap met soundscape of misschien beter: een spacescape.

Tweemaal abstractie

Aan de installatie is een lang proces voorafgegaan. Aanvankelijk werkten ze aan een voorstel met als thema

spelen, maar toen dit door de organisatie veranderd werd in *Embracing senses* bedachten ze een nieuw concept, over zintuigen, aanraken en de onmogelijkheid van aanraken. "We wilden de kijker actief betrekken, laten spelen en alle zintuigen gebruiken; niet een soort antwoord geven, maar laten ontdekken. Daarom kozen we voor abstractie, dat past beter bij dit proces."

Andreas kwam met het oeuvre van Wassily Kandinsky en specifiek het schilderij *The Blue Mountain* (1909, Guggenheim Museum New York). Dit werk in overwegend gele, blauwe en rode tinten toont ruiters op galopperende schimmels tegen de achtergrond van een blauwe berg. De vormen aan weerszijden lijken reusachtige bomen met gekleurde bladeren en vruchten. En Andreas verbindt het schilderij met zijn eigen ervaringen van wandelen in bossen en bergen. Je ziet allerlei onverwachte details, hoort allerlei geluidjes en alles lijkt dichtbij en tastbaar. Bovendien was Kandinsky ook erg gefascineerd door muziek. Waar de voorstelling van *The Blue Mountain* nog verwijst naar iets tastbaars geldt het tegenovergestelde voor de *Oort Cloud* waar Hazel over had gelezen. "Ik ben erg geïnteresseerd in astronomie en lees graag science fiction romans." De Oortwolk is een enorm uitgestrekte schil aan de uiterste randen van ons zonnestelsel, genoemd naar de ontdekker, de Nederlandse astronoom Jan Oort in 1950. In die schil met dunnere en dikkere lagen zweven ijs- en rotsklompjes, te klein en te koud om samen te klonteren of een planeet te vormen. "Het zijn bijna een soort diamanten", aldus Hazel. Losse brokjes worden soms uit hun ellipsbaan getrokken door andere sterren dan de zon en schieten als kometen dwars door ons zonnestelsel. Of er worden objecten

Hazel Lim Schlegel, Andreas Schlegel, Hanna Xin Schlegel, The Oort Cloud and the Blue Mountain, National Gallery Singapore

van andere zonnestelsels in gevangen. Kortom, het is een geheimzinnig 'oord' dat je niet echt kunt waarnemen, laat staan bereiken of direct mee in contact komen. De menselijke fantasie kan niet eens bevatten wat het eigenlijk is en zich er een voorstelling van maken. Maar volgens Hazel kun je het toch op een of andere manier ervaren, zij het niet fysiek.

Twee benaderingen samengevoegd

Hazel en Andreas voegden hun concepten van abstractie en wat je kunt waarnemen en wat niet bij elkaar. Waar Andreas vooral bezig is met programmeren en bedenken van codes om tot interactiviteit aan te zetten, de technologie, is voor Hazel - die opgeleid is als schilder - het inzetten van ambachtelijke technieken en materialen van belang. "Met iets van zachtheid, zodat je het wilt aanraken" voegt ze er aan toe. Beide benaderingen of methodes lijken tegengesteld, maar wat ze verbindt is dat er veel onderzoek in zit, dat er bepaalde regels zijn die niet eenvoudig te doorgronden zijn en er iets mysterieus aan kleeft. "Op een intuïtieve manier wilden we die twee benaderingen in de kunstwereld samenbrengen. Hoe kan technologie ingezet worden om interactiviteit teweeg te brengen en wat mij betreft, hoe kan ambachtelijkheid gebruikt worden om vormen te creëren."

Dochter

"We begonnen met twee oppervlakken, de schuine rand onderaan met de knoppen en de wand erboven die

communiceerde. We keken hoe lang de wand was, welke verbindingen we konden maken en experimenteerden met materialen en met de esthetische uitstraling." Maar daar bleef het niet bij. Want terwijl ze in het atelier aan het experimenteren waren, was hun dochter Hanna ook vaak aanwezig en die ging een steeds grotere rol spelen. Ze tekent graag en uit haar werk stelden de kunstenaars een patroon van vormen en kleurvlakken samen, die met vinyl stickers op de vloer bevestigd werden. Het geheel vormde een aantrekkelijke 'speelruimte' voor kinderen, maar had ook een subtiele functie. Er waren namelijk een soort eilanden in gecreëerd, die de kinderen leidden naar de plekken waar ze de rand onderaan de muur konden aanraken. "Onze dochter speelt graag met lijnen op de vloer, waar ze dan niet op mag stappen. We zijn er soms verbaasd over dat ze zo geïnteresseerd is in de vloer. Kinderen hebben een ander perspectief dan volwassenen omdat ze kleiner zijn, meer op de hoogte van katten en honden." Hazel vergelijkt dit met een passage in het boek *Poetics of Space* (1958) van de Franse filosoof Gaston Bachelard waar hij schrijft over een deurbeslag vanuit een ander perspectief dan kinderen, voor wie het iets op ooghoogte is. Een sleutelgat is dan de poort naar een andere, magische wereld.

Hoe reageerden kinderen op de installatie in Singapore? Hazel glimlacht. "We maakten ons grote zorgen, want het

Hazel Lim Schlegel, Andreas Schlegel, Hanna Xin Schlegel, schetsontwerp voor The Oort Cloud and the Blue Mountain in het Groninger Museum

was de eerste keer dat we zo met elkaar samenwerkten in één kunstwerk en dan ook nog voor die specifieke doelgroep van jonge kinderen." Ze maakt een onderscheid in leeftijdscategorieën. Kinderen van drie tot vijf jaar speelden echt met de knoppen. Soms met open mond van verbazing, precies die verwondering die de kunstenaars beoogden. Iets oudere kinderen, vanaf 7 jaar en zeker volwassenen waren vooral bezig met het zoeken naar verklaringen. Hoe werkt het precies, wat stelt het eigenlijk voor, wat is dat, abstractie? Ze zoeken naar een vorm van uitleg, waarbij de titel misschien behulpzaam is als je weet waar die op slaat.

Magisch

Hazel vindt het lastig aan te duiden hoe deze installatie zich verhoudt tot ander werk van haar en Andreas. Andreas werkt bijvoorbeeld met technologie, met dansers en musici, en zichzelf maakt autonome kunst, meestal voor galeriebezoekers. Ze beaamt dat ze in dit geval niet alleen kunstenaars zijn die een eindproduct voor bezoekers presenteren, maar ook educatoren die een aansluiting maken met de leefwereld van kinderen en andere bezoekers. "Ik heb geleerd mijn eigen ego opzij te zetten." Ervaring in educatie helpt daarbij, al is die met kunststudenten van rond de twintig. Feitelijk is de installatie uniek. Door de samenwerking tussen Andreas, Hazel en hun dochter, die ook proefkonijn was. "Hoe ziet mijn dochter van zeven de wereld en evenzo andere kinderen van haar leeftijd:

de regenboog, pony's en eenhoorns... Daar heb ik meer begrip voor gekregen." Wat ze er ook van geleerd heeft is het luisteren naar groepen voor wie je werkt. "Waar komen zij voor, wat is hun achtergrond?" Wij kunnen allemaal leren van het perspectief van kinderen en anderen, van hun magisch denken. Onze zintuigen zijn beperkt. Je kunt heel veel waarnemen, voelen en horen, maar hoe het precies in zijn werk gaat blijft een mysterie omdat je alles maar voor een klein gedeelte kunt zien.

Vanwege de huidige coronamaatregelen maakten Hazel en Andreas met hun dochter Hanna Xin een nieuwe versie van de oorspronkelijke installatie. De aanraakknoppen zijn vervangen door camera's die bewegingen, gebaren en geluiden waarnemen van degene die voor het kunstwerk staat. Door middel van speciale software worden die met verschillende vervormingen en snelheden getoond op grote schermen. Deze schermen zijn verwerkt in een nieuwe versie van de kleurrijke tekeningen van Hanna, die zich nu uitstrekt over de vloer en vandaar schuin omhoog tegen de wand. Daardoor ontstaat net zoals in de oorspronkelijke installatie, een soort geabstraheerd landschap met kleuren en vormen die deels afkomstig zijn uit die eerste versie, met daarin je eigen interactie voor de camera's. Je krijgt dus in deze 2.0 versie, aangepast aan het nieuwe thema *Wonderlijke landschappen*, een gevoel van vervreemding, van iets geheimzinnigs en toch zintuiglijks. [G](#)

KINDERBIËNNALE
2 JUNI 2021 T/M 9 JANUARI 2022

WE HOPEN DAT KUNST EEN PLEK IN HUN LEVEN BEHOUDT

Man-Yee Wok en Kwannie Tang van Studio MAKY

DOOR DORIEN VRIELING
BEELD HESTER BLANKESTIJN

In de vijver van het Vroesepark in Rotterdam-Noord ligt een levensgroot beest met twee lange oren: het Badkonijn. Verderop in de stad, in de wijk Feijenoord, bevindt zich nog zo'n gigant: de Zeehond op Zuid. Beide werken zijn kunstprojecten geleid of gemaakt door Man-Yee Mok en Kwannie Tang van Studio MAKY, een Rotterdams kunstenaarsduo. Deze zomer maken ze voor het eerst een drijvend kunstwerk dat een plek krijgt buiten hun eigen stad. Het komt eerst in de vijver bij het Floresplein in de Korrewegwijk te liggen en dan tijdelijk bij het Groninger Museum.

Dat zit zo. Dit jaar organiseert het Groninger Museum voor het eerst – en als eerste museum in Nederland – een Kinderbiënnale: een tweejaarlijkse interactieve kunsttentoonstelling voor en door kinderen, in samenwerking met de National Gallery in Singapore en verschillende regionale partners. Kinderambassadeurs uit de hele provincie Groningen dragen bij aan de totstandkoming van de tentoonstelling. Ze gaan op atelierbezoek bij de kunstenaars en werken, waar dat kan, mee aan de kunstwerken. Bijvoorbeeld bij het drijvende kunstwerk van Studio MAKY. Dit project belichaamt het beste het kernconcept van de Kinderbiënnale, omdat kinderen meewerken aan het ontwerp én het realiseren van het uiteindelijke kunstwerk.

Betrokken

“Veel kinderen komen nauwelijks met kunst in aanraking,” zegt Man-Yee, “zeker niet in de focuswijken.” De kinderen die gaan bijdragen aan het drijvende kunstwerk komen voor een groot deel uit zulke Groninger wijken: Paddepoel, Vinkhuizen, Lewenborg en de Korrewegwijk, bijvoorbeeld. “Van onze projecten in Rotterdam weten we hoe leuk kinderen het vinden om bij te dragen aan een kunstwerk. Het geeft ze zelfvertrouwen, ze zijn trots als het klaar is: daar heb ik aan meegeholpen!” Kwannie: “Bij kunst denken ze toch vaak aan dingen die ver van ze afstaan. Door ons te helpen, merken ze dat kunst ook toegankelijk en grappig kan zijn. En dat het een heel proces is voor een kunstwerk af is.”

De kinderen worden vanaf het allerprilste begin betrokken bij de totstandkoming. In workshops mogen ze eerst meedenken over de vorm die het kunstwerk krijgt en vormen uitproberen in klei. “Vaak bedenken wij een thema, en leggen we de kinderen een vragenlijst voor om gericht na te denken over wat ze voor zich zien. Met voorbeelden zijn we spaarzaam, want ze zijn snel geneigd die over te nemen,” zegt Man-Yee. Kwannie: “We laten ze veel ruimte. Of kinderen daar wat mee kunnen? Zeker. Met name jonge kinderen hebben nog een heel grote verbeelding, alles kan.”

Het klinkt misschien alsof de kunstenaars erg dienstbaar zijn aan de kinderen, maar onderschat de inbreng van Studio MAKY zelf niet, zeggen ze. Man-Yee: “We doen natuurlijk niet zomaar wat de kinderen voorstellen. We begeleiden en betrekken de kinderen zoveel mogelijk bij het ontwerpproces, maar beslissen uiteindelijk wat het wordt.”

Ijsjesachtige druppels

Studio MAKY ontstond zo'n tien jaar geleden. Kwannie en Man-Yee leerden elkaar kennen bij het Chinese kunstenaarscollectief Studio Zi. Ze studeerden allebei af aan de Willem de Kooning Academie, Man-Yee als multimedia designer en animator, Kwannie als illustrator. Kwannie: “We vonden allebei stop-motionfilms leuk. Ik had een keer een animatie van Man-Yee gezien, die ik erg goed vond.” Man-Yee: “En Kwannie is illustrator, dat is samen een goede combinatie, dus we besloten eens samen iets te gaan maken.” Dat werd een stop-motionfilm, *Cassette Boy*, maar al snel volgden andersoortige projecten. Kwannie: “We ontdekten al snel dat we bouwen en maken heel leuk vinden.” Man-Yee: “Sindsdien is het eigenlijk een groot avontuur geweest.”

Kleur, vrolijkheid en humor zijn onmisbare ingrediënten in hun werk – of ze nu een *photo booth* in de vorm van monsters ontwerpen voor festival *Bazar Bizar*, een reusachtige postduif waarin kinderen briefjes kunnen stoppen voor de Airborne Walk in Oosterbeek, of een dertien meter lange draak voor het Chinees Nieuwjaar. In de loop der jaren verlegden ze hun grenzen steeds meer. Een goed voorbeeld daarvan is *WC Wonderland*, hun metamorfose van een bedrijfstoilet

– in snoepkleuren, met overal ijsjesachtige druppels. Kwannie: “We kregen de vrije hand, en dachten: als we echt los mogen... Een wc is normaal gesproken een saaie plek waar je zo snel mogelijk weer weg wilt. Wij maakten er zoiets opvallends van dat mensen er nu foto's voor op Instagram maken.” Man-Yee: “Toen dat geaccepteerd werd, dachten we: dan kan er blijkbaar echt heel veel.”

Ze maken installaties, inrichtingen, kostuums en animaties – van het ene ‘ambacht’ hebben ze meer verstand dan van het andere. Man-Yee: “We zijn niet supertechnisch, maar als we niet weten hoe iets moet, vragen we gewoon collega's om advies.” Kwannie: “Daardoor leren we steeds nieuwe dingen.” En in de tien jaar dat ze samenwerken zijn ze steeds meer op elkaar ingespeeld geraakt. Want ze hebben niet alleen verschillende expertises, ze werken ook anders. Man-Yee: “Ik ben vrij chaotisch. Daarom is het fijn dat Kwannie georganiseerd is en goed overzicht kan houden.” Kwannie: “Man-Yee is juist weer heel sterk in ontwerpen, dingen mooi maken, ze is geweldig met kleur.”

Inspiratie

Inspiratiebronnen? Man-Yee is gevormd door stop-motion- en animatiefilm makers, met hun ambachtelijke manier van werken. Kwannie noemt Florentijn Hofman. Die link is niet moeilijk te leggen: ook Hofman maakt levensgrote figuren die een plek krijgen in het landschap – vaak in het water. Metershoge gele badeenden, bijvoorbeeld, die in havensteden in Azië, Europa, de VS en Australië liggen. “Wij willen natuurlijk ook wel overal ter wereld onze kunstwerken neerleggen,” zegt ze. Aan de andere kant: nu kan Studio Maky veel dingen nog met z'n tweeën doen, of met de hulp van stagiairs. Wereldfaam zou betekenen dat ze verder moeten professionaliseren, meer uit handen geven. Kwannie: “Dat zou ik jammer vinden, want wij willen juist graag zelf doen. Het maken, het schilderen, dat vinden we een van de leukste dingen.”

In mei en juni begint Studio MAKY in de Korrewegwijk in Groningen met de kinderambassadeurs uit die wijk en andere kinderen aan de ontwerpfasen. In juli gaan ze dan met zijn allen in een paar dagen het drijvende object, een nieuw broertje of zusje van het Badkonijn en de Zeehond, in de Floresvijver beschilderen. Het maakt dan deel uit van een zomerfestival voor kinderen die niet op vakantie kunnen. In augustus wordt het kunstwerk verplaatst naar het water rondom het Groninger Museum. Ieder voorjaar krijgt het een nieuw jasje, waarvoor buurtkinderen via een ontwerpwedstrijd een voorstel kunnen doen. “We hopen dat het dan een deel van de wijk gaat worden,” zegt Man-Yee. Kwannie: “Dat het kinderen blijvend herinnert aan hoe ze hebben bijgedragen aan een kunstwerk en dat kunst een plek in hun leven behoudt.”

KINDERBIËNNALE
2 JUNI 2021 T/M 9 JANUARI 2022

MIJN ZINTUIGEN STAAN ALTIJD AAN

De touwsculpturen van Sandra de Groot

INTERVIEW DOOR SAM (12) VAN CBS DE TAMARISK EN THIJS (11) VAN OBS HET KARREPAD
TEKST LISSE DE BIE BEELD GEA SCHENK

Sandra de Groot, multidisciplinair kunstenaar, werkt meestal aan meerdere kunstprojecten tegelijkertijd. Naast het maken van touwsculpturen en het uitvoeren van cross-over projecten is ze docent beeldende kunst en vormgeving. Sandra maakt voor de Kinderbiennale een installatie bestaande uit zes reusachtige touwsculpturen. Elke sculptuur wordt gecreëerd uit duizenden knopen en kilometers naturel katoen touw, alles door haarzelf ontworpen en met de hand geknoopt. Door deze eeuwenoude knooptechniek op innovatieve, intuïtieve wijze toe te passen ontstaan er 'eigenwijze' en eigentijdse kolossale sculpturen, met elk een eigen identiteit en tactiliteit. Met deze installatie wil Sandra bewustwording en verwondering creëren door de bezoeker letterlijk te confronteren met een grote hoeveelheid knopen en touw. Er zal ongetwijfeld een dialoog ontstaan over tijdsduur, techniek, ambacht, intensiteit en intensiteit. In haar installatie staat ambacht centraal. Ambacht kan volgens haar alleen overleven als we dit doorgeven aan iedere generatie. De kunstenaar daagt de bezoeker uit om een eigen bijdrage te leveren aan één van de sculpturen in haar installatie 'OPUS'. Er worden werkunits geplaatst waar men zelf iets kan knopen. Gedurende de expositie zal één van de sculpturen zichtbaar in massa toenemen, omdat de handgeknoopte items van de bezoekers door de kunstenaar worden toegevoegd.

Thijs: "Waarom ben je kunstenaar geworden?"

Sandra: "Ik heb na mijn middelbare school de tijd genomen om erachter te komen wat ik echt wilde. Ik had verschillende banen en als ik klaar was met werken dan reed ik op mijn fiets naar diverse ateliers in de stad. Beeldhouwen, tekenen, schilderen, edelsmeden, de hele week plande ik vol met 'leuke' dingen. In deze periode heb ik ontdekt dat ik toch echt

kunstenaar wilde worden! Ik was 25 jaar toen ik besloot de kunstacademie te gaan doen. Als ik dingen maak, dan word ik blij. Het is daarom ook meteen een tip van mij aan jullie: doe later iets waar je blij van wordt!"

Thijs: "Mijn moeder zegt altijd dat ik minder moet gamen, maar eigenlijk moet ik dat dus wel gewoon doen!"

Sandra: "Ha ha, nou ik ben het wel met je moeder eens denk ik. Natuurlijk moet je ook andere dingen doen om er achter te komen dat er meer is dat je leuk vindt. Iets doen geeft energie en door te doen zie je weer zaken anders en ontstaan nieuwe ideeën."

Sam: "Hoe lang maak je al kunst?"

Sandra: "Ik ben al heel lang bezig om dingen te maken. Maar wanneer is kunst kunst?"

Thijs: "Kunst is kunst als je vindt dat het kunst is."

Sandra: "Sinds ik voor mijn eindexamen van de Kunstacademie Minerva ben geslaagd noem ik mijzelf beeldend kunstenaar en maak ik kunst. Maar natuurlijk wordt er heel veel moois gecreëerd door mensen die geen kunstopleiding hebben gevolgd! Noem je dat dan geen kunst?! Vinden jullie ook niet dat iedereen kunst zou kunnen maken? Of moet je ervoor hebben gestudeerd?"

Sam: "Van wie heb je geleerd kunst te maken?"

Sandra: "Ik heb op de academie veel geleerd. Een van de dingen die je daar leert is bijvoorbeeld realistisch tekenen. Dit betekent natekenen/schilderen. Dus precies zoals iemand of iets eruitziet."

Thijs: "Dat kan ik niet hoor."

Sandra: “Dat kan ik niet’ kun je pas zeggen als je het hebt geprobeerd, haha. Want veel kun je leren. Ook als je denkt dat je iets niet kan! Gewoon door je best te doen, te proberen, te oefenen en te herhalen leer je! Door veel boeken te lezen leer je bijvoorbeeld ook kunst te maken. Houden jullie van lezen?”

Thijs: “Ik hou heel erg van lezen. We hebben een Donald Duck abonnement en we hebben wel meer dan 300 Donald Ducks. Ik lees ook boeken, ik heb de hele Harry Potter reeks al drie keer uitgelezen. Ik ben nu begonnen aan de Grijsze Jager en lees ook veel Roald Dahl.”

Sam: “Ja, ik ook. Bij mij is het wat afwisselend, vroeger las ik veel Donald Duck en nu lees ik meer de Kameleon. Ik heb een e-reader en daar lees ik dan mijn boeken op, dat vind ik leuk.”

Sam: “Wat moet je doen om als kunstenaar je geld te verdienen?”

Sandra: “Als je kunst maakt dan is het belangrijk dat mensen jouw werk kunnen zien, zodat je iets kunt verkopen. Dat kan bijvoorbeeld door je werk te exposeren. Het is niet altijd makkelijk geweest om te kunnen leven van het kunstenaarschap. Toen ben ik daarnaast nogmaals een studie aan de kunstacademie begonnen, waarna ik docent beeldende kunst en vormgeving ben geworden.”

Sam: “Eigenlijk dus een combinatie van werken en maken. Waar komt je inspiratie vandaan?”

Sandra: “Inspiratie haal ik veel uit alledaagse dingen, mijn zintuigen staan altijd op scherp. Ik verzamel als het ware beelden. Mijn allegrootste en belangrijkste inspiratiebron is toch wel de natuur.”

Sam: “Waar komt de inspiratie vandaan voor deze touwsculpturen?”

Sandra: “Aanleiding om de ‘knooptechniek’ te gaan ontdekken was eigenlijk doordat er uit een oude doos op zolder bij mijn ouders een handgeknoopt wandkleed van mijn moeder tevoorschijn kwam, dat ik waanzinnig mooi vind. Toen ik een week later op vakantie in Frankrijk aan de rivier wat zat te mijmeren gingen mijn gedachten hiernaar uit en besloot ik om een rolletje touw te kopen in de plaatselijke supermarkt. De volgende dag zat ik aan dezelfde rivier en knoopte een klein werkje uit dit touw. Het werkje heb ik nog steeds en hangt bij mij in de keuken boven de handdoeken. Als ik er nu naar kijk dan moet ik altijd glimlachen, want ik zie mijn ‘worsteling’ met het touw en tevens het plezier zo duidelijk in dit eerste werkje.”

Sam: “Hoe maak je die sculpturen zo knap?”

Sandra: “Door veel uit te proberen, te oefenen en te herhalen

leer je de technieken van het knopen en als je die onder de knie hebt, kun je denken in mogelijkheden en kom je tot ideeën. In het begin is het dus vooral herhaling, zoals jullie ervaren in de lessen op school. Hierdoor leer je steeds sneller en beter en uiteindelijk wordt het dan best wel knap!”

Thijs: “Wie is je favoriete kunstenaar?”

Sandra: “Ik heb meerdere favoriete kunstenaars, maar ik bewonder toch wel geruime tijd modeontwerpster Vivienne Westwood. Ze is groot geworden door haar gedurfde, bizarre combinaties en zet zich in voor een betere wereld! Ik houd van de rebelsheid en haar strijdbare karakter.”

Thijs: “Ik vind Rembrandt echt super mooi schilderen, Vermeer ook trouwens. Ik ben drie keer naar het Rijksmuseum geweest. Er is ook een model van een heel groot schip en daar wilde ik het liefst de hele dag blijven staan.”

Sam: “Hoe langer je kijkt hoe meer je ziet.”

Sandra: “Ja dat is kunst met je doet. Het is hier ook wel een beetje zo. Hoe langer je kijkt hoe meer je ziet.”

Thijs: “Wat voor kunst maak je het liefst?”

Sandra: “Op dit moment werk ik vooral aan mijn touwsculpturen. Ik kan niet goed lange tijd aan één ding werken. Op school hebben jullie ook niet een hele dag één vak?!”

Thijs: “Ik kan wel twee dagen achter elkaar gamen hoor.”

Sandra: “Niet voor niets heeft mijn label de naam ‘Atelier Chaos’ gekregen. Dit houdt in dat ik verschillende disciplines en technieken gebruik. Ik ben nu bezig met dit knoopproject, maar volgende week doe ik bijvoorbeeld een fotoshoot en een andere keer maak ik een schilderij.”

Thijs: “Wat voor materiaal gebruik je het liefst? Ik denk dat ik het antwoord al wel weet.”

Sandra: “Je denkt aan touw? Haha. Het is zo grappig hoe dat is ontstaan. Ik werk nog maar een paar jaren aan de serie touwsculpturen, maar doordat dit project door zoveel mensen mooi gevonden wordt, ben ik nu vooral bekend als ‘kunstenaar van de touwsculpturen’, maar om eerlijk te zijn doe ik het liefst van alles door elkaar!”

Thijs: “Gebruik je liever lichte kleuren dan donkere?”

Sandra: “Ik gebruik in mijn schilderijen donkere kleuren en veel contrasten tussen licht en donker. Mijn touwsculpturen bestaan juist uit lichte tinten. Ik gebruik geen gekleurd touw, omdat ik denk dat mijn sculpturen het best tot hun recht komen als de texturen en structuren duidelijk te zien zijn.”

Thijs (11) van OBS het Karrepad (links), Sandra de Groot en Sam (12) van CBS de Tamarisk (rechts), foto: Siese Veenstra

Thijs: “Werk je ook samen met andere mensen? Zo ja, wie?”

Sandra: “Ik werk graag alleen in mijn atelier, maar daarnaast heb ik wel veel contact met andere kunstenaars en studenten. We werken dan samen bijvoorbeeld aan toffe kunstprojecten. Het leuke van samenwerken met anderen is dat iedereen weer andere ideeën en inzichten heeft. Dat maakt het spannend en uitdagend en zo kom je samen tot iets geheel nieuws.”

Sam: “Hoe ziet je werkdag er uit?”

Sandra: “Ik start met een kop koffie en muziek in mijn atelier daarna maak een planning voor die dag. Ik bepaal op dat moment waar ik aan ga werken. De ene dag is dat bijvoorbeeld een schilderij en een andere dag een sculptuur. Geen dag is gelijk. Soms kom ik bijvoorbeeld tot niets en heb ik geen inspiratie en soms kom ik in een flow en werk ik dag en nacht door.”

Sam: “Hoe lang ben je daar dan wel mee bezig?”

Sandra: “Ik ben best lang bezig met één touwsculptuur. Ik werk altijd aan meerdere sculpturen tegelijk, zodat het altijd fijn blijft om eraan te werken. Met knopen ben je altijd in beweging. In één knoop zitten veel handelingen.”

Sam: “Bij ons op school heb je een weekplanning, je mag dan zelf bepalen wanneer je wat doet. Een beetje zelfstandig werken.”

Thijs: “Ja, ik zit op een openbare Daltonschool, maar je moet wel ervoor zorgen dat alles op vrijdag af is.”

Sam: “Je leert er wel weer heel veel van.”

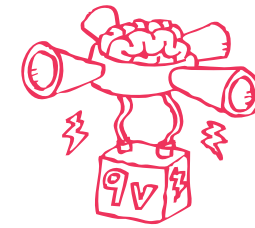
Sandra: “Eigenlijk werkt het bij mij ook zo. Ik maak ook een planning en uiteindelijk komt het bijna altijd wel goed. Het is een beetje te vergelijken met leren op school, soms gaat het goed en soms gaat het wat moeilijker.”

Sam: “Wat is het mooiste kunstwerk wat je hebt gemaakt?”

Sandra: “Het mooiste kunstwerk dat ik heb gemaakt is tevens het lelijkste kunstwerk; mijn allereerste geknoopte werkje aan de rivier in Frankrijk. Lelijk, omdat ik de techniek toen niet goed beheerste en het touw van slechte kwaliteit was, maar tevens het mooiste, omdat dit knoopwerkje mij dusdanig enthousiast heeft gemaakt om door te gaan met knopen en ik persé de technieken wilde beheersen, wat uiteindelijk heeft geresulteerd in de expositie die nu te zien is in het Groninger Museum! Wat vinden jullie bijvoorbeeld een mooi kunstwerk? Iets anders dan een schilderij.”

Sam: “Bij ons in de buurt hebben we een brug en daar is allemaal graffiti op gespoten. Dat vind ik wel heel cool.”

Thijs: “Ja, dat is ook kunst inderdaad. Kerstverlichting, daar maken ze ook altijd hele mooie dingen van. Dat vind ik ook heel mooi en kunst.”

CHANTALLA'S ORKEST

APARTE KUNST IS LEUKER

INTERVIEW DOOR JOLIE (10) VAN CBS DE TAMARISK EN INDY (12) VAN OBS DE STERRENSTEEN
TEKST LISSE DE BIE **BEELD** SIESE VEENSTRA

Op een koude februarimiddag waren kinderambassadeurs Jolie en Indy met Sander, Lisse en Rixt van het museumteam te gast bij Chantalla Pleiter op de Broedplaats De Campagne. Een kunstenaars atelier/werkplaats door Campagne leden zelf gebouwd op het Suiker Terrein in Groningen.

Chantalla: "We delen deze plek met ongeveer tien mensen. We hebben dit stuk terrein gehuurd. Toen we hier kwamen was er niets, daarna zijn we van alles zelf gaan bouwen. Waar we nu zitten is een oud strandpaviljoen. Buiten creëren we een broedplaats voor planten en insecten. In de zomer waren hier ook ontdekdagen voor kinderen. We hebben toen speciale maquettes gemaakt van planten en insecten. Deze kon je met een VR-bril ontdekken."

Chantalla maakt veel interactieve installaties. Op Academie Minerva studeerde ze audiovisuele media en scenografie, een soort theatervormgeving. Ze wilde niet alleen decors maken. Daarom probeert ze omgevingen te creëren die je een verhaal vertellen of een bepaald gevoel geven. Indy en

Jolie bekijken nieuwsgierig in het rond. "Alles wat je hier ziet staan is onderdeel geweest van installaties die we hebben gemaakt," legt Chantalla uit.

"Ik bedenk vaak het eerste grote plan, het idee. Ik werk meestal samen met Teackele Soepboer, hij maakt alles wat geprogrammeerd moet worden. Tijdens het maken verandert het oorspronkelijke idee vaak in iets nieuws."

Orkest Ontdekker

Wat zou Chantalla op de Kinderbiënnale laten zien?

Indy: "Ik denk iets met planten en natuur".

Jolie: "Ik denk iets met muziek en geluid."

Chantalla: "Dat is heel dichtbij Jolie! Hoe kom je daar zo bij?"

Jolie: "Nou, als ik daar kijk zie ik melkpakken waarmee je op Noorderzon muziek kon maken. Daarom denk ik aan muziek en geluid."

Chantalla: “Dat is de interactieve installatie De MuziekMaak-Machine, een lopende band waarmee je zelf met melkpakken muziek kan maken. De melkpakken heb ik zelf met de hand gemaakt. Toen ik begon met nadenken over de Orkest Ontdekker, de installatie die in het Groninger Museum te zien zal zijn, heb ik een heel klein dingetje gemaakt van was. Dat staat hier in de ruimte. Dit is eigenlijk het begin geweest van het maken van de installatie. Kunnen jullie het vinden?”

Jolie en Indy vinden het kleine wassen beeldje van de Orkest Ontdekker meteen. Beide hebben ze andere associaties.

Indy: “Het doet me eigenlijk een beetje denken aan een kapper.”

Jolie: “Je ziet wel dat het met muziek te maken heeft. Het lijkt wel een orkest. Hoort de persoon die vooraan het orkest staat met een stokje te zwaaien ook bij de Orkest Ontdekker?”

Chantalla: “Ja, deze persoon heet de dirigent. In deze installatie kan je ook zelf de dirigent zijn. Voor je heb je dan een scherm, waarbij je zelf kan zeggen welke instrumenten moeten spelen en welke niet.”

Indy: “Wat zijn de kleine vierkantjes die je hier omheen ziet?”

Chantalla: “De kubusjes zijn eigenlijk de plekken van de muzikanten. In een orkest heeft iedereen ook een eigen plek. Waarom zou dat zo zijn?”

Indy: “Anders klinkt het niet mooi.”

Chantalla: “Vaak zijn er heel veel instrumenten. Deze zijn opgedeeld in verschillende categorieën, zoals houtblazers of koperblazers.”

Jolie: “Mijn juf heeft een dwarsfluit.”

Indy: “Dat is leuk. Onze juf niet maar we hebben wel muzikles op school. Dan luisteren we eerst naar de muziek en krijgen we daarna instrumenten, waar je ritmes mee kan maken. De juf die ons muzikles geeft kan super mooi zingen, we willen haar opgeven voor The Voice. Ze zingt bijna altijd. “

Lisse: “Willen jullie zelf ook een instrument bespelen?”

Jolie: “Ik wil eigenlijk meer zingen.”

Indy: “Ja, of piano spelen. Dat lijkt me leuk.”

Zelf spelen

De piano komt ook voor in de Orkest Ontdekker. Samen met de harp zit de piano als instrument niet vaak in een orkest. Daarom zijn ze samengebracht in één kubus. Chantalla legt uit hoe de installatie werkt. Wanneer je plaatsneemt op een kubus, begint een instrumentengroep te spelen. Wanneer er meerdere kubussen

worden geactiveerd vorm je samen het muziekstuk. Net als op een podium zal er ook een spotlight schijnen terwijl je op de kubus plaatsneemt.

Chantalla: “Je wordt dus eigenlijk een muzikant die speelt in het orkest. Langzamerhand gaat het hele orkest spelen.”

Sander: “Als jullie zelf een titel zouden mogen bedenken voor dit kunstwerk, wat voor titel zou je dan geven?”

Indy: “Chantalla’s Orkest.”

Jolie: “Chantalla, wat is je favoriete ontwerp?”

Chantalla: “Dat is een hele moeilijke vraag. De Orkest Ontdekker is wel echt mijn eerste grotere kunstwerk. Meestal maak ik iets kleinere werken. Dit kunstwerk heb ik gemaakt voor het Rotterdams Philharmonisch Orkest. Ze wilden graag meer kinderen uitnodigen en ze laten begrijpen wat het orkest is. Hieruit is het idee ontstaan om de Orkest Ontdekker te maken. Normaal staat dit kunstwerk in Rotterdam. We hebben er met best veel mensen aan gewerkt. Het leuke is dat ik nu hier met dezelfde personen samen onze werkplaats heb! Daarom is dit kunstwerk me ook heel dierbaar. Ik hoop dat met de Orkest Ontdekker kinderen zich meer bewust worden van de verschillende instrumenten in een muziekstuk en deze ook onderling van elkaar kunnen herkennen en onderscheiden. Ik hoop dat wanneer de bezoekers de verschillende lagen van het muziekstuk kunnen zien, ze klassieke muziek ook meer waarderen.”

Sander: “De reden waarom wij het ook zo bijzonder vinden dat de Orkest Ontdekker tijdens de Kinderbiënnale te zien is, is omdat het het enige kunstwerk is dat te maken heeft met muziek.”

Indy: “Ik vind het best wel cool dat dit ook in een museum kan staan.”

Chantalla: “Ik ben ook heel benieuwd wat iedereen gaat vinden als het daar staat. Iedereen moet het zelf gaan uitproberen, mijn kunstwerken dagen uit om zelf op een ontdekkingsstocht te gaan. Iedereen moet spelenderwijs kijken en op zoek gaan naar wat er gebeurt.”

Jolie: “Dat is zoveel leuker dan op school.”

Indy: “Ik had niet verwacht dat dit soort kunstwerken te zien zijn in musea. Ik denk dan meer aan schilderijen natuurlijk. Ik vind het best wel cool als ik dit dan zie. Het is apart en omdat niemand dit verwacht maakt het het erg leuk.”

Jolie: “Ik vind aparte kunst ook leuker want dat prikkelt meer onze fantasie. Kinderen vinden dat ook leuker.”

Chantalla: “Dat klopt inderdaad, dat heb je goed gezegd!”

Jolie (10) van CBS de Tamarisk (links) en Indy (12) van OBS de Sterrensteen (midden), foto's: Rixt de Zwart

ALSOOF DE TIJD STILSTAAT

BeingHere van Wies Noest

DOOR LISSE DE BIE **BEELD** SIESE VEENSTRA

***BeingHere* noemt Wies Noest haar kleurrijke, opblaasbare sculpturen van textiel. Ze maakt hiermee al zeven jaar installaties die op uiteenlopende plekken zijn tentoongesteld, van Zweden tot de Westergasfabriek in Amsterdam. In de natuur en in en om gebouwen. Inmiddels zijn er al 38 grote objecten. De nieuwste *BeingHere* bevindt zich in de middenzaal van het Mendinipaviljoen voor de Kinderbiënnale.**

De uitnodiging om deel te nemen aan de Kinderbiënnale kwam voor haar als geroepen. Ze stond namelijk op het punt te stoppen met *BeingHere*, omdat ze dacht dat ze al haar mogelijkheden had uitgeput. “Ik had echt zo’n gevoel van: waar sta ik nu? De uitnodiging overtrof mijn stoutste verwachtingen. Ik heb altijd de stille wens gehad dat wanneer ik 75 jaar zou worden, ik ergens een prachtige expositie zou hebben. Dit kwam dus ineens om de hoek kijken.” Wies maakte meteen een afspraak in het museum, bekeek de zalen en raakte enthousiast over het overkoepelende thema. Volgens haar is het uitgangspunt van ‘verwondering’ in de Kinderbiënnale ook haar eigen uitgangspunt. “Ik wil mezelf verwonderen en verrassen.” zegt ze hierover. “Toen ik daarna thuiskwam heb ik denk ik wel drie maanden zitten schetsen om te kijken hoe ik van de middenzaal een avontuur kon maken.”

In voorgaande projecten heeft ze veel ervaring opgedaan met kinderen - ze geeft creatieve workshops en is ook docente HBO. De installatie die Wies speciaal voor het Groninger Museum heeft gemaakt is verdeeld in verschillende sferen, haar installatie nodigt uit tot aanraken, kruipen en ontdekken. Het is een kleurrijk en speels landschap waarin tijd en ruimte geen grenzen kennen. *BeingHere* staat voor opgaan in het hier en het nu. Het brengt je bij jezelf. Door te bewegen in het kleurrijke landschap heb je het gevoel alsof de tijd stilstaat. Als bezoeker vergeet je het snelle, drukke en chaotische leven dat zich buiten de ruimte afspeelt.

Een belangrijke rol is weggelegd voor geluidjes. Samen met enkele kinderambassadeurs heeft Jikke Smidt, die sinds 2018 zorgt voor het geluid bij de installaties van Wies Noest, fluisterende, meestal onherkenbare geluiden geselecteerd. Daarnaast zit de interactie in haar werk volgens haar ook in de manier waarop je door de opstelling loopt. “Mensen willen mijn werk gewoon ontdekken en aanraken.” Ook het feit dat iedereen iets anders ziet in haar werk leidt tot verwondering en nieuwsgierigheid. Welke betekenis kun je eraan geven? Wies hoopt in elk geval dat bezoekers gelukkig zijn bij haar installatie. **G**

KINDERDROMEN REALISEREN

INTERVIEW DOOR MAYNARD (12) EN NOAH (12) VAN CBS DE HOEKSTEEN
TEKST LISSE DE BIE BEELD SIESE VEENSTRA

Kinderambassadeurs Maynard en Noah zijn beste vrienden. Ze zitten op CBS de Hoeksteen in Vinkhuizen. Beide houden ze van tekenen en van videogames. Het bezoek aan de kunstenaars Nou&Herkauw, Adri Schokker en Ruben Boxman, start dan ook met een gesprek tussen de kunstenaars en de kinderambassadeurs over deze gemeenschappelijke interesse.

Ruben en Adri hebben zelf een apparaat gebouwd waarbij je een eigengemaakte kleisculptuur kan toevoegen aan de game *Terra Nova*. “Deze game kan je ook met een VRbril ervaren. Je kan dus naar jouw eigengemaakte kunstwerk kijken”, vertelt Ruben. “Al deze sculpturen hebben we gemaakt tijdens een workshop. We werken veel samen met een ‘game-development studio’ hier in Groningen. Zij ontwikkelen dit dan allemaal,” voegt Adri toe.

Terra Nova zijn drie lege planeten in het universum. Tijdens het spelen krijg je verschillende opdrachten, die je kunt voltooien door klei te gebruiken. Zo kun je bijvoorbeeld een bos maken. Je kan ook samenwerken door bruggen te bouwen. “Tijdens het Cinekid festival in Amsterdam, Rotterdam en Alkmaar hebben we samen met elkaar de planeten volgebouwd. Het leuke is dat je ondanks de afstand met elkaar kan samenwerken. De combinatie van gamen en kleien vinden we ontzettend leuk”, aldus Adri.

Maynard: “Mijn moeder zegt dat ik teveel game, maar dit zou ze denk ik niet erg vinden. Dit is een soort van creatief gamen!”

Noah: “Kan ik dit ook op mijn eigen computer spelen? Ik heb sinds vandaag een nieuwe computer, hier kan ik ook speciale games op spelen.”

Ruben en Adri: “Ja dat kan zeker!”

Maynard en Noah: “We spelen ook veel games met elkaar. Noah speelt vooral *Minecraft*, *Among Us* en *Spiderman*. Maynard speelt ook *Among Us* en *Call of Duty*”.

Adri: “Wat leuk zeg, ik moet meer gamevrienden hebben denk ik. Ik speel veel games alleen haha. Vroeger speelde ik ook heel veel games net als jullie, toen had je alleen nog niet van die toffe computers zoals nu.”

Adri: “Sinds vijf jaar zijn we heel veel aan het ontwikkelen met games. We zijn vooral geïnteresseerd in hoe het allemaal werkt en hoe ze het zo gebruiksvriendelijk mogelijk maken.”

Ruben: “Je moet het niet al te moeilijk maken, mensen moeten het wel snel begrijpen.”

Noah: “Je kan het misschien wel per doelgroep maken.”

Adri: “Ja dat is zeker een goed idee. Het ontwikkelen van games blijft fascinerend.”

Maynard: “Ja, hoe ze elke beweging kunnen simuleren, dat is echt knap.”

Zweven in de lucht

Adri en Ruben: “Nu we het toch over games en spelen hebben, zullen we eerst maar aan de slag met de installatie voor de Kinderbiënnale? We gaan voor de Kinderbiënnale namelijk een nieuwe versie maken van de installatie *Mutant me*. *Mutant Me* is een installatie waarmee je de meest bijzondere fotocollages met jezelf, je vrienden of je familie kan maken. Door van plek te veranderen kan je foto's van jezelf in de voor- of achtergrond maken. Op deze manier muteer je jezelf en maak je als het ware een fotocollage. Als jullie ideeën hebben over hoe we het leuker kunnen maken voor kinderen, dan horen wij dat graag van jullie.”

Noah en Maynard gaan de oude installatie testen en uitproberen. Dit vinden ze ontzettend leuk om te doen en ze proberen allemaal verschillende posities uit voor foto's, die worden uitgeprint om mee naar huis te nemen.

Noah: “Kunnen wij deze dierenmaskers gebruiken om foto's te maken?”

Hij gaat met Maynard aan de slag als vos en arend.

Noah: “We hebben een krukje nodig om jou te laten vliegen Maynard. Dan kunnen we een foto maken terwijl jij in de lucht zweeft. Dan lijkt het net alsof je echt door de lucht vliegt.”

Maynard: “Ja goed idee!”

Noah: “Ik wil dit kunstwerk thuis hebben.”

Suggesties van de kinderambassadeurs

Adri: “Jongens, hebben jullie ook een suggestie voor deze installatie?”

Noah: “Ik denk dat het heel leuk is om een achtergrond te zien. Bijvoorbeeld een jungle.”

Maynard: “Ja of dat je meerdere keuzes hebt. Het lijkt mij cool om de onderwaterwereld te zien. Met verschillende vissen bijvoorbeeld.”

Adri: “Een soort thema-omgeving?”

Noah en Maynard: “Ja! Het is leuk als je zelf een thema kan kiezen. Het moet wel iets van natuur zijn. Zoals een zonsongang bijvoorbeeld.”

Adri: “Eigenlijk moeten het achtergronden zijn die uitnodigen om er ook iets mee te doen.”

Ruben: “Moeten de achtergronden dan echt lijken of mag het bijvoorbeeld ook alleen gekleurd zijn?”

Adri: “We dachten er zelf aan om de achtergrond te bepalen op basis van waar je staat.”

Maynard: “Ja of je moet een beweging maken om de achtergronden te kunnen kiezen.”

De nieuwe installatie gaat *Kloon* heten. Als de installatie tijdens de tentoonstelling te zien is dan zal er een cirkel om je heen geprojecteerd zijn. Het is een cirkel met een tijd klok; wanneer je stilstaat wordt er een foto gemaakt. Noah en Maynard blijven maar spelen en proberen nieuwe composities te maken met hun lichaam.

Adri: “Het ziet er prachtig uit, het is bijna een soort Renaissance schilderij!”

Inspiratie

Maynard: “Ik heb nog een vraag, met wat bent u begonnen als inspiratie om kunst te maken?”

Adri: “Toen ik op de basisschool zat was tekenen al mijn favoriete bezigheid. Ik was altijd aan het tekenen. Als tiener ging ik meer experimenteren met graffiti. Toen ik op de middelbare school moest kiezen, ging ik naar de kunstacademie omdat ik niet zo goed wist wat ik moest doen maar tekenen heel leuk vond.”

Ruben: “Ik krijg van heel veel dingen inspiratie, het is vaak een combinatie van meerdere zaken. Dit kan bijvoorbeeld een game zijn. Alles wat er gebeurt in de wereld kan aanzetten om te verwerken in een installatie. Je leert op de kunstacademie een open houding aan te nemen.”

Noah: “Ik denk dat ik misschien grafisch ontwerper wil worden.”

Maynard: “Ik wil misschien wel piloot worden.”

Adri: “Toen ik me aanmeldde voor de kunstacademie heb ik al mijn tekeningen opgestuurd. Toen ik vervolgens was aangenomen kwam ik Ruben tegen. We kennen elkaar dus al heel lang.”

Ruben: “We zijn eigenlijk gegroeid in het maken van interactieve installaties. Dat betekent dat er interactie is tussen jou en het kunstwerk. We zijn ooit samen gaan werken, een soort van dj'en maar dan met beelden. Hiervoor maakten we veel animaties, dit hebben we heel lang gedaan op verschillende evenementen. Daarna hebben we veel voor theaters

Maynard (12) en Noah (12) van CBS de Hoeksteen, foto: Ruben Boxman

gewerkt. De decors die we maakten waren gebaseerd op animatie en video. Op deze manier ontwikkelden we steeds weer nieuwe dingen.”

Adri: “We hebben allebei ruimtelijk autonoom gestudeerd. Daar komt onze drang naar materiaal ook vandaan. Nou&Herkauw is ontstaan vanuit een VJ collectief. Met het idee van we beginnen met niks en produceren alles gedurende het evenement. Op een gegeven moment is dat opgepakt door het Cinekid festival, toen hebben we het omgebouwd naar workshops voor kinderen. In onze werken staat de combinatie van materiaal en technologie centraal. Ook om kinderen duidelijk te laten maken dat goede ideeën niet altijd beginnen bij de computer, maar ook bijvoorbeeld door klei. Eerst je handen uit de mouwen steken en vies maken.”

Nou&Herkauw staat voor live en remix. Iets gebeurt nu en wordt later opnieuw gebruikt, zoals herkauwen. De naam is

eigenlijk een beetje als een grapje ontstaan. Nou&Herkauw is voor ons altijd een grote speeltuin geweest. We proberen met onze werken onze kinderdromen van vroeger te verwezenlijken, daarom is het voor ons een eindeloze bron van inspiratie.”

Maynard en Noah: “Wij willen zo ook wel kunstenaar worden, dit is echt cool.”

Ruben: “Ik heb een vraag voor jullie, waar vinden jullie dat dit kunstwerk over gaat?”

Noah: “Creatief zijn met wat je doet.”

Maynard: “Dat je alles kunt maken wat je maar kan bedenken. Zoals jezelf laten vliegen, wat ik net deed.”

Noah en Maynard: “Wij denken dat heel veel kinderen dit leuk vinden, maar volwassenen ook.”

Een veilige, zachte schuilplaats

ATELIERBEZOEK BIJ LAMBERT KAMPS

INTERVIEW DOOR GIMAY (11) VAN CBS DE TRIANGEL EN EMILY (10) VAN OBS HET KARREPAD
TEKST LISSE DE BIE BEELD SIESE VEENSTRA

Op vrijdag 26 februari zijn kinderambassadeurs Gimay en Emily op atelierbezoek geweest bij kunstenaar Lambert Kamps in de Biotoop in Haren. Ze waren nieuwsgierig naar zijn kunstwerk voor de Kinderbiënnale, met de titel *Cozy Shelter*. Het is een opblaasbare schuilplaats met van buiten de defensieve uitstraling van een fort van zandzakken en van binnen een zachte en 'veilige' plek waar je kunt verschuilen, liggen of relaxen.

Lambert: "Cozy shelter betekent eigenlijk een gezellige, warme en knusse schuilplaats."

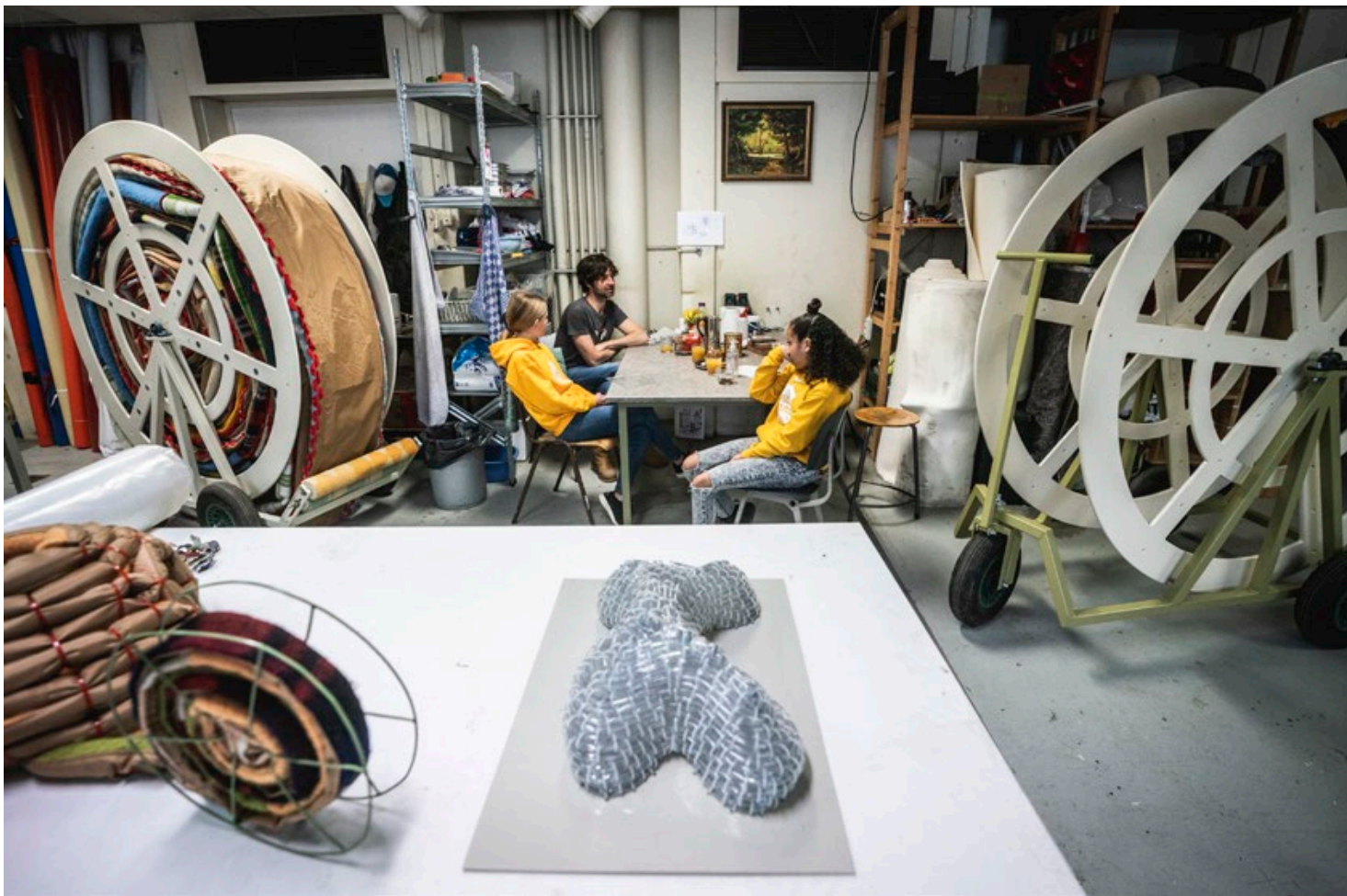
Emily: "Het ziet er echt heel groot uit! Hoelang duurt het om zo iets op te bouwen, een jaar?"

Lambert: "Nee, als ik mijn best doe in een dag. Maar nu wordt hij wel echt een stuk groter, dus drie dagen denk ik."

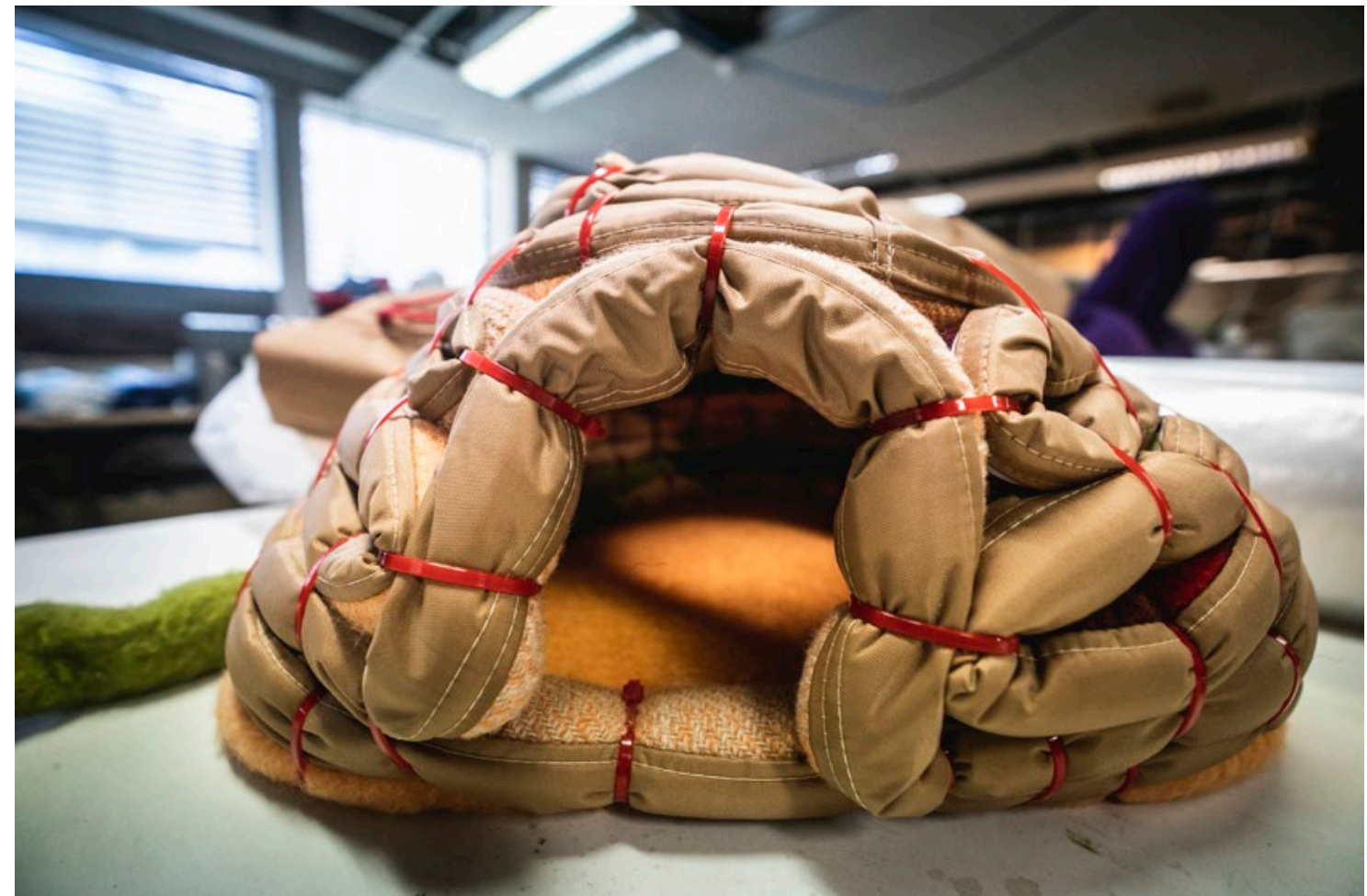
Emily: "Ik denk dat er heel veel kinderen op willen klimmen."

Lambert legt uit hoe het kunstwerk is ontstaan. De eerste versie van *Cozy Shelter* is in 2012 ontworpen voor de tentoonstelling *DesignWorld* in het Design Museum in Helsinki. "Ik heb me laten inspireren door de wereldpolitiek. Er zijn natuurlijk heel veel gebieden in oorlog. Af en toe zie je dan beelden in het nieuws van mensen die zich verschuilen achter constructies van zandzakken. Het beeld van zandzakken vond ik eigenlijk wel mooi. Ik was destijds heel veel bezig met opblaasbare bouwwerken en ik zag hierin een soortgelijk effect: de bolling van de stof lijkt op een zandzak. Het gaat ook over hoe breekbaar onze veiligheid is. Je hoeft er maar iets scherp in te steken en weg is het. Van binnen is het zacht, je moet genieten van veiligheid zolang die er is. Het zijn allemaal dekens. Toen ik jong was hadden we altijd oma's met dit soort wollen dekens. Daarom heb ik het van dit materiaal gemaakt. Het is zacht en doet je denken aan warmte. In deze buis zit een plastic slang van zo'n 220 meter. Bijna 2,5 x de Martinitoren qua lengte. Daarom duurt het ook zo lang voordat alle stoffen aan elkaar zijn genaaid."

Emily (10) van OBS het Karrepad (links) en Gimay (11) van CBS de Triangel (rechts)

Emily: “Kun je deze bolle trap echt gebruiken? Het ziet er namelijk heel grappig uit.”

Lambert: “Ja dat kan zeker, er zit namelijk gewoon een normale trap in. Het zijn eigenlijk vette meubels, ik noem ze ‘fat furniture’. Ik heb die meubels gemaakt in opdracht van een hotel. Ik zag buiten twee elektrische rolstoelen langskomen, met twee heel dikke mensen. Toen dacht ik dat is eigenlijk best geinig, twee Monatoetjes op een karretje. Vandaar dat ik dacht, als mensen steeds dikker worden dan moeten de meubels ook groter zijn. Toen ben ik meubels gaan maken met een soort opgezwollen hoes.”

Gimay: “Ik had niet verwacht dat de kunstenaars van de Kinderbiënnale dit soort kunst maakten. Ik zat zelf namelijk meer te denken aan schilderijen of tekeningen. Ik vind het wel heel leuk.”

Lambert: “In Helsinki waren er niet zoveel kinderen, maar de *Cozy Shelter* stond ook een keer in Londen. Tijdens de opening klommen ook volwassenen na wat drankjes er bovenop. ik maak ook opblaasbare tenten. En ik heb wel eens een opblaasbare brug gemaakt. Dat is wel heel leuk,

want daar kon je ook bovenop klimmen. Ik ben bezig met ruimte en terwijl je aan het bouwen bent komen er weer andere ideeën. Je moet het ook vooral leuk vinden om te doen.”

Emily: “Ik zou een supergrote opblaasglijbaan maken.”

Gimay: “Een opblaasbaar paard waar je op kan rijden.”

Emily: “Het is ook leuk als je een soort hamsterrad maakt waarin je kan spelen.”

Gimay: “Wist je toen je klein was ook al dat je kunstenaar wilde worden? Of wilde je toen iets anders worden?”

Lambert: “Kunstenaar worden was eigenlijk niet echt een besluit. Ik vond het altijd leuk om dingen te maken en creatief bezig te zijn. Na de middelbare school dacht ik daarom ook: ik ga bouwkunde studeren. Heel slecht idee eigenlijk, ik vond het heel erg saai. Het was niet echt creatief, meer technisch. Als kind zat ik altijd achter mijn moeder haar naaimachine te prutsen, daarom ben ik toen naar de mode- en kleding school gegaan. Er was heel veel vrijheid, dat vond ik heel leuk. Toen

ik eenmaal wat ouder was heb ik toch er voor gekozen om naar de kunstacademie Minerva te gaan. Na mijn afstuderen ben ik dit gaan doen. Mijn doel was echt om dingen te maken. Waarom wilden jullie graag kinderambassadeur worden?”

Gimay: “Nou ik wilde het eerst eigenlijk niet, maar daarna ook weer wel. Toen ineens waren er heel veel klasgenootjes van mij die ook graag kinderambassadeur wilden worden. Toen gingen we loten en stond mijn naam op het lootje. Nu ben ik heel blij dat ik het ben geworden want ik vind het heel leuk.”

Lambert: “ik groeide op op het platteland. Onze buurman was boer en daar gingen we altijd helpen op de boerderij. Ik vond dat altijd heel leuk, daarom wilde ik geen politieagent worden of iets dergelijks maar boer.”

Emily: “ik wil juist heel graag politieagent worden.”

Gimay: “ik wilde eerst ook politieagent worden maar nu wil ik iets met paarden gaan doen. Maar wat precies weet ik nog niet.”

Lambert Kamps, Fat furniture, foto: Emily Wortel

DE KOSMOTRONIKS VAN HARRY ARLING

INTERVIEW DOOR ANNA (10) EN JULIA (10) VAN DE DOM HELDER CAMARASCHOOL
TEKST LISSE DE BIE **BEELD** SIESE VEENSTRA

Kinderambassadeurs Anna en Julia van de Dom Helder Camaraschool bezochten op woensdag 17 maart het atelier van kunstenaar Harry Arling. Harry maakt al meer dan dertig jaar Kosmotroniks: ruimtelijke objecten, die bestaan uit modelbouw onderdelen en plastic afvalmateriaal. "Op een gegeven moment ben ik met kapotte onderdelen en plastic afval, zoals flesjes en doppen, sciencefictionachtige voertuigen gaan maken," zegt Harry hierover. Zijn broer heeft de naam bedacht, afgeleid van niks en kosmos. "Grappig, want je begint eigenlijk met niks." In juni 2019 won hij in Tokyo de Tokyo International Art Award 2019. Harry heeft nooit gedacht dat zijn werk een enorm succes zou worden. Hij blijft bescheiden en is nog steeds ontzettend dankbaar wanneer hij één van zijn Kosmotroniks verkoopt.

"Het werk van toen is niet te vergelijken met wat ik nu maak. Ik heb gisteren bijvoorbeeld weer een aantal Kosmotroniks opgestuurd die zijn verkocht in Japan. Binnen één dag heb ik daar vijf Kosmotroniks verkocht. Als het zo doorgaat moet ik iemand aannemen die ze voor mij goed kan verpakken en opsturen. Want ik heb straks helemaal geen tijd meer voor het bouwen zelf." Volgens Harry draagt het enthousiasme van iedereen over zijn Kosmotroniks zeker bij aan het creëren van nieuwe dingen. "Af en toe ligt er weer een tas vol oude gebruiksvoorwerpen voor mijn atelierdeur. Mensen gaan door mijn werk toch anders naar de mogelijkheden van plastic afval kijken. Ik heb speciaal voor jullie mijn werkplaats een beetje opgeruimd. Ik ben een echte verzamelaar, als ik iets vind dan bewaar ik het altijd met het idee om het later te gebruiken."

Julia (10) en Anna (10) van de Dom Helder Camaraschool

Harry laat Anna en Julia zijn werkplaats zien. Hij is momenteel druk bezig met het maken van een Kinderbiënnale Kosmotroniks-helm. De uiteindelijke vorm ontstaat pas tijdens het maakproces. Zo gaat hij altijd te werk. Op deze manier is elke Kosmotronik een uniek object, dat ontstaat uit Harry's fantasie. Harry vindt de Kinderbiënnale tentoonstelling een groot moment. Daarom moet het een kunstwerk worden waarin het idee en de betekenis van de Kosmotroniks goed zichtbaar zijn. "Het moet een superpositieve helm worden, het draait om de liefde."

Julia: "Mogen Anna en ik vandaag ook zelf iets bouwen?"

Harry legt de kinderambassadeurs uit dat het maken van een Kosmotronik altijd begint met een basisvoorwerp. In zijn werkplaats geeft hij de meisjes tips over de verschillende voorwerpen die je goed kan gebruiken.

Anna: "Ik merk dat ik terwijl ik aan het zoeken ben naar voorwerpen voor mijn Kosmotronik, ik wel allerlei bruikbare dingetjes vind maar nog niet weet waar ik ze voor wil gebruiken."

Harry vertelt Anna en Julia dat het maken van een Kosmotronik niet altijd makkelijk is. "Je moet het heel graag willen, het komt niet vanzelf. Ik vind mijn Kosmotroniks zelf

nog steeds te gek, daarom ben ik er nog steeds mee bezig denk ik." De kinderambassadeurs vinden de Kosmotroniks heel erg leuk. Anna denkt dat vooral jonge kinderen er van alles in zien. Harry geeft aan dat dit klopt. "Kinderen kijken met een hele open blik naar mijn Kosmotroniks." Hij geeft zelf workshops voor verschillende doelgroepen. Het valt hem op dat volwassenen het idee van Kosmotroniks vaker complexer maken dan kinderen. "Ze vragen zich af waarom bepaalde onderdelen zijn gebruikt en denken heel erg diep na." zegt hij hierover. Het maakt volgens hem niet uit wat je leeftijd is als je fysiek bezig bent en op een creatieve manier dingen bouwt. "Iedereen vindt het leuk om te doen."

Julia: "Hoe kom je aan die poppetjes die de Kosmotroniks besturen?"

Harry: "De bestuurders zijn er in verschillende formaten. Ze zijn gemaakt van een soort kunsthars. Je moet de lichaamsdelen zelf in elkaar zetten en schilderen."

"De Kosmotroniks zijn voor mij eigenlijk nog maar het topje van de ijsberg, als je kijkt naar alles wat ik nog wil doen. Zo heb ik zelf de ambitie om nog een animatie van mijn Kosmotroniks te maken en weer naar Japan te gaan."

Julia: "Als de animatiefilm uitkomt, ga ik hem zeker kijken!"

Harry Arling, *Kosmotroniks-LangPootSterrenKijker*, 2012, foto: Pepijn van den Broeke

BLIJF MAKEN, DOEN & VERWONDEREN

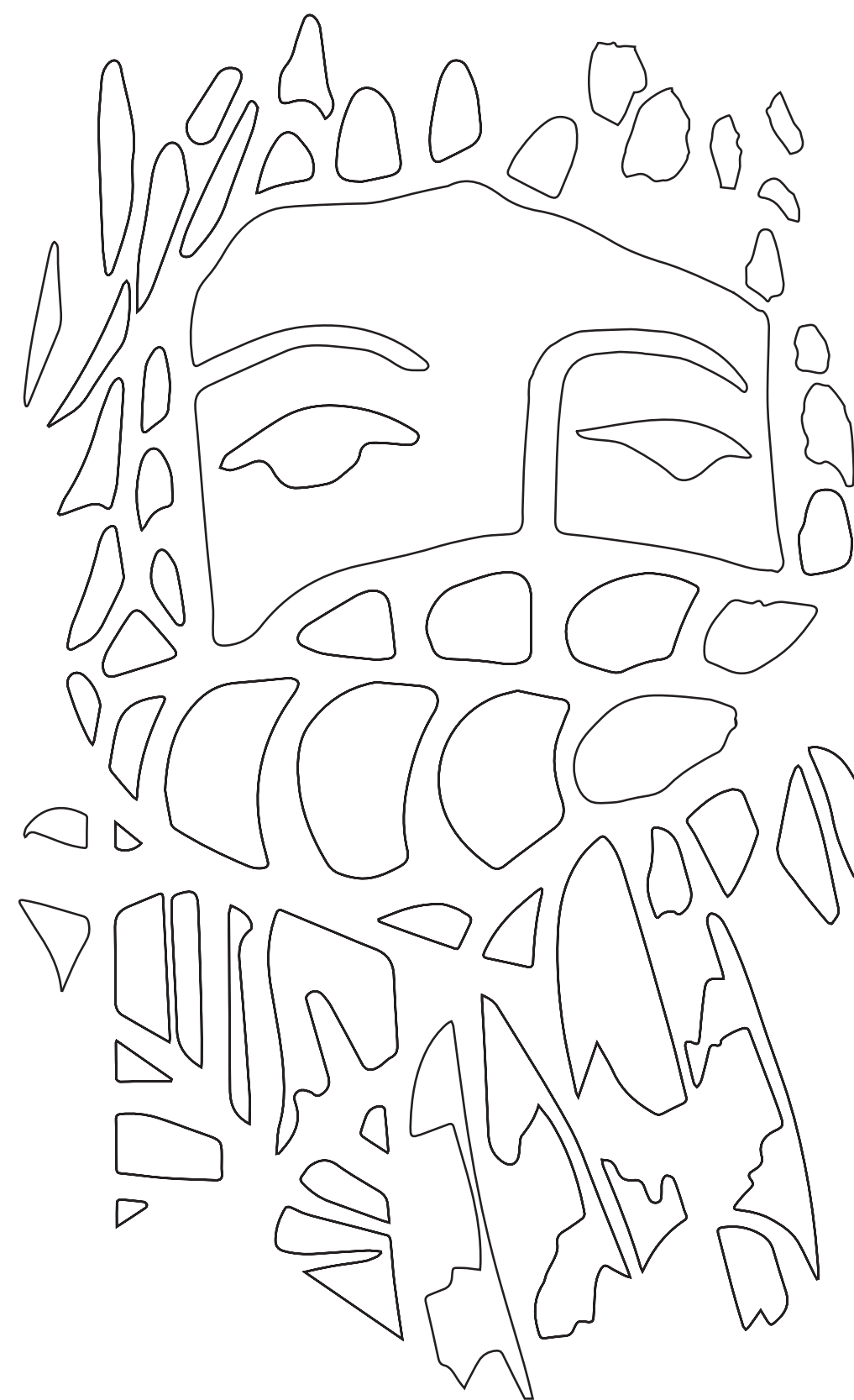
De Kinderbiënnale stopt niet thuis!

De volgende pagina's bevatten leuke doe-opdrachten voor het hele gezin.

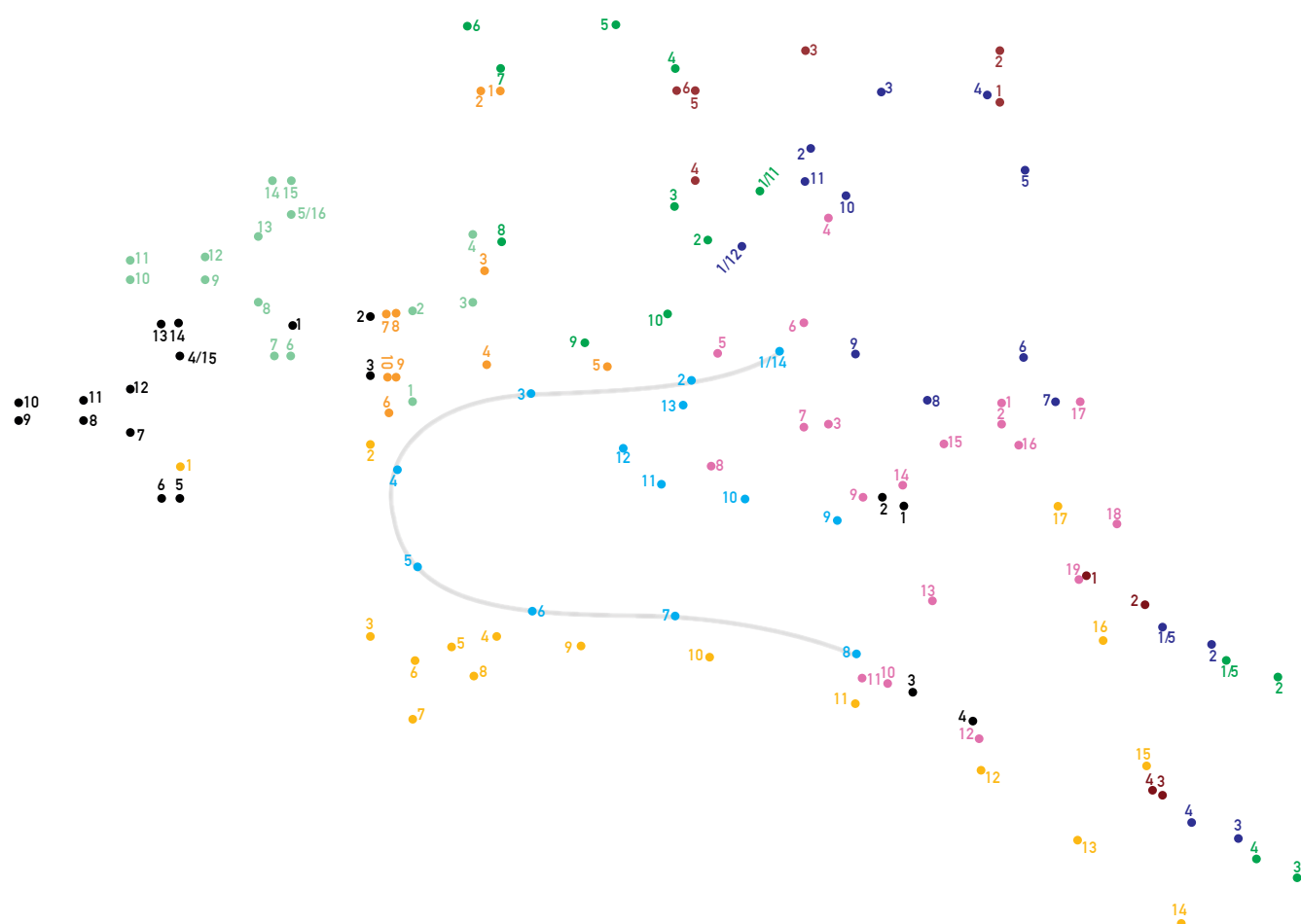
Ontdek je eigen Huisorkest en knoop je eigen sculptuur, maak kunst van afval en bouw je eigen lantaarn.

Creëer coole graffiti of kleur een eigen kleurplaat. Kortom, ga lekker los en veel plezier!

**KLEURPLAAT (OOK LEUK VOOR VOLWASSENEN!)
GEÏNSPIREERD OP DE LANTAARNS VAN EKO NUGROHO**

**DE LETTER E
(UIT HET AR GRAFFITI
KUNSTWERK DOOR WERC)
VERBIND DE PUNTEN**

STAP 1:

Verbind met een HB potlood de punten aan elkaar. Maak je een foutje? Gelukkig heb je een gum!

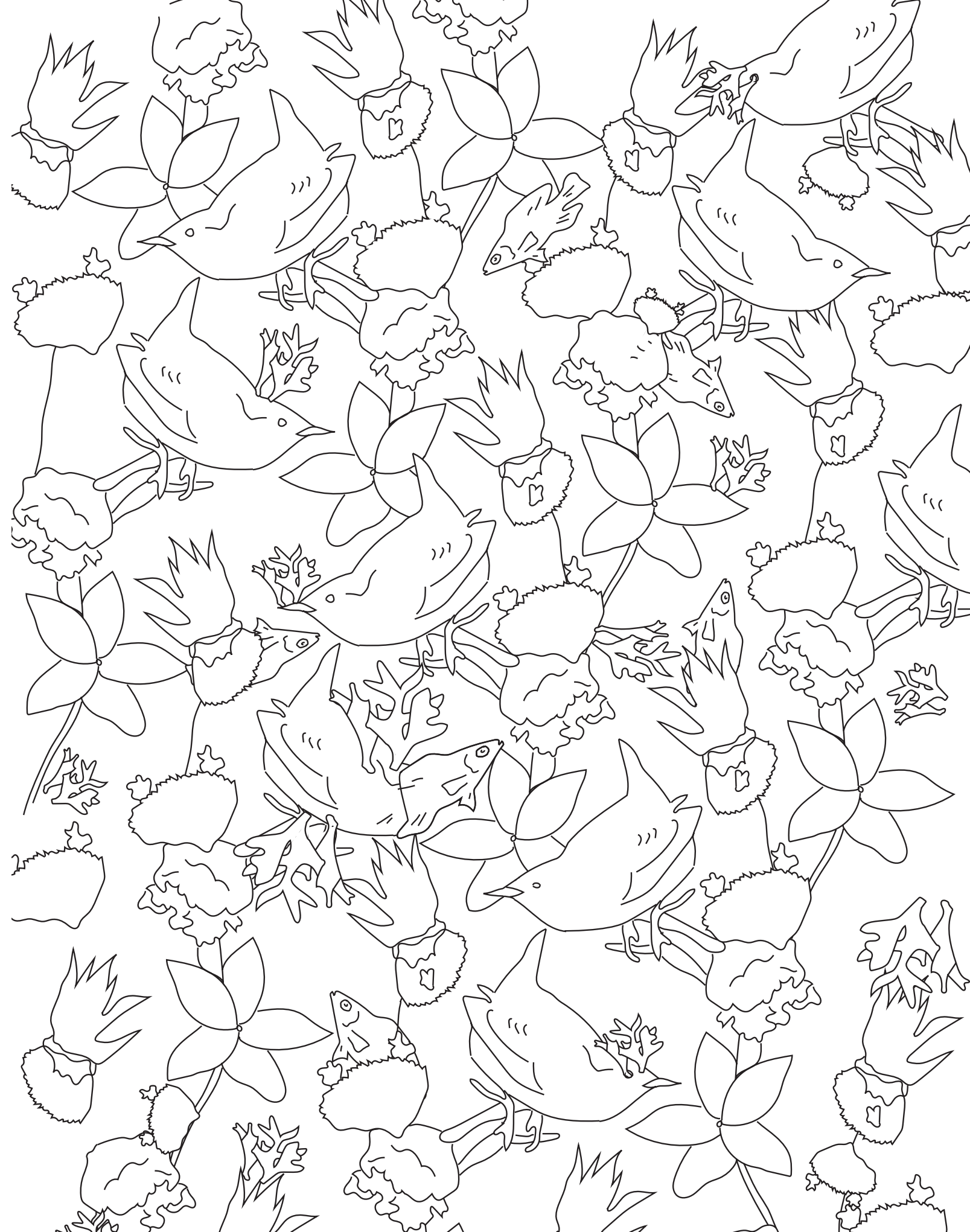
Let op: elke kleur heeft zijn eigen nummers.

STAP 2:

Probeer de lijnen rondingen mee te geven zoals het lichtblauwe voorbeeld.

Maak de potloodlijnen nu definitief met een zwarte stift.

**KLEURPLAAT
(OOK LEUK VOOR
VOLWASSENEN!)
GEÏNSPIREERD OP DE
NATUURLIJKE WERELDEN
VAN DONNA ONG**

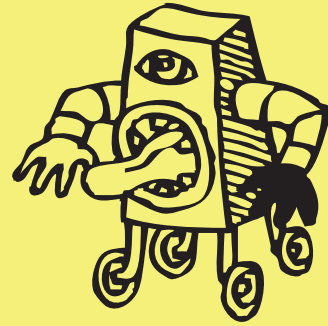
STAP 3:

Kleur vervolgens jouw graffiti-letter in en geef er je eigen draai aan.

Maak bijvoorbeeld een achtergrond of voeg accenten of schaduw toe.

ZOEK DE 10 VERSCHILLEN

Maak je eigen kunstwerk van afval

Wist je dat Harry Arling als kind al gefascineerd was door modelbouw? Hij begon sciencefictionachtige voertuigen te maken met kapotte onderdelen en plastic afvalmateriaal, zoals flessen en doppen. Tegenwoordig maakt Harry Kosmotroniks, fantasievolle kunstwerken met vrolijke kleuren. Ze zijn vooral populair in Japan!

Maak nu je eigen kunst van afval, alles kan en mag!

STAP 1:

Ga op zoek naar bruikbaar afval

Verzamel lege plastic flesjes, doppen, kartonnen verpakkingen, folie, etc.

Leg alles bij elkaar, dit is je schatkist.

STAP 2:

Kijk en probeer uit

Hoe kun je hier een nieuw voorwerp / voertuig van maken?

Gebruik de materialen die je hebt en materiaal om dingen in elkaar te zetten.

Plak ze aan elkaar of zet ze in elkaar door middel van knippen, schuiven, knopen.

STAP 3:

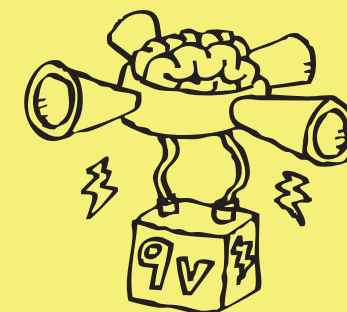
Harry Arling bedenkt ook altijd een verhaal bij zijn kunstwerken, probeer dat ook! Wie of wat, woont, werkt of bedient je kunstwerk? Laat je fantasie lekker gaan!

STAP 4:

Tevreden met je kunstwerk van afvalmateriaal?

Maak een foto en stuur het op naar kinderbiennale@groningermuseum.nl o.v.v. afval en misschien zetten we jouw kunstwerk wel op onze Kinderbiennale website!

Maak je eigen huisorkest

Chantalla Pleiter maakt graag kunstwerken waar geluiden in zitten. In de Kinderbiënnale staat haar Orkestontdekker. Een kunstwerk waarbij je door samen te werken verschillende instrumentgeluiden uit een orkest kan ontdekken. Ontdek nu verschillende geluiden in je eigen huis en maak je eigen huisorkest!

STAP 1: HET ONDERZOEK

Ga op zoek in je huis, schuur, tuin of kamer naar voorwerpen waar je geluid uit kunt halen.

Hoe klinkt bijvoorbeeld een plastic of papieren zak die je verfrommelt? Een kussen dat ploft op de grond? Water in een glas of een gieter? Een potlood dat krast op een steen?

Je kan het zo gek niet bedenken! Ga op onderzoek en probeer het uit.

STAP 2: MAAK EEN SELECTIE

Heb je een mooie selectie van geluiden? Leg dan de voorwerpen bij elkaar en maak er een opstelling van. Probeer net zoals in een orkest de geluiden bij elkaar te zetten. Bijvoorbeeld de harde & schelle of de zachte & gedempte geluiden bij elkaar. Je kan ook de 'water' geluiden bij elkaar zetten, of de 'buiten' geluiden die je in de tuin hebt gevonden.

STAP 3: GA COMPONEREN

Bedenk nu met deze geluiden een ritme en componeer zo je eigen orkestgeluid.

Heb je een favoriet nummer, waar je nu graag naar luistert? Probeer dan mee te spelen met de geluiden van je eigen Huisorkest!

STAP 4: TEVREDEN?

Maak dan een kort filmpje op je telefoon en stuur het naar kinderbiennale@groningermuseum.nl o.v.v. Huisorkest. Misschien zetten wij jouw Huisorkest wel op onze socials!

Maak je eigen touwsculptuur

Het idee om kunst van touw te maken ontstond toevalligerwijs toen Sandra de Groot een keer aan de rand van een riviertje zat en allerlei knopen in een touwtje begon te maken. Het resultaat was een langgerekt werkje van verschillende knopen. Dit was voor Sandra de aanzet om verder te experimenteren en uiteindelijk levensgrote kunstwerken van touw te maken.

STAP 1:

Ga op zoek naar een paar stukken touw (dit kan ook een veter zijn).

STAP 2:

Zoek een fijne plek op, ga zitten en neem de tijd.

STAP 3:

Maak nu verschillende knopen. Experimenteer er lekker op los. Maak dikke en dunne, rare en mooie knopen. Probeer een paar dezelfde of juist allemaal verschillende achter elkaar.

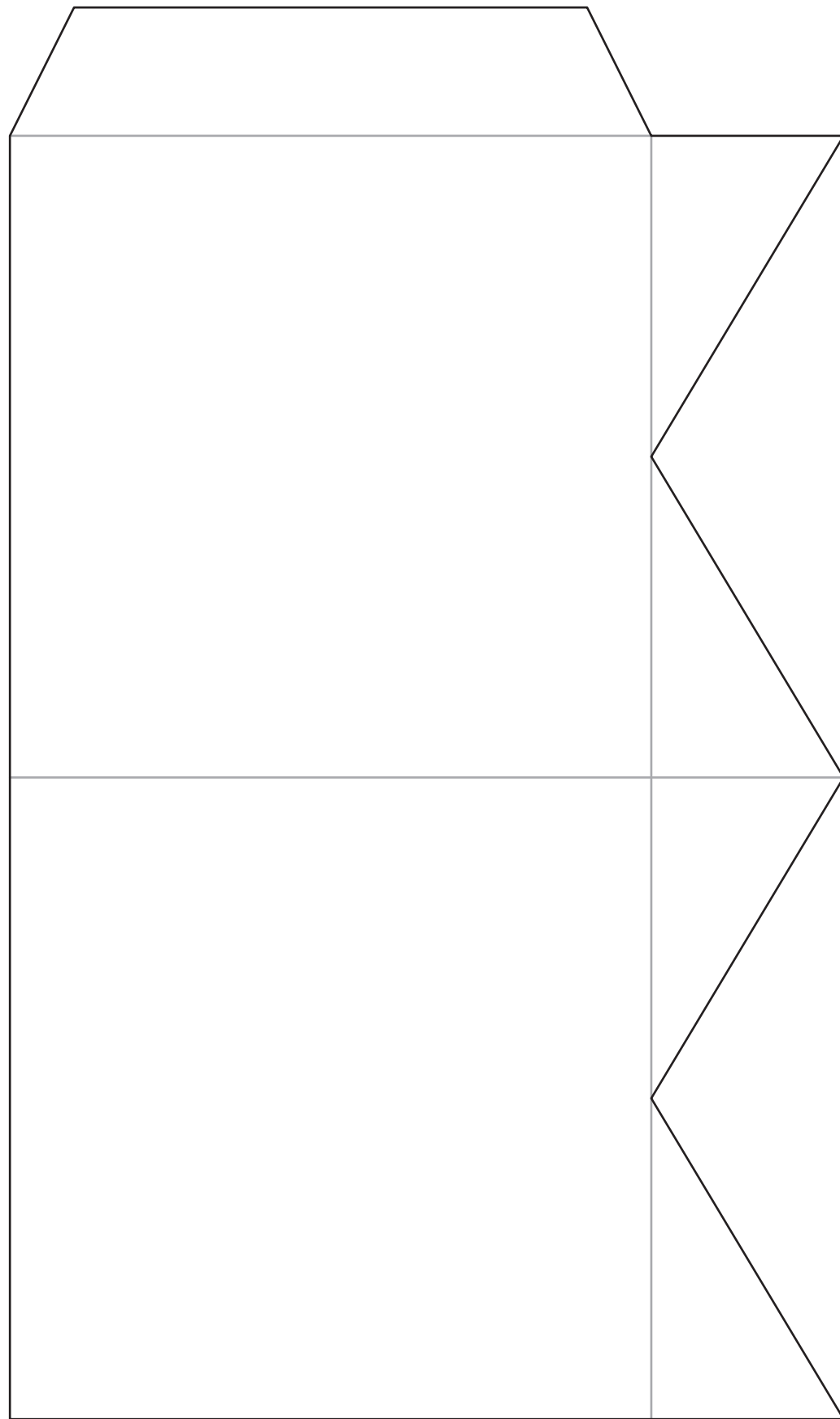
STAP 4:

Klaar met experimenteren? Begin dan voor de écht! Pak een stuk touw en maak een eigen vorm door verschillende knopen te zetten.

STAP 5:

Tevreden? Maak een foto en stuur het op naar kinderbiennale@groningermuseum.nl o.v.v. Touwsculptuur. En misschien zetten we jouw kunstwerk wel op onze Kinderbiennale website!

Maak je eigen lantaarn

De kunstenaar Eko Nugroho komt van het eiland Java in Indonesië. Hij maakt grote kleurrijke lantaarns als kunstwerken. Volgens de Indonesische traditie worden er lantaarns gemaakt op speciale feestdagen, versierd met afbeeldingen uit het dagelijks leven.

Maak nu je eigen lantaarn en versier het met iets uit je eigen dagelijks leven.

BENODIGDHEDEN:

Pen, potlood, kleurpotloden of aquarel verf, wit vel papier, schaar, plakband, jampot.

STAP 1:

Zoek een lege (en schone) jampot.

STAP 2:

Pak een wit vel papier.

STAP 3:

Teken en knip het formaat van de jampot uit op het witte vel papier.

STAP 4

Maak je eigen ontwerp op het witte vel.

Laat je fantasie de vrije loop, ga los met kleuren en motieven.

Bedenk iets uit je dagelijks leven, wat je belangrijk of leuk vindt, alles kan!

STAP 5:

Wikkel de vorm om het jampotje, plak de rand vast met plakband.

STAP 6:

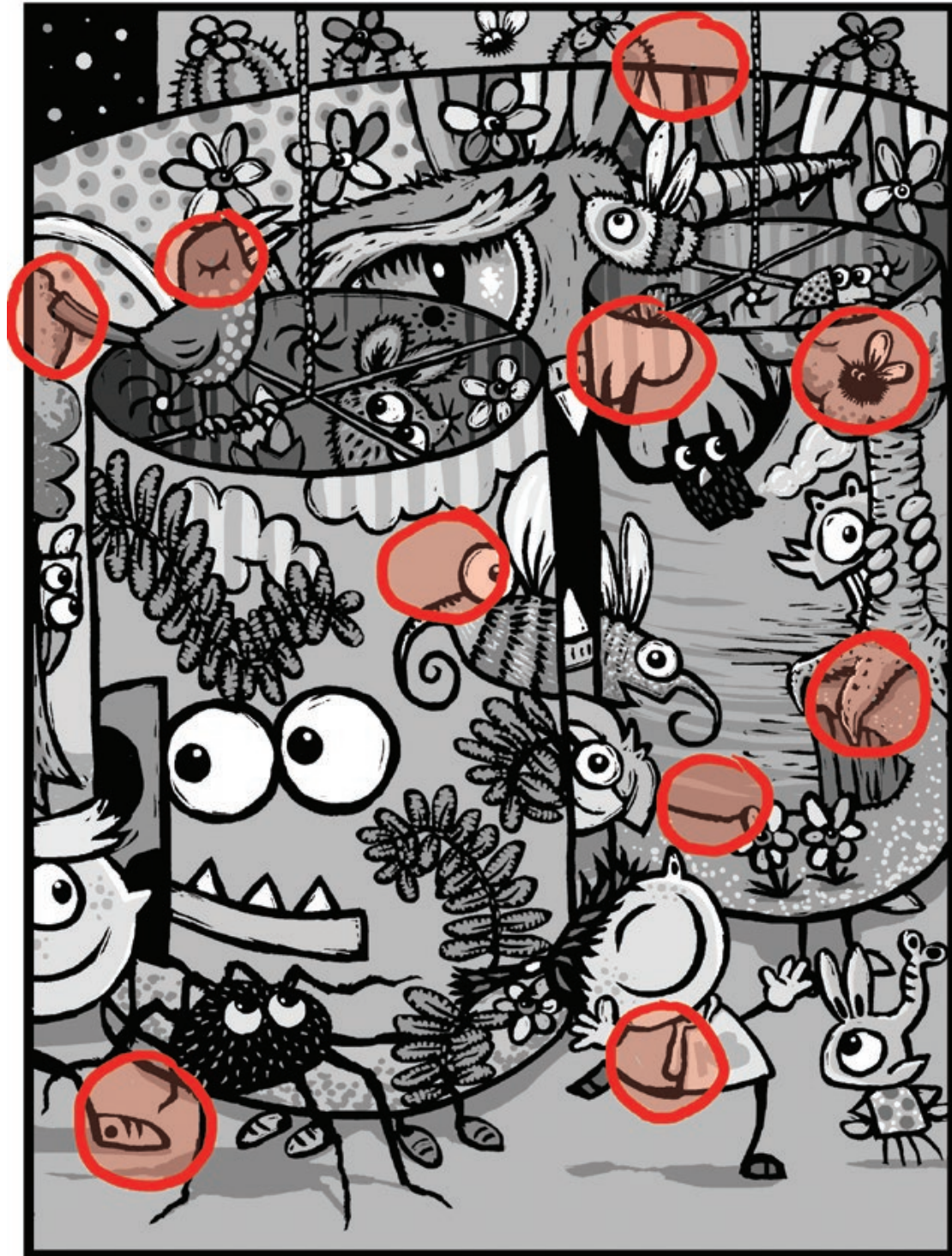
Doe een lichtje in de jampot, je hebt nu je eigen lantaarn gemaakt!

Tevreden? Stuur het resultaat op naar kinderbiennale@groningermuseum.nl o.v.v. Lantaarn. Misschien komt jouw ontwerp wel op onze Kinderbiennale website!

OPLOSSING

ZOEK DE 10 VERSCHILLEN

Harry Arling, detail van Kosmotronik

KINDERBIËNNALE
2 JUNI 2021 T/M 9 JANUARI 2022

INTERVIEW DOOR RASHAAN (12) EN SERWAN (12) VAN RKD BISSCHOP BEKKERS
TEKST LISSE DE BIE **BEELD** SIESE VEENSTRA

Op zaterdag 27 februari zijn Rashaan (12) en Serwan (12) van RKD Bisschop Bekkers op bezoek geweest bij Jelle Valk van WERC Collective.

Jelle: “Welkom in ons atelier Rashaan en Serwan! Mijn naam is Jelle en hier werk ik samen met mijn collega's Joachim en Olav. De naam WERC is CREW achterstevoren. Vroeger was ik altijd al aan het tekenen. Mijn moeder zei tegen mij dat ik naar de kunstacademie moest gaan, omdat ik dat het leukste vond om te doen. Dat heb ik toen gedaan en heb er nooit spijt van gehad. Ik heb hier ook Olav en Joachim ontmoet. We zijn begonnen als VJ, in poppodium Simplon in de stad met het projecteren van video's. We wilden niet op de platte muren projecteren, maar in de ruimte. Dit is een speciale techniek genaamd 'video mapping'. Dat is eigenlijk het in kaart brengen van je fysieke omgeving.”

Jelle laat een video zien waarin ze een object maakten van verschillende houten balkjes en karton. “Daarna projecteerden we allemaal verschillende kleuren en patronen op het object. Om eigenlijk de hele avond de sfeer te creëren van het feestje. We hebben veel geëxperimenteerd en laten zien op festivals als Lowlands en voor bekende DJ's.

Het kunstwerk dat WERC voor het Groninger Museum gaat maken is een graffiti project. Jelle legt uit dat graffiti oorspronkelijk uit New York komt en daar is gegroeid tot een kunstvorm. In het Groninger Museum zag hij graffiti van Dondi White: “De indruk die dit maakte, de cultuur waarin zijn kunstwerken zijn gemaakt en de manier van maken heeft mijzelf ontzettend geïnspireerd. Eind jaren zeventig was het leven in New York niet zo leuk, er waren enorm veel problemen en criminaliteit. Dit had een heleboel oorzaken maar wat ik er zo cool aan vind is dat er jongens en meiden zelf mooie dingen zijn gaan maken. Ondanks dat het niet mocht, hebben zij toen hun eigen waardesysteem gecreëerd. Hieruit is eigenlijk ontstaan dat deze mensen van een negatieve omgeving iets positiefs hebben kunnen maken.”

“Het ontwerp begint met pen en papier. De basis van graffiti is het schrijven van je naam. Met lagen en verschillende

kleuren kan je het ontwerp eigenlijk steeds mooier maken. Net als bij voetballen is het een kwestie van oefenen, elke keer word je weer een beetje beter. Ik heb ooit een workshop gehad waarin ik heb geleerd hoe je bepaalde letters kan tekenen. Ook heb ik veel gelezen in boeken. Met vrienden krijg je bepaalde voorkeuren en dan leer je jezelf dingen aan. Het kunstwerk dat wij voor het Groninger Museum gaan maken gaat over keuzes maken: welke kleuren kies je en waarom? Ik zou jullie willen vragen om mij hierin te helpen, ik ben benieuwd naar wat jullie mooi vinden. Dan gaan wij dit meenemen in ons uiteindelijke ontwerp dat in het Groninger Museum te zien zal zijn. Het ontwerp bestaat namelijk uit verschillende lagen, deze worden geactiveerd op basis van aanraking. De basis is een witte muur waar we op verschillende plekken kleine stukken graffiti maken. De muur blijft gedeeltelijk wit, omdat hier de projectie het beste op uit komt. Wanneer je bepaalde delen van het kunstwerk aanraakt worden deze geactiveerd door videoanimatie: Het ontwerp komt dus tot leven.”

Serwan: “Cool! Ik vind het bijzonder dat het steeds verandert en dat we onze eigen keuzes kunnen maken.”

Rashaan: “Ik heb één kleur gezien die ik wel echt heel tof vond. Dat is deze kleur, een beetje mintgroen. Maar ik vind oranje ook een hele vette kleur.”

Jelle: “Ja, ik noem het tandpastagroen inderdaad.”

Serwan: “Ik denk dat ik de blauwe kleuren het mooiste vind. Een beetje licht, maar helder blauw.”

Jelle: “Okay, zal ik dan kijken of ik een ontwerp kan maken met deze vormen, en dan met mintgroen als kleur? En Serwan jij gaf aan dat je de kleur blauw heel tof vindt, maar wat voor vormen spreken je aan? Jullie gaven al eerder aan dat jullie de ontwerpen met 3D effect heel cool vonden. We kunnen ook nog even in de boeken bladeren om te kijken voor inspiratie. Maar dat jullie mij helpen met deze keuzes vind ik al heel fijn.”

AANRAAK GRAFFITI WERC

EEN BIBBER BELEVING

Het Bamboe Bos van Bert Schoeren

DOOR LISSE DE BIE BEELD DANIËL SCHOEREN

“Mijn sculpturen worden in beweging gebracht door wind, zonne- of waterenergie of door interactie met mensen. Het beeld is nooit hetzelfde. Het bevindt zich altijd in een moment van verandering,” aldus Bert Schoeren.

Onvoorspelbaarheid is een belangrijk aspect van zijn werk. Zo deinen zijn windsculpturen op de verschillende windvlagen en dansen zijn mobiles op zonne-energie met rustige, chaotische bewegingen. Dat maakt dat je zijn werken voor een langere tijd kunt ondergaan zonder verveeld te raken.

Interactie

Toen Bert in mei 2020 voor het eerst in contact raakte met projectleider Sander Daams was hij meteen enthousiast. De pijlers van de Kinderbiënnale: participatie, interactie en verwondering zijn namelijk ook belangrijke kenmerken van zijn kunstwerken.

Voor de Kinderbiënnale maakte Bert het *Bamboe Bibber Bos*: een installatie van een paar duizend bamboestokken, kriskras door elkaar gepositioneerd. Het werk is gebaseerd op een eerder kunstwerk, het *Bamboe Bos* dat hij in 2007 maakte in Arnhem. In dit ‘bos’ zijn activiteiten als spelen en ontdekken belangrijke elementen. “Ik heb vaker samengewerkt met de jongere doelgroep. Zo ben ik voor mijn eerste ontwerp van de installatie *Bamboe Bos* op bezoek gegaan bij verschillende basisscholen om te kijken wat de behoefte was van de kinderen. Door samen aan de slag te gaan kom je er echt achter wat de kinderen leuk vinden.”

Het nieuwe werk, dat Bert voor de Kinderbiënnale heeft gemaakt is een labyrint van een dergelijk ‘stokkenbos’. Als bezoeker kun je door een soort organische grot dwalen. In dit *Bamboe Bibber Bos* hangen trilstokken. Deze gaan trillen wanneer je ze aanraakt. Het wordt als bezoeker van de tentoonstelling een hele bibberbeleving om door het bos te dwalen. Licht en schaduw, trilgeluid en stilte, wisselen

elkaar af. Hoe dieper je het bos in gaat, hoe heviger en spannender de chaos wordt. “Ik streef altijd naar een niet-voorspellende beweging van mijn kinetische sculpturen. Alsof je de wolken in de lucht ziet bewegen of als een kampvuur.”

Wegdromen

Voor Bert is de onvoorspelbaarheid in zijn werk iets wat mensen ervaren als poëtisch en meditatief. “Ik heb eens een watersculptuur gemaakt voor in een galerietuin. Een dag later stonden er allerlei bankjes omheen. Mensen gingen daar een tijdje zitten en terwijl ze naar de sculptuur keken droomden ze erbij weg.” Bert wilde dit ook integreren in de installatie die hij voor het Groninger Museum maakte, maar omdat je hier geen wind, zonne- of waterenergie kunt toepassen was dat wel een uitdaging. Hij besloot daarom om de installatie te laten reageren op beweging en aanwezigheid. Op deze manier word je als bezoeker onderdeel van het kunstwerk zelf. “Het leuke hieraan is dat je een soort spoor van trillingen nalaat, het doet je denken aan een meditatief kloppend hart.”

Bert hoopt dat de bezoekers door zijn werk even worden meegenomen in een andere realiteit, een soort sprookjeswereld waarover je je als kind zo kon verwonderen.

“Ik hoop dat mensen de alledaagse wereld voor een moment achter zich laten en gaan experimenteren met hun eigen weg en zo de mogelijkheden en verrassingen ontdekken.” Kinderen zullen zich misschien iets vrijer door de zaal manoeuvreren, maar Bert hoopt dat volwassenen hetzelfde gaan doen.

Als onderdeel van de Kinderbiënnale gaat Bert tijdens de zomerperiode in samenwerking met het IVAK workshops organiseren. De workshops zijn toegankelijk voor de kinderen uit de Eemsdelta. Tijdens deze workshops staan kinetische energie, duurzaamheid, interactie en verwondering centraal.

Donna Ong, *Every world* (detail), knipsel 2019 © Fotograffiti

KINDERBIËNNALE
2 JUNI 2021 T/M 9 JANUARI 2022

BUITEN DE LIJNTJES KLEUREN

Clubmaster Annet Cupédo over de JuniorClub

INTERVIEW STEVEN KOLSTEREN EN SANDER DAAMS

TEKST STEVEN KOLSTEREN

BEELD HANNE VAN DER VELDE

De JuniorClub is sinds de oprichting in september 2008 een belangrijk onderdeel van de afdeling educatie van het Groninger Museum. Méér dan dat: de JuniorClub is ook goed voor het hele museum en alle bezoekers. Annet Cupédo, clubmaster van het eerste uur, legt uit waarom.

De JuniorClub is ontstaan vanuit ervaringen in het werken met kinderen. Bijvoorbeeld in de onderwijsprogramma's voor basisscholen, met rondleidingen op zaal en creatieve verwerkingen in het atelier. En verder in de aparte workshops voor kleuters en kinderen buiten schooltijden. Annet was aanvankelijk, net als medeoprichtster Inge van der Veen, museumdocent en kan dus spreken uit eigen ervaring. "We wilden jonge kinderen meer binden aan het museum en hun interesse verdiepen", zegt ze. "Die belangstelling is er bij de kinderen, we merkten dat ze nieuwsgierig waren naar meer en wilden terugkomen." Daarnaast, net zo belangrijk, gaf de JuniorClub de mogelijkheid een combi met de ouders te maken.

Krenten in de pap

Het programma omschrijft ze als “de krenten in de pap en een aanbod buiten de kaders”. Niet alleen rondkijken op zaal en iets creatiefs doen in het atelier. Hoe kijk je naar een kunstwerk? Hoe praat je erover en wat zegt het je? En dan niet gewoon gaan schilderen, maar werken met goede verf op een echt schilderspaneel, met aandacht voor de kwaliteit van de materialen en de technische aspecten. Al snel ontwikkelde het programma van de JuniorClub zich verder. Zo werden er regelmatig ‘masterclasses’ aangeboden voor de leden met kunstenaars van wie een tentoonstelling in het museum te zien was. De workshops van kunstenaars Folkert de Jong en Ruud van Empel zijn Annet nog steeds dierbaar. “Ze konden heel begrijpelijk hun verhaal uitleggen aan de kinderen. Ruud vertelde over spullen die hij verzamelde in zijn kindertijd en hoe je daar nu naar kijkt, dat komt heel dichtbij. Het plezier in het maken stond bij hen centraal.” Kinderen zijn niet gevoelig voor grote namen, ze vragen vrijuit, kijken onbevangen en raken dan meteen de essentie, aldus de clubmaster. De Amerikaanse fotograaf David LaChapelle regisseerde de kinderen bij het maken van eigen foto’s en in een andere workshop leerden ze schilderen met licht. “Als je tien jaar bent maakt dat een onuitwisbare indruk.”

Zo ontstond een gevarieerd programma, met kijken, ontdekken, kennis opdoen van kunst en materiaalgebruik: hoe maak je iets. Aangezien het museumgebouw ook een kunstwerk is, ging de JuniorClub ook het gebouw ontdekken met kijkjes achter de schermen. “De gouden toren was een schatkamer, maar een porseleinen olifantje wordt gewoon in een houten kist bewaard.” Ook het buitendepot werd bezocht: hoe bewaar je kunst? “Kinderen gaan zich mede-eigenaar voelen van de collectie en raken verbonden met het museum: dit is ook van mij. Sommigen zijn echt gehecht geraakt aan bepaalde kunstwerken.” Na een depotbezoek schreef Diede een brief aan directeur Andreas Blühm: “Beste Directeur Andreas, graag de (blauwe) Wonderland jurk van Marga Weimans in het museum, de belletjesjurken van Victor en Rolf, de grote soepketel uit het armenhuis en het meisje

met wit kapje en blauwe jurk. Als de breakdancer in het museum komt, lijkt het me heel erg leuk als hij dan ook echt beweegt. En dat de verhalen van al deze spullen er ook bij staan. Succes!”

Dat die binding met het museum en kunst aanslaat, blijkt wel uit het feit dat JuniorClubleden later terugkeerden in het museum als jongere-ateliermedewerker of zelfs op de kunst-academie terecht kwamen. “Ze kleurden buiten de lijntjes, zijn open gebleven.”

Kind staat centraal

De JuniorClub telt zo’n 75 leden tussen de zeven en twaalf jaar. Uiteraard worden steeds leden ‘te oud’ en komt er nieuwe aanwas bij. Sinds enkele jaren zijn de leden prominent aanwezig bij speciale kinderopeningen van grote tentoonstellingen, waarbij ze hun ouders meebrengen (en niet andersom). Het idee is dat kinderen meer zichtbaar zijn in het gehele museum. Aangezien de bijeenkomsten van de JuniorClub besloten zijn, ontstond het idee bij directeur Andreas Blühm om de leden zaalteksten te laten schrijven. Te beginnen bij de eigen collectie, waarbij de kinderen eerst een gesprekje met een conservator of deskundige kregen, later bij de tentoonstelling *Wat zullen de burens zeggen*. Het gaat daarbij niet om de feitelijke gegevens, maar om wat de kinderen zelf zien. “Het kind staat centraal, niet het kunstwerk.” Annet geeft als voorbeeld de grote houtskooltekening *Wonderbaarlijke bergen* van de Italiaanse kunstenaar Enzo Cucchi. Donkere bergmassa’s met twee handen die van bovenaf een stigma krijgen. De benadering van kinderen heeft haar bijzonder geraakt. “Kinderen kijken vanuit de verbeelding en ‘zien’ niet wat er niet afgebeeld is. Ze vragen niet waar de rest van het lichaam is. Ze herkennen een droom, een bijzondere ervaring in de natuur, zonder direct spirituele bedoelingen te hebben. Volwassenen raken ontroerd door hoe de kinderen waarnemen, ze gaan door hun ogen kijken.” Zo schrijft Eline over het schilderij *Van Groninger Aarde* van herman de vries uit 1988: “Ik vind het wel mooi dat alle

Ik vind het mooi dat je ook eens alle aandacht voor alle kleuren van modder kunt hebben.

kleuren gewoon modder zijn uit Groningen. De modder is uitgeveegd over het doek. De kunstenaar besteedt daar ook aandacht aan. Het is allemaal bruin maar andere tinten. Doordat de vierkantjes allemaal dezelfde vorm hebben, is het rustiger en ligt de nadruk op de kleuren. Ik vind het mooi dat je ook eens alle aandacht voor alle kleuren van modder kunt hebben.”

Het Groninger Museum is uniek met de presentatie van deze kinderteksten (met naam en leeftijd) en het is de bedoeling dit nog verder uit te breiden. Daarnaast maakten leden ook speciale kinderaudiotours. Daarbij leerden zij weer ander werk achter de schermen: opnemen in een echte geluidsstudio en zo een geheel ander vakgebied.

Een feestje

Qee is de mascotte van de JuniorClub. Het is een blanco designertoy uit Hong Kong, waar diverse kunstenaars op los zijn gegaan, zoals Jaime Hayon (ontwerper van het Info Center) en die goed past bij het Groninger Museum. Een poos hebben nieuwe leden zelf ‘jasjes voor Qee’ ontworpen, waarvan een ook echt is uitgevoerd. Net als Qee straalt de papieren nieuwsbrief Qeeqaboo, die elk kwartaal bij de leden in de bus komt, plezier uit. De clubmaster is de drijvende kracht achter dit alles.

Zelf is Annet bescheiden over haar rol: ze beschouwt zich als het vertrouwde gezicht van de JuniorClub voor de kinderen die ze persoonlijk kent (“sommigen zijn nog maar zeven jaar”) én hun ouders. “De leden kennen elkaar aanvankelijk niet, ik zorg dat ze zich op hun gemak voelen, zodat ze open kunnen reageren. Ik kan mijn enthousiasme en passie voor kunst en het museum overbrengen”, zo noemt zij het zelf. “De missie is wat hoogdravend, maar eigenlijk is het gewoon leuk en grappig om in het museum te zijn. Het mag een feestje zijn.” Maar de functie van de clubmaster is wel degelijk gegroeid in de loop der jaren. Er zit een rode draad in de activiteiten, steeds dieper betrokken raken bij het museum; een eigen methode die het mogelijk

maakte goed toegang te krijgen tot de doelgroep en een visie op hen te ontwikkelen. De JuniorClub wordt zo steeds meer een vast onderdeel van het gezicht van het museum.

Overall kinderen

De ervaringen van de JuniorClub komen ook goed van pas bij de kinderambassadeurs van de Kinderbiënnale, bijvoorbeeld bij het schrijven van tentoonstellingsteksten. Het verschil is dat de leden van de JuniorClub vaak komen via ouders die in cultuur geïnteresseerd zijn, terwijl de kinderambassadeurs geworven zijn uit wijken waar de bewoners minder snel naar het museum komen. Gemeenschappelijk is weer dat zowel de JuniorClubleden als de kinderambassadeurs leeftijdsgenoten enthousiasmeren, meenemen en met elkaar in gesprek gaan. Van de kinderambassadeurs kan de JuniorClub leren hoe leden hun ouders in het museum kunnen rondleiden. Kinderen moeten het vertrekpunt zijn: “Kinderen nemen volwassenen veel gemakkelijker mee dan volwassenen kinderen”, aldus Annet. En JuniorClubleden zouden bijvoorbeeld zo’n rol kunnen spelen in speciale onderwijsmiddagen voor leerkrachten.

Voor Annet is het feit dat de JuniorClub daadwerkelijk een zichtbaar onderdeel van het totale museum is geworden, een droom die aan het uitkomen is. “Ik zou kinderen bij de deur willen, op zaal, bij openingen. Dan maak je echt een statement als museum. Je werkt van binnenuit. Voorop staan de kunst en de kunstwerken, dat is anders dan bij een speciaal kindermuseum of kunst voor kinderen. Het probleem van veel mensen is om te leren kwaliteit te zien. Een goed kunstwerk roept veel vragen op en juist kinderen begrijpen die en laten het ons zien, met respect voor de kunstwerken.”

De JuniorClub biedt exclusieve programma’s voor kinderen van 7-12 jaar die geen genoeg kunnen krijgen van het Groninger Museum.

www.groningermuseum.nl/bezoek/juniorclub

IMOZE & MEEDE

DOOR ANNET CUPEDO BEELD SIESE VEENSTRA

Unicorn, Harajuku, Barbies om je nek, Neon-kleuren, toneelspelen, de vos, een chill-plekje op een ladekast, striptekenen en heel veel grote overdreven accessoires. Dat is de wereld van Imoze (9) en Meede (12).

Twee zusjes, beide lid van de JuniorClub zolang ze zich kunnen herinneren. "We lijken misschien een klein beetje op elkaar", zegt Imoze. "Maar ik heb echt andere kleding. Ik hou van Harajuku, dat ken je wel, het is een kledingstijl uit Japan. Ik heb niet zoveel accessoires nu de winkels dicht zijn. Ik vind de afwisseling leuk, om stijlen te combineren, met heel veel 'my-little-pony', veel kleuren en schattige spulletjes of met neonkleuren. Streetstyle alleen is zo donker". Meede staat zachte pastelkleuren weer heel goed. "Lila is echt een mooie kleur en dat is ook mijn eerste naam: 'Lila Meede'. Meede betekent 'honingdrankje', het is honingwijn. We hebben het ook eens gedronken.

"Dat ik begon bij de JuniorClub kan ik me niet meer herinneren, dat is zo lang geleden. Het leukst vond ik de workshop *Tekenen met Licht*. En Daan Roosegaarde, de lichtkunstenaar. Je mocht alles aanraken en je in het licht bewegen, er dingen mee doen. Met David LaChapelle maakten we een foto, van iets dat jij leuk vond". Meede sprak een audiotour in, in een echte geluidsstudio met al die 'eierdozen' op de muren. "Ja dat was ook leuk om te doen. En we hebben geschilderd bij Christien, in een schildersatelier". Imoze: "En ik maakte in het depot een zaalttekst over die 'kip die huiswaarts ging' (Siert Dallinga)".

Ze houden van schilderen, maar Imoze vooral ook van 3D. "Ken je poppits? En weet je nog, de fidget-spinner? Ik maak ook zelf graag dingen die je kan klikken, voelen, die geluid maken. Je kent dat wel, van dat bubbeltjesplastic stuk drukken, een pil uit een strip. Ik heb langwerpige vormpjes gemaakt van knisperend folie, met een knikker erin. Je kan hem heen en weer bewegen, het voelt fijn en maakt een lekker geluid. Zelfgemaakte klik-klak-voedingetjes. En kijk,

dit hier, een tijdje geleden was het een zacht stuk fruit, een pomelo, en nu is 'ie keihard geworden. Het is grappig om te voelen hoe het is veranderd, dat soort dingen vind ik leuk. En ik hou van slijm maken, hoe je dat soort dingen doet zie je wel op TikTok".

Een huisje van karton, een chill-plekje op een ladekast voor tekenpapier, Imozes kamer is een mix van klassiekers en ultramoderne gadgets. Retro-behang, kleding met knal-kleuren, regenboogsokken, veel blingbling. Meede staat plotseling op het bed verkleed in haar vossenpak. Ze zit ook op toneel en houdt van vossen. "Er zijn slechte maar ook goede. Ze zijn slim en je kan ze heel goed tekenen als meester of als een ander stripfiguur. Imoze houdt weer meer van paardrijden, kijk, nog een verschil".

Meede zit op striptekenen bij Jan-Willem Spakman. "Je leert hoe een goede strip werkt, het mag niet rommelig zijn. De volgorde van tekst en tekening is heel belangrijk. Je tekent eerst met potlood, later met fineliner, en met inkt en stiften kleur je je strip in".

"Over de JuniorClub, ja jeeetje, we zijn gewoon opgegroeid in het museum! Je zou een timelapse moeten maken van ons door de jaren heen". Imoze: "Mijn lievelingsplek is de glazen vloer in Coop. Ik ging dan stiekem op het schuine glazen muurtje klimmen om er af te glijden. Als niemand het zag hé". Meede: "En ik vind het heerlijk om bovenaan de trap naar beneden te kijken en te voelen aan de tegeltjes. Je weet wel hoe dat voelt, toch? Ik vind het leuk als je heel lang naar iets kan kijken. Mijn lievelingsschilders zijn Chagall en Van Gogh. Daar kan je echt heel lang naar kijken. In één van Van Gogh's streepjesdingen zit zijn naam verstopt in rood. Soms is het heel erg irritant als ze in een museum wisselen want dan ga je speciaal om dat ene schilderij te bekijken en dan is het er niet meer. In het Van Gogh Museum hangen ze de schilderijen lager, zodat kinderen het goed kunnen zien. Dat is een goed idee, dat moet het Groninger Museum ook eens doen!" **G**

LENNART

DOOR ANNET CUPEDO BEELD SIESE VEENSTRA

Een paashaas op de schaatsbaan, een brandend huis, Zeus, glow-in-the-dark, een vishengel, donut-thiefs... Er is oneindig veel te beleven met Lennart en te zien in zijn bouwwerken van Lego.

"Ik ben Lennart, ik ben 8 jaar en ik speel heel graag met lego. En ik hou ook van mijn Nintendo switch, daar kan je ook hele creatieve dingen mee doen. Zoals in Minecraft-creative; je hebt geen levens in die versie. Je bouwt zoals je misschien wel kent van Minecraft met grondstoffen die je verzamelt. Ik heb een boomhut gemaakt, stel je een heel grote boom voor, daar staat dan een huisje op met allerlei pilaren en daar staan dan kamers op, zoals een konijnenhok, een cadeaushop en een zwembad. Ik zit in groep 5/6. Ik hou erg van lezen, ik krijg daar geen genoeg van en kan dat uren achter elkaar doen. Mijn 'liefelings' is de Donald Duck, vooral 'Mickey lost het op'! Ken je 'Dog Man' van Dav Pilkey, dat is gaaf! En Tjibbe Veldkamp, daar hou ik ook van. Mijn boekbespreking ging over Grapman, ik kreeg het boek en de klas kreeg het laatste deel! De Waanzinnige Boomhut-boeken van Andy Griffiths en Terry Denton lees ik één stuk achter elkaar uit".

"Ik hou van tekeningen, daar zit veel fantasie in. Ik vind van mezelf dat ik niet als de beste kan tekenen zoals Floris, met wie ik Minecraft speel. Wel heb ik lang geleden een tekening gemaakt van de Mendini-stoel. En nu heb ik de Mendini-stoel gebouwd, en je raadt het natuurlijk al: van Lego. Toen ik nog maar klein was tekende ik al machines, eigenlijk altijd iets wat te maken heeft met constructies en bouwen. Nu bouw ik het zelf van Lego, want bouwen met Lego is echt wat ik het allerliefste doe. Meestal bouw ik eerst wat op de doos staat maar daarna maak er zelf iets anders van. In mijn grote Legostad staat een Rolling Stones-podium met de leden van de Stones die een concert geven. Zelf noem ik ze 'The Lego Stones'. Er is publiek, beveiligers, zie je ... Ik had het snel bedacht en ik kon de blokjes die ik er voor nodig had goed vinden en toen was mijn idee snel gelukt. In mijn Lego-politiebureau zit iets geheims, aan de achterkant zit een knopje, als je daar op drukt springt er ineens een panter uit het gebouw aan de voorkant. Ik hou van de politie, mijn oom werkt er en ik heb er een jasje van. Ik vind het cool hoe ze boeven te pakken krijgen."

"Vorige zomer ben ik lid geworden van de JuniorClub. Ik vond de glaskunst in het museum mooi, de bloemen die aan de

muur hangen achter de trap. Mijn moeder vertelde dat ik het Groninger Museum al mijn hele leven ken. Een ander leuk museum vind ik het Louwman Museum, daar kan je auto's van vroeger bekijken. En Beelden aan Zee, het Museon en de Vikingen tentoonstelling in het Fries Museum. Als ik in een museum kom vind ik speurtochten leuk, die in het Groninger Museum heb ik ook gedaan."

"Mijn liefelingsplek in het Groninger Museum is de entreehal. Daar word ik blij van de kleuren, ik voel me er altijd meteen heel fijn. Daar zijn ook hele bijzondere lampen op het plafond! De trap vind ik ook heel mooi, met zoveel kleuren en steentjes. Wat ik bijzonder vind in het Groninger Museum is dat er veel plekken zijn waar je ergens doorheen kan kijken; in de gang beneden staat een trapje speciaal voor kinderen waar je door het raam naar buiten kan kijken. Je bent dan op gelijke hoogte met het water en je ziet dan ook het station en de museumbrug. Boven is een heel mooie zaal met allemaal gordijnen, dat is net een soort doolhof waarbij je allemaal mooie spullen kunt ontdekken. Zelfs een opgraving die te zien is door glas in de vloer. En helemaal boven in het museum is een hele gave plek. Daar is een ruimte met een glazen vloer, en daar doorheen kan je helemaal naar beneden naar het water kijken. Ook kun je door het raam de bussen en treinen zien rijden."

"Als ik directeur van het Groninger Museum zou zijn... dan zou ik wel een Lego-tentoonstelling doen. Bijvoorbeeld echte kunstwerken van vroeger die dan nu opnieuw gemaakt zijn van Lego. En dat je dan zelf iets kan bouwen en dat als kunstwerk mag neerzetten. Ik heb ook bedacht om de stoel van Mendini dan in kinderformaat te maken, dan kun je daar zelf in zitten. En dan zou ik het cool vinden als er dan een foto van gemaakt wordt die je zelf kan versturen. En een soort spaaractie, na elk bezoek kun je afbeeldingen kiezen van een kunstwerk waar je zelf op komt te staan in het kunstwerk: 'spaar ze allemaal!'"

"Ik werd lid van de JuniorClub omdat je op plekken mag komen waar je anders niet zo gauw komt. De dingen die we doen zijn altijd heel leuk! We gingen kijken naar kleurrijke schilderijen van De Ploeg en we maakten daarna zelf een schilderij in het atelier. En we mochten naar de Rolling Stones, helemaal alleen speciaal voor de JuniorClub ging het museum extra vroeg open!" **G**

WALL HOUSE WEEKENDEN

COVID BLUE, SPREEUWENWOLKEN EN DRIE MINUTEN NAAR IEMAND STAREN

DOOR PETER DICKE BEELD GEA SCHENK

Wall House #2 bestaat in september twintig jaar. Sinds vijf jaar worden er, onder de vleugels van het Groninger Museum, de zogeheten Wall House Weekenden georganiseerd. Daarmee wordt beoogd bezoekers op een laagdrempelige manier in aanraking te laten komen met kunst en architectuur. De programmering hiervan is vanaf het begin in handen van Gea Schenk, die altijd op zoek is naar lokaal talent om een podium te bieden. Voor dit seizoen bracht ze het werk van Gabrielle Kroese, Sabine Liedtke en Ismaël Lotz bij elkaar onder de titel *Are you now*. Daaronder sluimert de vraag waar alle werken op de expositie zich toe verhouden: wat doe je als je wordt teruggeworpen op jezelf?

Ondanks dat de drie kunstenaars zorgvuldig bij elkaar zijn gebracht, is het toch geen groepsexpositie, legt Gea uit: "Het zijn eigenlijk drie individuele exposanten, maar ze hebben wel een raakvlak: het gaat bij hen alle drie indirect over het nu, over de lockdown, en de beperkingen die dat met zich meebrengt. Hoe ga je daarmee om?" Het antwoord op die vraag schuilt in het werk van de makers.

Gabrielle Kroese

Het eerste werk dat bezoekers aan Wall House te zien krijgen is van Gabrielle Kroese (1963). Zij zou naar Japan gaan voor een project, maar corona zette daar een streep door: "Toen is zij in het begin van de coronapandemie, vanuit haar eigen omgeving, de lucht gaan fotograferen; die was toen zo intens blauw. Die knalblauwe kleur associeerde ze sterk met optimisme en heeft ze vervolgens *covid blue* genoemd. Met dat blauw is ze daarna foto's gaan bewerken, door blauwe stippen op de foto's te schilderen. Die laten je verrassend genoeg beter kijken naar de foto. Een prachtig concept, het werkt echt! Daarbij vind ik het ook mooi dat het is ontstaan vanuit de beperking van de lockdown: de serie is het gevolg van het feit dat ze niet naar Japan kon."

Sabine Liedtke

Wie de lange gang doorgaat komt uit in het oorspronkelijke keukengedeelte van Wall House. Hier wordt het werk van Sabine Liedtke (1971) getoond: "Zij maakt tekeningen van vogels en dan vooral van spreeuwen: hele fijne, bijna etsachtige pentekeningen. Tijdens een lockdownwandeling met haar dochter spotte ze opeens zo'n enorme, spectaculaire

Sabine Liedtke

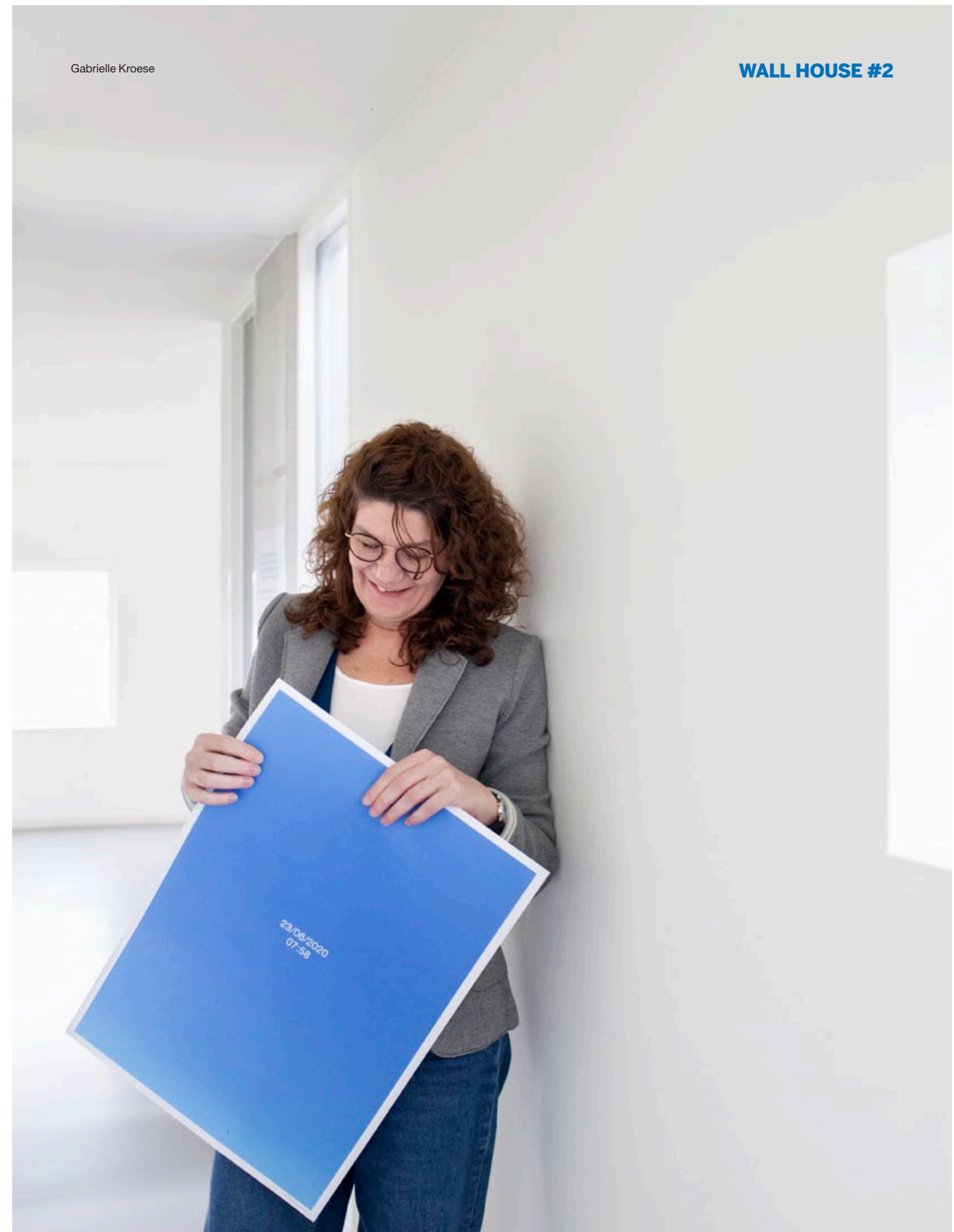
spreeuwenwolk. Ze maakte er een filmpje van, dat de basis werd van een serie tekeningen”. Die serie begon Liedtke op een bijzonder moment: toen ze zelf corona had. Ze verbleef daarom drie weken in quarantaine op haar slaapkamer: “Gedurende die periode heeft ze iedere dag één tekeningetje gemaakt van een spreeuwenwolk. Uiteindelijk had ze 25 tekeningen, die allemaal te zien zijn in Wall House.”

Ismaël Lotz

Op de tweede verdieping van Wall House is het werk te zien van de Groningse filmmaker Ismaël Lotz (1975): “Veel mensen kennen hem van zijn project *Lotz Leeft*; in 2018 kreeg hij te horen dat hij ongeneeslijk ziek was en sindsdien vlogt hij. Uit die vlogs spreekt een duidelijk ‘ik laat het er niet bij zitten, ik leef nú’. Echt, hij heeft een drive!” Het werk dat in Wall House is te zien is juist heel contemplatief en vraagt wat van de kijker: “Het zijn drieminutenportretten: hij heeft mensen drie minuten in de camera laten kijken, zonder iets te zeggen. Dat betekent dus drie minuten rust, drie minuten stilte. De een vindt dat heerlijk, de ander houdt dat nauwelijks vol.” Lotz maakt de filmpjes sinds 2014 – inmiddels zijn er al zo’n 270 van – dus ze zijn veelal nog pre corona: “Maar

ik ervaar wel overeenkomsten met de lockdown, waarbij óók alle afleiding weg is, en je dus heel erg bent teruggeworpen op jezelf. Dat is heel erg fijn, of juist niet”. De titel van het werk, *Are you now*, bleek zich ook goed te lenen voor de expositie: “We hebben gevraagd of we de naam mochten overnemen: dat vond ‘ie alleen maar leuk.” De filmpjes – Lotz exposeert ze voor het eerst – worden getoond op een vijftal verplaatsbare schermen. Dat is handig in verband met tegenlicht, maar het biedt nog een voordeel: “Je kan ze dan bijvoorbeeld naar de ramen draaien, naar buiten toe, zodat ze ook buiten de openingstijden te zien zijn, of als Wall House gesloten moet blijven in verband met corona.” Een scenario waar breder op geanticipeerd wordt, ook door dit seizoen niet twee maar één expositie te organiseren. Daarnaast zijn er plannen voor virtuele tours en digitale artist talks: “Je gaat ons zien, ook wanneer je ons niet kan bezoeken: dan komen we wel naar je toe.” [G](#)

Are you now loopt van 3 april tot en met 31 oktober 2021. Wall House #2 is in die periode – corona volente – iedere zaterdag en zondag geopend. Toegang is gratis. Zie ook groningermuseum.nl/wallhouse.

Gabrielle Kroese

WALL HOUSE #2

EXEMPLARISCH VOOR GRONINGSE ARCHITECTUUR CULTUUR

DOOR PETER DICKE BEELD GEA SCHENK

Nathalie de Vries

NATHALIE DEVRIES OVER 20 JAAR WALL HOUSE #2

Op 6 september 2001 – vlak voor ‘9/11’ – werd er aan het Hoornse Meer in Groningen een huis geopend van de New Yorkse architect John Hejduk: Wall House #2. Daarmee liet Hejduk postuum (hij overleed in 2000) een icoon na dat over de hele wereld bij architectuurliefhebbers bekend is. Nathalie de Vries, een van de oprichters van architectenbureau MVRDV en sinds 1 januari de nieuwe stadsbouwmeester van Groningen, roemt het gebouw, dat volgens haar representatief is voor de architectonische durf die Groningen altijd heeft gekenmerkt.

‘U woont niet langer, u geeft op ingetogen wijze blijk van uw visie. Vormen, lijnen, materialen ademen de creativiteit die dag en nacht inspireert. En invulling geeft aan een hoger niveau van wonen werken en leven. Prijs ca. f 1.000.000,-’. Zo werd Wall House #2 aangeprezen in een advertentie in NRC Handelsblad, in november 1994. Het ontwerp voor het huis was op dat moment al zo’n twintig jaar oud: Hejduk ontwierp Wall House #2 begin jaren zeventig als buitenverblijf voor de landschapsarchitect Arthur Edwin Bye, die het had willen laten bouwen op een locatie bij Ridgefield (Connecticut, VS). Daar zou het echter nooit verrijzen; een kleine 6.000 kilometer verderop wél.

Kijken in de ziel

Die voorgeschiedenis is goed om te weten, zo stelt De Vries: “Wall House is voor iemand gemaakt. Je moet je voorstellen dat er gesprekken zijn gevoerd tussen Hejduk en Bye, over hoe het moest worden. Daarmee is Wall House een interessante hybride tussen wat de architect is en de persoon voor wie hij het gemaakt heeft. Je kijkt dus ook een beetje in het hoofd, de ziel misschien zelfs, van de mensen die het bedacht hebben.” Uiteindelijk zou deze hybride in Groningen gerealiseerd worden. De stad was bij Hejduk in beeld gekomen nadat Daniel Libeskind hem had gevraagd deel te nemen aan het stadsmarkeringproject ter gelegenheid van 950 jaar Groningen, in 1990 – de kaartentoren-met-de-joker langs de A7 is van Hejduks hand. Daarna ontstond het idee om Wall House #2 te bouwen, in de nieuwe stadswijk Hoornse Meer. Het kwam er, mede dankzij een gemeente en aannemer die doorzetten.

Inmiddels is Wall House #2 tot ver buiten Groningen bekend. In 2017 werd het onderdeel van het Iconic Houses Network, waarbinnen architectenwoningen van over de hele wereld zijn verenigd: “Daar past het ook heel erg goed in. Al die woningen zijn een soort architectonische statements: ze geven in een hele pure vorm de ideeën van één specifieke architect weer.”

Naast een statement moet je Wall House (en het werk van Hejduk in het algemeen), ook vooral als een inspiratiebron zien, zegt De Vries, en dat geldt niet alleen voor architecten: “Het kan ook zomaar zo zijn dat een twaalfjarige het huis bezoekt, dat die daar iets van gaat vinden, erover nadenkt en misschien zelf wel architect wil worden.”

Van knippen en plakken tot MVRDV

De Vries spreekt hier wellicht uit eigen ervaring: van jongs af aan werd ze door haar ouders al meegenomen naar musea, kastelen, mooie dorpjes en steden. Dat voedde de interesse in gebouwen: “Op de lagere school tekende ik al veel huizen, en uit tijdschriften knipte en plakte ik interieurs bij elkaar.” Op de middelbare school werd de interesse in architectuur gelaagder, en kwam ze erachter dat er ook hele sociale kanten aan zaten: “Dat sloot goed aan bij mijn intermezzo van geëngageerd willen zijn en de maatschappij willen verbeteren; ik ontdekte dat je dat allemaal kon samenbrengen in huisvesting, stedenbouw en architectuur.” En zo ging ze van Oude Pekela (de plek waar ze is getogen) naar Delft, om te gaan studeren aan de Technische Universiteit. In 1990 studeerde ze daar af als architect, in hetzelfde jaar als Winy Maas en Jacob van Rijs. Met hen deed ze in 1990 mee aan European 2, een Europese prijsvraag voor jonge architecten. Hun ontwerp voor een multifunctioneel complex in Berlijn won, en ondanks dat het nooit gerealiseerd wou worden, betekende het een vliegende start voor de drie architecten. Ze voegde de initialen van hun achternamen bij elkaar en zo zag MVRDV het levenslicht. Beroemde ontwerpen in binnen- en buitenland zouden volgen. In Nederland zijn onder meer Villa VPRO in Hilversum (1997), de Silodam in Amsterdam (2004) en de Markthal in Rotterdam (2014) van hun hand.

Architectonische durf

Terug naar de advertentie uit het begin: ondanks verwoede pogingen zou Wall House #2 nooit worden bewoond. Is dat jammer? “Eigenlijk niet, dan had het wel een hele particuliere invulling gekregen. Voor een gebouw dat in zo’n publieke omstandigheid door de stad is gebouwd, is het goed dat het nu een openbare functie heeft”. Om meerdere redenen is het belangrijk dat Wall House #2, ontsloten blijft: “Het verwondert en inspireert, het is kunst, cultuur, je kunt het ook nog gebruiken, en het zegt iets over Groningen, waar gebouwen uit alle tijden staan die hun tijd vooruit waren, of een eigenzinnigheid hebben, zoals het Groninger Museum en het Forum. Dat is ook een van de redenen waarom ik het heel leuk vond om stadsbouwmeester van Groningen te worden: om mee te helpen die eigenzinnige cultuur te houden. En verder te brengen.” **G**

DE MENKEMABORG: 100 JAAR GELEDEN GESCHONKEN AAN HET GRONINGER MUSEUM

DOOR IDA STAMHUIS

Het Groninger Museum en de Menkemaborg

In 2021 is het honderd jaar geleden dat de Menkemaborg geschonken werd aan het Groninger Museum. De schenking werd gedaan door de erfgenamen van de laatste bewoner van de Menkemaborg, Gerhard Alberda van Menkema en Dijksterhuis. Hij overleed in 1902 en in dat jaar werd de andere borg van de familie, de borg Dijksterhuis in Pieterburen, op afbraak verkocht. De goederen van beide borgen werden geveild met uitzondering van het staatsieledikant. De erfgenamen, de kinderen van Gerhards overleden zuster Anna Elisabeth Lewe van Nijenstein, wilden de Menkemaborg graag behouden. Samen met de provincie Groningen en de gemeente Uithuizen kon het Groninger Museum de schenking aanvaarden. Een adviescommissie werd samengesteld en de taken werden verdeeld. De Commissaris van de Koningin moest zorgen voor de restauratie van de gebouwen. De burgemeester van de gemeente Uithuizen voor de restauratie van de tuin en de boomsingel. De directeur van het Groninger Museum voor de inrichting en organisatie van de Menkemaborg.

Dat was niet eenvoudig, want gebouwen en tuinen waren in slechte staat. Op grond van een tuintekening uit 1923, gemaakt door de Fa. H. Copijn & Zn uit Groenekan, werd de tuin aangelegd en in juni 1924 geopend voor betalende bezoekers. De borg werd gerestaureerd evenals het schathuis, dat een woongedeelte en een 'theekamer' waar ook pannenkoeken werden geserveerd kreeg. De Menkemaborg werd in 1927 geopend als museum.

In 1969 werd de Stichting Museum Menkemaborg opgericht en deze zorgt sindsdien voor de exploitatie en beheer van gebouwen, tuinen en collectie. Bijna de hele collectie is eigendom van het Groninger Museum. In de honderd jaar als museum zijn de kamers steeds vollediger ingericht. Gelukkig is door de erfgenamen, leden van de familie Lewe van Nijenstein, veel geschonken en gelegateerd aan het Groninger Museum. Niet alleen meubels en schilderijen, maar ook porselein en zilver is in de Menkemaborg te zien. Daarnaast zijn in de loop van de eeuw aanvullingen gedaan met voorwerpen afkomstig van andere, veelal afgebroken, borgen of van Groninger families.

Design in de Menkemaborg

Jaarlijks wordt er aan de hand van een thema gewisseld in de opstelling. Het is een andere manier van kijken naar de volledige inrichting, waarbij het lijkt alsof de bewoners ieder moment binnen kunnen lopen. Mocht dat werkelijk zo zijn, dan zouden ze vreemd opkijken.

Dit jaar is tot juli de tentoonstelling *Volkomen uit de tijd, design in de Menkemaborg* te zien. Een aantal eigentijdse objecten uit de collectie van het Groninger Museum zijn opgenomen in het achttiende-eeuwse interieur en dat is opvallend en verrassend!

De zin 'volkomen uit de tijd' verwijst naar hedendaagse objecten van Studio Job (Job Smeets en Nienke Tynagel), want het materiaal brons waar veel objecten van gemaakt zijn, is 'ogenschijnlijk hopeloos ouderwets'. Studio Job maakt objecten die gedateerd lijken qua vorm, maar door het materiaal en de afmetingen totaal anders zijn en zeker niet ouderwets. Bijvoorbeeld een klok, een blaker en een kroonluchter; dit zijn in de achttiende eeuw gewone gebruiksvoorwerpen. Sommige objecten van Studio Job waren helaas zo zwaar en groot dat ze niet geplaatst konden worden. Dat geldt ook voor een tafel die Joris Laarman met een 3D printer vervaardigde van het hedendaagse materiaal nyodinium en die enorm lijkt op twee zeventiende-eeuwse haltafels die in de gangen van de borg staan,

In elke kamer zijn objecten te vinden, niet alleen van Studio Job, maar ook van Alessandro Mendini, Philippe Starck, Maarten Vrolijk en Maarten Baas. Baas heeft een aantal meubelen uit de collectie van het Groninger Museum 'verbrand'. Onderdeel van deze serie *Smoke* is een theetafel afkomstig van de familie Lewe van Nijenstein. Het is van een gebruiksvoorwerp tot kunst gemaakt. Wat zullen de bezoekers hiervan vinden?

Online reserveren

De Menkemaborg geeft, met de volledig ingerichte kamers, de historische tuinen, grachten en singel, een indrukwekkend beeld van het leven en wonen op een Groninger borg in de achttiende eeuw. De borg en de tuin zijn open van maandag tot en met zondag van tien tot vijf uur. In oktober tot en met december open tot vier uur. Voor een bezoek aan de borg is online reservering noodzakelijk. Voor een bezoek aan de tuin is reserveren niet nodig. Café-restaurant 't Schathoes naast de borg heeft een extra groot terras. Voor meer informatie en maatregelen in verband met het coronavirus zie www.menkemaborg.nl.

Historische tuinen

Tussen de grachten liggen de tuinen, waaronder een Hollandse formele tuin met vormsnoei, een natuurlijke zonnewijzertuin, een fruithof met perenberceau en een keukentuin met rozentunnel. Deze klimrozen bloeien in juli.

Kinderen in de Menkemaborg

Voor de kinderen is er een leuke audiotour waarin de kinderen Alberda, Gerhard en Susanna, en de meid Fieke ze meenemen op een spannende tocht door de borg. Het gebruik van de audioapparaten is afhankelijk van de coronamaatregelen. Met eigen smartphone en QR-codes kan de tour ook gemaakt worden. Er is ook een audiotour voor volwassenen waarin de ouders van deze kinderen figuren.

“Vrouwelijke kunstenaars zijn zo onderbelicht. Ze wáren er wel, maar ze werden niet gezien”

DOOR MAAYKE MEIJERING BEELD SIESE VEENSTRA

Het Groninger Museum is een jonge conservator rijker. Nadia Abdelkai (1992) versterkt het team als Conservator Kunst in Groningen vanaf 1850. Op de Internationale Vrouwendag vertelt Nadia over haar passie voor kunst uit de vroege twintigste eeuw, vrouwen in de kunst en haar plannen voor het Groninger Museum.

De vacature sprak over een focus op de Collectie De Ploeg. Nadia: “Dat trok me ontzettend. Het is een geweldig vakgebied, en zo vaak kom je dat niet tegen. En ook nog een geweldige stroming. Hiervoor was ik verbonden aan Museum Het Schip, in Amsterdam. Daar heb ik gewerkt aan een tentoonstelling over Bruno Taut, een Duitse architect. Dat was in diezelfde tijd, de vroege twintigste eeuw. Het ging over de Amsterdamse School en expressionisme in de architectuur en in de kunst. Als je je verdiept in de Amsterdamse School kom je ook De Ploeg tegen, dat hangt allemaal zo nauw samen.” Ook in haar werk bij het Centraal Museum Utrecht lag de focus op de vroege twintigste eeuw, maar dan op De Stijl, met een tentoonstelling over het Rietveld Schröderhuis.

In haar sollicitatiebrief schreef Nadia over haar fascinatie voor Alida Pott (1888-1931), het eerste vrouwelijke lid van De Ploeg. Alsof het zo moest zijn, want die tentoonstelling stond al op de planning. Het is het eerste project waar Nadia in haar nieuwe functie aan werkt. “Vrouwelijke kunstenaars zijn erg onderbelicht. Dan wordt weleens gezegd, ze waren er niet. Ze wáren er wel, maar ze werden niet gezien en er werd, ook later, veel minder over ze geschreven. Toen ik met de Rietveldtentoonstelling bezig was dacht ik ineens, we hebben alleen maar mannen! En dan ga je zoeken en kom je ineens interessante vrouwen tegen. En dan blijkt er ook werk van hen in de collectie te zitten. Dan vraag je je af waarom je daar niet eerder op komt. Maar alle boeken die je leest, daarin staan ze niet, maar die gebruik je wel voor het onderzoek. En zo volg je dezelfde blinde vlekken als degene voor je.”

Veelzijdigheid

Het Groninger Museum heeft een kleine collectie met werk van de jong gestorven Alida Pott. “Ze had minder mogelijkheden om veel te maken, terwijl haar man, George Martens,

voltijd kunstenaar was. Die had meer tijd om zich er voluit op te storten. Toch nam ze voor die tijd heel actief deel aan het kunst- en culturele leven. Ze heeft ook het Ploeg-vignet bedacht, dat vandaag de dag nog steeds wordt gebruikt. Haar aquarellen zijn zo verfijnd, het kleurgebruik is heel sprekend en levendig. En het portret in collage-stijl van Hilde Idema (1923) vind ik heel erg mooi.”

De vaste opstelling van De Ploeg legt een grote nadruk op de expressionistische schilderkunst, terwijl De Ploeg een zeer brede beweging was, met bijvoorbeeld dichters, componisten en architecten. “Het was ook een levensstijl, je moest modern zijn, in de boeken die je las of de muziek die je luisterde. We hebben in de collectie ook een paar meubelstukken van Ploegleden, die ze ontwierpen voor hun eigen huis. Ik ben aan het onderzoeken hoe we de diversiteit en veelzijdigheid van De Ploeg kunnen laten zien, zodat de bezoeker die ook kan ervaren.”

Nadia zal zich het komende jaar, naast de vaste Ploegcollectie, bezighouden met het samenstellen van nieuwe tentoonstellingen, het in kaart brengen van de collectie en de ontsluiting daarvan voor het publiek en het onderzoeken van lijnen waarop in het verleden is verzameld. Een periode die haar speciale aandacht heeft is Groningse kunst na 1945. Conservatoren Han Steenbruggen en Mariëtta Jansen speelden eerder al een belangrijke rol bij het aanvullen van de collectie met werk van Groningse kunstenaars. Toch ziet Nadia een kans om het verzamelbeleid op het gebied van naoorlogse Groningse kunst verder te versterken en in kaart te brengen.

Verhuizen naar een onbekende stad tijdens een lockdown valt niet mee. Het culturele leven staat stil en kennismaken met collega's en de museumorganisatie gaat minder makkelijk. Toch voelt Nadia zich in Groningen op haar plek. “Ik kijk uit naar het ontdekken van de gezellige kroegen. En ik heb al heel veel plekken gezien waar ik graag heen wil. Lekker naar de bioscoop, of spontaan een winkeltje inlopen en een praatje maken met de mensen daar, om zo de stad te leren kennen. Maar ik heb natuurlijk al wel een paar eierballen gegeten, die geef ik ook aan mijn bezoek te eten!”

Nadia Abdelkai

MEDEWERKER VAN HET
GRONINGER MUSEUM
NADIA ABDELKAUI

DE NALATENSCHAP VAN ALIDA POTT & GEORGE MARTENS

DOOR DORIEN VRIELING BEELD WIM TE BRAKE

Thuis bij Marijn Martens zijn Ploeg-schilders Alida Pott en George Martens, haar grootouders, nooit ver weg. Hun nalatenschap is belangrijk voor haar, al was haar grootmoeder allang overleden toen zij geboren werd.

Een groot schilderij van het Schuitendiep in de woonkamer, kleurige taferelen uit een café op de werkkamer en schilderijtjes van schepen op het toilet. In bijna ieder vertrek van het huis van Marijn Martens en haar man in de Betuwe is het werk van haar grootouders, Alida Pott en George Martens, te vinden. “Kijk, zie je die benen?” Marijn wijst naar een van de pentekeningen aan de muur. “Mijn opa had iets met benen. Zelfs in zijn meest eenvoudige tekeningen zijn de benen welgevormd, karakteristiek. En neem hier die figuurtjes – zelfs van veraf kun je zien dat ze in de regen lopen. Die houding heeft hij treffend weergegeven.” Het zijn tekeningen die ze al bijna haar hele leven kent, maar ze kan er nog steeds met bewondering naar kijken.

Opa en oma

Ze werd niet geboren met de naam Martens: pas op haar negende jaar kwam Marijn, als pleegdochter, in het gezin van George' zoon Rob en zijn vrouw Anny. De biologische vader van Marijn was jong overleden, haar moeder kon niet

voor haar en haar zusjes zorgen, dus hadden de meisjes een tijd in een kindertehuis gewoond. “Ik was gewend om met veel kinderen samen te zijn, en in het tehuis werd niet zo op me gelet. Mijn nieuwe ouders hadden alle aandacht voor me. Dat was heerlijk. Ze gaven me alle ruimte, ik mocht ze oom en tante noemen – later ging ik uit mezelf over op papa en mama.” Een van haar meest dierbare schilderijen van grootvader George, met een paard erop, kreeg ze rond die tijd van haar vader. Het gezin kwam veel over de vloer bij opa en oma Martens; George en zijn tweede vrouw, Carla, met wie hij was getrouwd na het overlijden van Alida Pott. “Als ik aan mijn opa denk, zie ik hem zitten aan de tafel, verhalen vertellend. Vanaf het begin was hij mijn opa, ik was graag in zijn buurt – een biologische opa had niet méér mijn opa kunnen zijn dan hij. Altijd had hij zijn stok bij de hand,” – ze haalt een houten wandelstok tevoorschijn, met op de knop de letters GM.

Ze was niet de enige die graag in de buurt van Martens was. Bij haar grootouders thuis was het vaak een drukke bedoening. “Mijn opa hield van gezelligheid, iedereen was welkom. Kwamen mensen onaangekondigd tijdens het eten aanwaaien, dan kregen ze gewoon koffie. Mijn oma heeft in haar leven zoveel koffie geschonken, ze had er een café draaiende van kunnen houden.”

“Ze maakte niet alleen bijzonder werk, ze had ook een vooraanstaande rol bij De Ploeg, onder andere als eerste secretaris. En ze ontwierp het beeldmerk van De Ploeg. Zoiets was voor een vrouw in haar tijd niet vanzelfsprekend.”

George Martens was een man met veel interesses, die je bijna allemaal terugziet in zijn schilderijen. Van schepen tot motoren en de schaatssport. Dat hij een Groninger was, is ook niet te missen: hij legde veel plekken in de stad vast, zoals het Kattendiep, de Vismarkt en, op zijn bekendste schilderij, de Der Aa-kerk. “Jammer genoeg heb ik hem niet veel meer zien schilderen. In zijn laatste jaren ging dat niet meer.” Over Alida Pott, de moeder van haar vader, werd regelmatig gesproken, ook al was ze al in 1931 overleden. “Opa was erg trots op haar, hij zei vaak hoe goed haar werk was.” Het beeld dat Martens van haar grootmoeder heeft, is dat van een sterke vrouw. “Ze maakte niet alleen bijzonder werk, ze had ook een vooraanstaande rol bij De Ploeg, onder andere als eerste secretaris. En ze ontwierp het beeldmerk van De Ploeg. Zoiets was voor een vrouw in haar tijd niet vanzelfsprekend.”

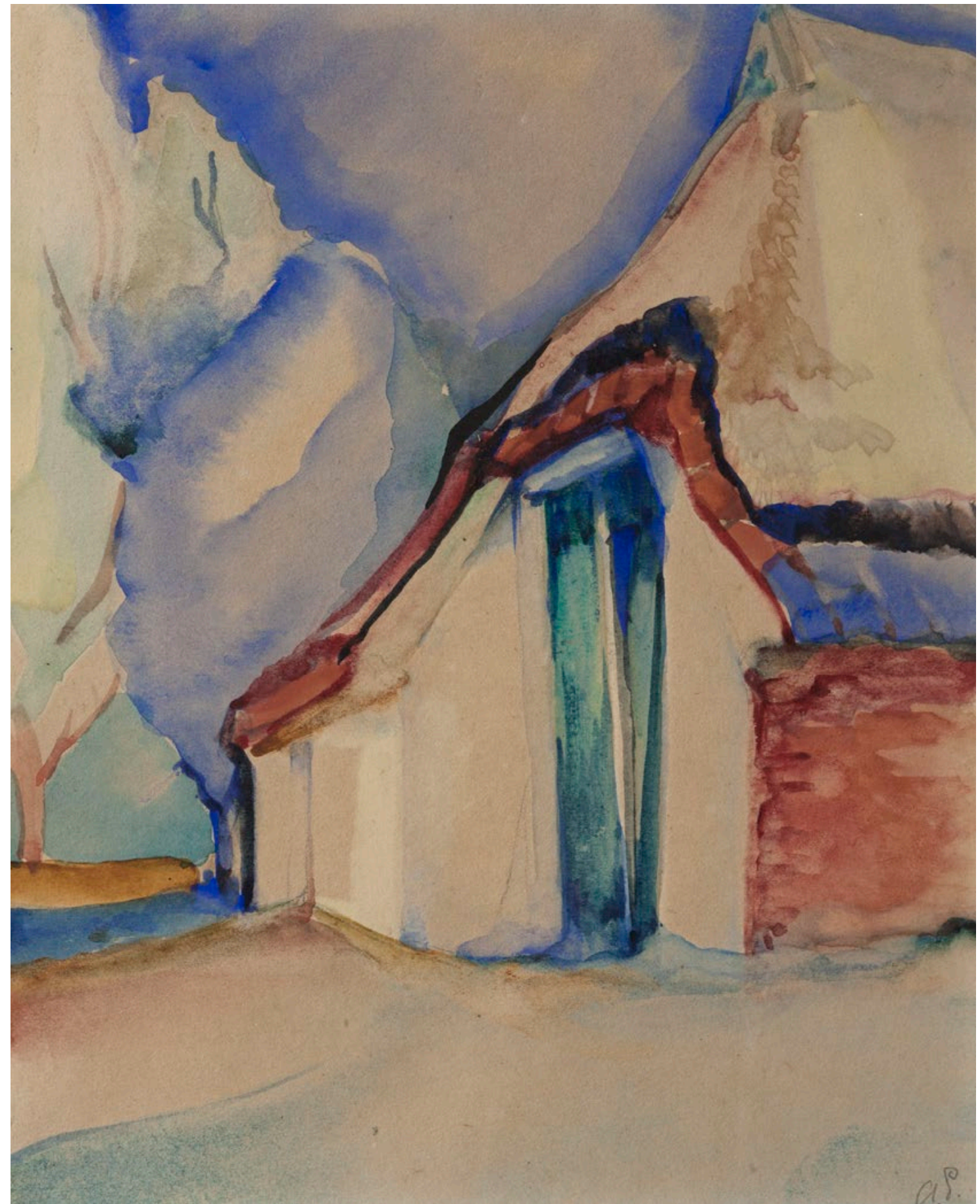
Toen Pott trouwde en kinderen kreeg, werd ze minder actief bij De Ploeg. Ze werkte nog wel, als tekendocent, maar exposeerde niet meer. Toen haar zonen nog klein waren, werd ze ziek: ze kreeg pleuritis, een ontsteking aan het longvlies. “In die jaren heeft mijn opa veel gereisd. Dat lijkt gek, als je vrouw ziek is, maar in hun briefwisseling valt op hoezeer ze hem dat gunt. Ze vulden elkaar aan, denk ik: mijn opa uitbundig en aanwezig, zij bescheidener, meer een stille kracht.” In het laatste jaar van haar leven schreef Pott nog aan haar man: Als jij veel geniet, geniet ik ook. Van Alida Pott hangt minder kunst in het huis van Marijn dan van grootvader George. Logisch, want het oeuvre van Alida is een stuk kleiner. “Wat er hangt, is me heel dierbaar. Ik vind haar stijl ontzettend bijzonder. De aquarellen doen bijna Japans aan, met die strakke lijnen en het felle kleurgebruik. Haar werk heeft altijd iets spannends.”

Meer dan erfelijkheid

De liefde voor de kunst is door George Martens en Alida Pott doorgegeven aan de volgende generaties. Marijns vader Rob was dan wel niet actief als schilder – eerst was hij tweede stuurman in de kustvaart, later maatschappelijk werker – maar tot op het einde van zijn leven was hij een groot liefhebber van het werk van zijn ouders. “Als je denkt dat het hier in huis vol hangt, had je bij mijn ouders moeten kijken. Van onder tot boven hing het. Eens in de zoveel tijd ruilden mijn vader en ik een schilderij om, dan gingen we alles uitvoerig weer bekijken.” Toen haar vader in 2017 overleed, liet ze een tekening van haar grootvader afdrukken op de rouwkaart. “Een schip met ‘behouden vaart’ eronder. Opa had het voor hem gemaakt toen hij eens op zee was en niet naar huis kon komen voor de kerst.”

Zelf maakt Marijn bronzen beelden. “Als kind boetseerde ik al graag. Dan ging ik samen met mijn moeder naar de Snieschoule, de handenarbeid school. Zo zie je maar, een mens wordt bepaald door meer dingen dan erfelijkheid.”

Marijn Martens is de kleindochter van schilders Alida Pott (1988-1931) en George Martens (1894-1979). Ze is de dochter van hun oudste zoon Rob Martens. Pott en George Martens kregen samen twee zonen, Rob en Thijs. Nadat Alida Pott in 1931 overleed hertrouwde Martens met Carla Uithof. Samen kregen ze zoon Carel. Marijn Martens en haar nicht Martien Martens vormen samen de laatste generatie Martens.

Alida Pott, Het Blauwtje, aquarel, ca. 1920-25
17,5 x 13,9 cm, Groninger Museum

Voor veel bezoekers van de tentoonstelling *Avant Garde in Groningen. De Ploeg 1918-1928 (2018)* was het werk van Alida Pott een revelatie. Hoe kon het toch, vroeg men zich af, dat deze kunstenares nog zo onbekend was?

Alida Jantina Pott (1888-1931) groeide op in een welvend gezin in de binnenstad van Groningen. Ze bezocht de HBS maar stapte in 1906 over naar Academie Minerva omdat ze tekenlerares wilde worden. De hogere acte voor tekenen haalde ze vervolgens in Den Haag. Terug in Groningen kreeg ze een baan bij de Kweekschool voor Onderwijzeressen. Daarnaast bleef ze cursussen volgen bij Academie Minerva, waar ze alle later bekende kunstenaars van De Ploeg ontmoette. Alida was een intelligente, sportieve vrouw, die een eigen weg volgde. Ze verdiepte zich in kunstgeschiedenis en poëzie en bezocht exposities in Groningen, Utrecht en Amsterdam. In haar werk is de invloed te herkennen van kunstenaars als Jacoba van Heemskerck, Jan Toorop en van de schilders van De Bergense School. In haar vroege werk (landschappen, stillevens en portretten), dat al vaak fijnzinnig van compositie is, hanteert zij nog gedempte kleuren.

Er zijn meerdere redenen voor het 'zoekraken' van Alida Pott binnen de geschiedenis van De Ploeg. Na haar vroege dood in 1931 heeft haar man George Martens (1894-1979) het werk zorgvuldig opgeborgen. Heel af en toe haalde hij iets tevoorschijn maar buiten een kleine kring kreeg niemand het te zien. Toen De Ploeg vanaf de jaren vijftig herontdekt werd, bleef Alida Pott daardoor buiten beeld. Nog een oorzaak van haar onbekendheid is dat zij al nauwelijks meer exposeerde toen in de jaren twintig het expressionisme de boventoon in De Ploeg ging voeren. Door alle activiteiten van haar mannelijke Ploeggenoten raakte ze toen al op de achtergrond. Na het overlijden van Martens werd haar werk eindelijk geëxposeerd en de uitzonderlijke kwaliteit herkend, ook al duurde het tot de 21ste eeuw voordat haar kunstenaarschap de volle aandacht kreeg. De tentoonstelling, die het Groninger Museum deze zomer organiseert met het mooiste werk van Alida Pott, past in de verdere herontdekking van het eerste 'dameslid' van De Ploeg.

Ploeg lid

Alida Pott was in juni 1918 niet bij de oprichtingsvergadering van De Ploeg aanwezig, waarbij het aannemen van damesleden nog problematisch gevonden werd. Maar toen ze zich drie maanden later meldde, kwam zij glansrijk door de ballotage. De Ploeg is voor Alida Pott van enorme betekenis geweest. Ze vervulde bestuursfuncties, bezocht de lezingen die de Kunstkring organiseerde en nam deel aan modelavonden en de excursies naar het Blauwborgje. De discussies met haar medeleden, het gezamenlijk werken – al dan niet in de buitenlucht – maakte een grote experimenteerlust los. Haar kleurgebruik werd gedurfd en in de lijnvoering ging ze steeds verder abstraheren. Ze werd verliefd op haar medelid George Martens en al spoedig deelden de twee kunstenaars

ALIDA POTT HERONTDEKT

DOOR DOEKE SIJENS

een atelier. Geregeld poseerde een model voor hen beiden (vaak een studente van de Kweekschool) en in 1921 exposeerden ze ook gezamenlijk. George bewonderde het talent van Alida en stimuleerde haar om zich verder te ontwikkelen. In een periode van ongeveer vijf jaar maakte het werk van Alida dankzij al deze invloeden een enorme verandering door. Voor de criticus Kasper Niehaus was het in 1920 al duidelijk dat zij was 'aangeraakt door een nieuw licht'.

Kleuren en subtiele lijnen

Na hun huwelijk in 1922 exposeerde Alida nog maar een enkele keer. Omdat George voor het vrije kunstenaarschap had gekozen, vormde het inkomen van Alida de financiële basis voor hun gezin, dat in 1923 en 1928 werd uitgebreid met twee zoons. Naast haar baan slokte de opvoeding van de kinderen en de huishouding vrijwel al haar tijd op. Als Martens van huis was voor een opdracht, stuurde hij haar levendige brieven die een goede impressie gaven van hun harmonieuze relatie. Mogelijk heeft Alida verwacht dat zij, als haar kinderen ouder werden, haar artistieke carrière wel weer zou kunnen oppakken. In 1931 kreeg ze echter een longziekte, waar zij datzelfde jaar op 43-jarige leeftijd aan is overleden.

De landschappen en portretten van Alida Pott zijn in de eerste plaats opvallend door hun kleurgebruik. Zeer gedurfd is de manier waarop zij deze heldere kleuren toepast om een stemming of een emotie uit te drukken. Wie de aquarellen zorgvuldig bekijkt ziet ook de zeer subtiele tekening die er aan ten grondslag ligt: met vaste hand heeft zij de contouren aangegeven, een enkele lijn die meteen afdoende is. Het is vrijwel zeker dat Alida dit uitzonderlijke werk zelf nooit heeft geëxposeerd (afgezien van een enkel portret). Het waren experimentele studies, alleen voor haar en George bedoeld. Dat geldt ook voor de collages die ze heeft gemaakt, waarschijnlijk geïnspireerd door de Dada-tournee die in 1923 door Nederland trok. Haar werk is licht en speels, met plezier gemaakt, maar met een serieuze ondertoon. Dit laatste aspect valt vooral op bij de portretten, die trefzeker een karakter typeren. Het werk van Alida Pott is weliswaar honderd jaar oud maar het is verrassend modern gebleven. **G**

Te koop in de museumwinkel:

Doeke Sijens. *Aangeraakt door een nieuw lid.*

Alida Pott & De Ploeg. Groningen, 2018. € 27,50

EEN VERRASSING VOOR JONG EN OUD

DOOR KARLIJN VERMEIJ BEELD WOUTER LE DUC

Elbert Westerink (72) is bestuurslid van de Vereniging van Vrienden van het Groninger Museum (VVGGM). Zijn kleinzoon Oscar (11) woont in Bussum en zit in groep 8.

Het is alweer een tijdje geleden dat Elbert met zijn kleinzoon Oscar door het Groninger Museum dwaalde. De laatste keer was in mei 2019, toen Oscar met zijn oudere broer, opa en oma naar de tentoonstelling van Chihuly ging. Gelukkig blijkt tijdens een videogesprek met de heren dat het museumbezoek nog altijd fris in het geheugen zit. “Het was een heel kleurrijk gebouw op het water en toen gingen we met een trap naar beneden. In de zalen hingen er allemaal kunstwerken van glas aan touwen aan het plafond, gewoon in de lucht”, weet Oscar zich te herinneren. “Ik vond het mooi om te zien hoe je glas kunt buigen en hoe je daar dingen mee kunt maken.”

Het bonte gebouw kon Oscar wel bekoren (“Gek, maar ook mooi”), maar binnen de weg vinden was soms best een uitdaging. Of Elbert, ruim 25 jaar Vriend en bezoeker van het museum, daar nog wel eens last van heeft? “Het gevoel van een doolhof heb ik niet meer, maar toen ik in het bestuur kwam van de Vrienden zag ik ineens andere plekken dan je als bezoeker ziet. Dat vond ik heel verrassend, die andere ruimtes had ik eerder helemaal niet verondersteld!” Een speciale plek die Elbert en Oscar in ieder geval wél kunnen terugvinden in het museum is de glazen plaat in de vloer van het paviljoen Coop Himmelb(l)au – voor beiden het antwoord op de vraag waar zij in het museum een nachtje zouden willen logeren, als dat zou mogen.

Kijken en doen

Met opa en oma door het museum slenteren zit er door de omstandigheden even niet in, maar Oscar is door al het wandelen en sporten tijdens de coronacrisis alvast goed voorbereid op een bezoek aan de Kinderbiënnale. Op de vraag die ook aan de kinderambassadeurs van de biënnale werd gesteld (“Wat zou je graag in het museum willen doen?”) antwoordt Oscar: “Ik zou zelf wel een glaskunstwerk willen

maken, een kleine glazen bol bijvoorbeeld. Het lijkt me leuk om een proefje te doen en te zien hoe het werkt, dan leer je hoe het moet. Een hele grote knikkerbaan door het museum zou ook wel leuk zijn.”

Ook Elbert lijkt het nog altijd leuk om iets te doen in het museum: “Als je ergens een tijd kunt zitten, iets kunt maken en daar helemaal in kunt opgaan, dan onthoud je volgens mij zeker waar je dat gemaakt hebt. Misschien wil je dan nog wel een keer terugkomen.” Wellicht is een doe-hoek voor volwassenen een leuk idee voor de volgende Vriendenactiviteit? “Ik heb niet gedacht om dat voor te stellen, maar we zijn als bestuur van de Vrienden nog steeds bezig om te zoeken naar nieuwe activiteiten. Het is altijd de kunst om Vrienden die een drempel ervaren over te halen om te komen.”

Nieuwe mogelijkheden

De Vrienden van het Groninger Museum kwamen de afgelopen tijd vooral online samen. Zo werd onlangs het nieuwe doek van Henk Melgers, *Twee Naakten* (1926), dat dankzij de steun van de VVGGM door het Groninger Museum is aangekocht, gepresenteerd via YouTube. “Dat zijn toch dingen waardoor je de binding met je Vriendenbestand in stand houdt. Natuurlijk zouden we graag veel meer willen doen, maar deze tijden bieden ook mogelijkheden voor leden die slecht ter been zijn of ’s avonds niet graag de deur uit willen. Het aanbieden van online methoden, zoals een virtuele rondleiding, is toch een mooie extra.”

Elkaar ontmoeten via een scherm is best leuk, maar opa en kleinzoon verheugen zich vooral op hun volgende museumbezoek samen. “Ik vind het altijd leuk om iets te doen”, vertelt Oscar. “Vooral als het dan om iets beroemds of unieks gaat, dus niet over normale dingen. Ik vind het leuk als iets niet op een andere plek te zien is en dat maakt dit museum wel leuk. De meeste musea hebben gewoon schilderijen en beelden - ik heb nog nooit een museum gezien met alleen maar glazen kunst.” De volgende verrassende museumdate met opa staat al gepland in de zomer, als het hopelijk allemaal weer kan.

VRIENDEN VAN HET GRONINGER MUSEUM
ELBERT WESTERINK & KLEINZON OSCAR

Samen naar een leeg museum

DOOR RUBY DE VOS BEELD WOUTER LE DUC

Kort voordat bekend werd dat musea voor de tweede keer hun deuren moesten sluiten vanwege het coronavirus, was advocaat en opa Henk de Groot samen met de andere leden van de Salon bij een preview van *The Rolling Stones Unzipped*. Nog net op het nippertje meegepikt. Nu dwaalt hij samen met kleindochter Fien Evers (10) door de vaste collectie van een stil Groninger Museum, waar zij veilig kunnen vertellen over hun relatie met het museum.

Wanneer ze de zaal met de zilvercollectie binnenlopen, roept Fien uit: "Opa, hier staat toch ook iets van jou bij?" De rijk versierde zilveren bokaal in kwestie is echter niet van De Groot zelf, maar in bruikleen van het juridische genootschap *Pro Excolendo lure Patrio*, waar hij lid van is. Eén keer per jaar wordt de beker uit de vitrine gehaald en meegenomen naar het jaardiner van het genootschap. Daar brengen de leden beurtelings een heildronk uit met de woorden "salus societatis", waarna ze een slok champagne uit het museumstuk drinken.

De beker weerspiegelt de persoonlijke relatie die De Groot heeft met het Groninger Museum. Als voorzitter en mede-oprichter van de Salon vindt hij het bijzonder om bij te kunnen dragen aan aankopen die het museum doet. Toch zijn het vooral zijn brede interesse en waardering voor de kunst zelf die hem steeds weer terugbrengen. De schilderijen van De Ploeg bekoren hem steeds opnieuw, als geboren en getogen Groninger, maar ook van een tentoonstelling als *Unzipped* kan hij erg genieten.

Gebarend naar al het zilver om hem heen vraagt De Groot: "En vind jij dit nou ook mooi, Fien, of vind je het oude zo?" "Ik zou het allemaal wel mee naar huis willen nemen," zegt Fien enthousiast, waarna ze zorgvuldig bekijkt welk stuk het best in haar slaapkamer zou staan. De liefde voor de kunst wordt duidelijk doorgegeven.

Kunst aanraken

De Groot is advocaat bij HS26 Advocatuur, maar daarnaast is hij de opa van acht kleinkinderen, waaronder Fien en haar broertje Job. Fien zit in groep zeven, waar ze het naar haar zin heeft; vooral tijdens het buitenspelen, zegt ze zelf. Hoewel opa en kleindochter bij elkaar in de buurt wonen in de Kop van Drenthe, hebben ze elkaar het afgelopen jaar te weinig gezien. "Vanwege corona staat dat nu even op een laag pitje," zegt De Groot. Maar wanneer ze weer kunnen afspreken, vinden ze een gedeelde hobby in het koken. Ze bakken graag samen taart, zegt Fien. "En laatst heeft Fien heel lekker zelf ravioli gekookt voor ons allemaal," vertelt De Groot trots.

Daarnaast gaan ze regelmatig samen naar het museum. Ze hebben Chihuly gezien, maar Fiens favoriet was toch wel Daan Roosegaarde. "Je mocht heel veel aanraken, en je kon op dingen staan. Ik denk dat het een van de leukste tentoonstellingen was die ik ooit gezien heb. Ik ben er twee keer heen geweest." Als ze haar eigen tentoonstelling zou mogen maken, dan zou ze veel kleur willen en kunst met grapjes erin. "Ik vind het grappig als er iets niet klopt," vertelt ze. En wanneer je sommige van de schilderijen in haar tentoonstelling zou mogen aanraken, zou dat helemaal mooi zijn. "Je mag kunst eigenlijk meestal niet aanraken, maar het is juist leuk om er achter te komen of schilderijen verschillend aanvoelen."

Leeg museum

Als de coronamaatregelen "voorbij" zijn, gaan ze met de hele familie naar Denemarken, met z'n zestienen in een groot huis. Dat is nu al twee keer uitgesteld, zegt Fien, terwijl we door een donkere gang teruglopen naar de hal. Het blijft een rare ervaring om samen door zo'n leeg museum te lopen, vinden opa en kleindochter. "Bijzonder," aldus De Groot, "maar toch niet echt zoals het hoort, zo zonder publiek." **G**

WORD LID VAN DE VRIENDEN VAN HET GRONINGER MUSEUM

De Vereniging van Vrienden van het Groninger Museum ondersteunt het museum financieel. Voor de leden organiseert de Vereniging lezingen, voorbezoeken en excursies.

Word lid van de Vrienden van het Groninger Museum en ondersteun daarmee het Groninger Museum.

Voordelen van het lidmaatschap

- Gratis toegang tot lezingen en voorbezoeken van de VVGM
- Gratis toegang tot het museum (in sommige gevallen, bijvoorbeeld bij speciale tentoonstellingen, kan een toeslag gevraagd worden)
- Gratis toezending van het Groninger Museum Magazine
- Gratis toegang tot de Kunsthalle Bremen en Kunsthalle Emden en het Horst-Janssen-Museum te Oldenburg

- Tegen kostprijs mee op de door VVGM georganiseerde excursies
- 10% korting op alle artikelen in de museumwinkel (m.u.v. in Nederland uitgegeven boeken).

Lidmaatschapskosten

- Individueel lidmaatschap (€ 37,50 per jaar)
- Duo-lidmaatschap voor twee personen (€ 65 per jaar)

www.groningermuseum.nl/vrienden – vrienden@ Groninger Museum.nl

Raadpleeg www.groningermuseum.nl voor de actuele openingstijden, toegangsmogelijkheden en de looptijd van de tentoonstellingen.

Graag vernemen wij uw opmerkingen, vragen, tips en bijdragen op het volgende adres: redactie@groningermuseum.nl

Auteurs

Lisse de Bie is projectassistente van de Kinderbiënnale
Florian Blühm is de zoon van Andreas Blühm, algemeen directeur van het Groninger Museum
Annet Cupedo is clubmaster van de JuniorClub van het Groninger Museum
Peter Dicke is freelance journalist
Steven Kolsteren is hoofdredacteur van het Groninger Museum Magazine
Maayke Meijering is freelance kunsteducator en schrijver
Doeke Sijens is bibliothecaris en schrijver. Zijn meest recente publicatie is *De onbekende wereld van Henk Melgers* (2021).
Ida Stamhuis is directeur-conservator van de Menkemaborg
Karljin Vermeij is freelance tekstschrijver
Ruby de Vos is promovenda aan de Rijksuniversiteit van Groningen
Dorien Vrieling is freelance journalist

Redactie

Willemien Bouwers, Steven Kolsteren, Rudo Menge

Fotografie

Heinz Aebi, Hester Blankestijn, Ruben Boxman, Wim te Brake, Wouter Le Duc, Pim Hendriksen, Marten de Leeuw, Gea Schenk, Christopher Smith, Siese Veenstra, Hanne van der Velde, Rixt de Zwart en National Gallery Singapore

Foto omslag:

Voorzijde: Emily (10) van OBS het Karrepad en Gimay (11) van CBS de Triangel
Foto: Christopher Smith
Styling: Elise Klinkert

Achterzijde: Eko Nugroho, Kenangan Kunang-Kunang (detail), National Gallery Singapore.

Grafisch ontwerp

Rudo Menge

Groninger Museum

Museumeiland 1, 9711 ME Groningen

Mendini Restaurant

Museumeiland 1, 9711 ME Groningen
www.mendinirestaurant.nl

Wil je op de hoogte blijven van alle nieuwtjes in en rondom het Groninger Museum, meld je dan aan voor de digitale nieuwsbrief via www.groningermuseum.nl/nieuwsbrief

Acquisitie en productiebegeleiding

Uitgeverij Intermed
Johan van Zwedenlaan 11, 9744 DX Groningen
Telefoon/fax: 050 3120042 / 050 3139373
E-mail: info@intermed.nu
Advertentieverkoop: Uitgeverij Intermed
E-mail: verkoop@intermed.nu

Drukkerij

Scholma Druk
ISSN: 1572-0713

Oplage: 25.000

COLOFON
JAARGANG 34 - NO 1 - 2021

99

De uitgever is niet aansprakelijk voor zetfouten, redactionele fouten en is op geen enkele wijze aansprakelijk voor de werkzaamheden van de drukker.

© 2021 Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. Intermed-1011/3

Deelnemende kunstenaars en musea tenzij anders vermeld. Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam.

© c/o Pictoright Amsterdam 2006

Leden van de Groninger Museum Salon

ABN AMRO Bank N.V.
Apotheek Helpman B.V.
Boer & Croon Management B.V.
Broekema Notaris
DELA
Downtown Brokers LLC
Effektief Groep B.V.
Register Makelaar - Taxateur Kunst & Antiek
J.R.H. van den Hende
Heresingel 26 Advocatuur B.V.
Johandehaan.nl Consultancy
NNZ B.V.
Noorderpoort
Prinsenhof Groningen
Sai & Schut Registeraccountants
Team4 Architecten B.V.
Vh ict

Rabobank, hoofdsponsor van de Kinderbiënnale

We zijn blij en dankbaar voor de jarenlange samenwerking met de Rabobank. Dankzij hun steun kunnen we mooie projecten zoals de Kinderbiënnale realiseren: een interactieve tentoonstelling voor een jonge doelgroep met kunstinstallaties die uitnodigen tot samen maken, doen en verwonderen. De Rabobank past als lokaal betrokken bank erg goed bij de Kinderbiënnale waar Groningse kunstenaars en kinderen de hoofdrol spelen. Juist in deze tijd zijn dit soort duurzame relaties van groot belang.

Andreas Blühm, algemeen directeur van het Groninger Museum

